

АПОСТОЛИЧЕСКО
НАПЪТСТВО

*EVANGELII
GAUDIUM*

ОТ СВЕТИЯ ОТЕЦ
ФРАНЦИСК

КЪМ ЕПИСКОПИТЕ,
ДУХОВЕНСТВОТО,
БОГОПОСВЕТЕНИТЕ И
МИРЯНИТЕ,
ЗА ВЪЗВЕСТИЯВАНЕТО
НА ЕВАНГЕЛИЕТО В
СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

VATICAN PRESS

<http://www.vatican.va/evangelii-gaudium/en/>

Издава: Католическа Апостолическа Екзархия в България
Превод: Момчил Методиев

1. Радостта от Евангелието изпълва сърцето и живота на всички, които срещат Исус. Тези, които приемат Неговото послание за спасение, се освобождават от греха, мъката, вътрешната празнота и самотата. В Христос радостта постоянно се ражда отново и отново. С това Напътствие се обръщам към вярващите християни да отворят нова глава в евангелизацията, водени от тази радост, като същевременно се опитвам да посоча нови насоки в пътешествието на Църквата през следващите години.

I. ВИНАГИ ОБНОВЕНА РАДОСТ; РАДОСТ, КОЯТО Е СПОДЕЛЕНА

2. Най-голямата опасност пред днешния свят, доминиран от консуматорството, представлява опустошението и страданието, които израстват в самодоволното и ненаситно сърце, трескаво търсещо празните удоволствия, и в притъпената му съвест. Когато нашият вътрешен живот се окаже ограничен в собствените си грижи и интереси, в него не остава място за другите, за бедните. Тогава гласът на Бог остава нечул, тихата радост от Неговата любов престава да бъде чувствана, а желанието за добри дела изтънява. Тази опасност е напълно реална и за вярващите. Мнозина се чувстват обзети от това състояние, до-

като накрая се оказват изпълнени с обида, ярост и равнодушие. Това не е пътят, който може да ни помогне да живеем достоен и пълноценен живот, това не е Божията воля за нас, това не е животът в Духа, чийто източник е сърцето на възкръсналия Христос.

3. Призовавам всички християни, навсякъде, точно в този миг, да подновят личната си среща с Исус Христос или поне да бъдат готови да Го допуснат за среща; моля всички вас да правите това постоянно, всеки ден. Никой не трябва да си помисля, че този призив не е отправен към него или към нея, защото „никой не е изключен от радостта, донесена от Господа”¹. Господ няма да разочарова тези, които вземат това решение; винаги, когато правим първата стъпка към Исус, ние осъзнаваме, че Той е вече там и ни очаква с разтворени обятия. Сега е времето да кажем на Исус: „Господи, оставих се да бъда измамен, по хиляди начини съм бягал от твоята любов, но ето ме тук отново, за да подновя завета си с Теб. Спаси ме още веднъж, Господи, поemi ме още веднъж в Твоята изкупителна прегръдка”. Колко прекрасно е усещането да се върнем при Него, след като веднъж сме се били изгубили! Нека го кажа още веднъж: Бог никога не се уморява да ни прощава; ние сме тези, които се уморяваме да търсим Неговата милост. Христос, Който ни е казал да си прощаваме един на друг „до седемдесет пъти по седем” (Мат. 18:22) ни дава пример за това: Той ни е простил седемдесет пъти по седем. Отново и отново Той ни понася върху Своите

¹ Павел VI, Апостолическо напътствие *Gaudete in Domino* (9 май 1975), 22: AAS 67 (1975), 297.

рамене. Никой не може да ни отнеме достойнството, което сме получили от Неговата безгранична и неизменна любов. Чрез силата на нежността, която никога не разочарова и която може винаги да възвърне нашата радост, Той ни дава сили да вдигнем глави и да поемем отново на път. Нека не бягаме от възкресението на Исус, нека никога не се предаваме каквото и да се случва. Нека нищо не ни вдъхновява повече от Неговия живот, който ни води напред!

4. В книгите на Ветхия завет е казано, че радостта от спасението ще бъде изобилна във времето на месията. Пророк Исаия радостно поздравява очаквания Месия: „Ти ще умножиш народа, ще увеличиш радостта му” (9:3). Той увещава жителите Сионови да го посрещнат с песента: „Весели се и радвай се” (12:6). Пророкът казва на тези, които вече са го видели отдалеч, да занесат вестта на другите: „Възлез на висока планина, благовестителю Сионе! Възвиси силно гласа си, благовестителю Иерусалиме! Възвиси, не бой се, кажи на градовете Иудини: ето вашия Бог!” (40:9). Всяко творение споделя радостта от спасението: „Радвайте се, небеса, и весели се, земя, и възкликавайте от радост, планини, защото Господ утеши Своя народ и помилува Своите страдалци.” (49:13).

Захария, в очакване на деня Господен, призовава хората да приветстват Царя, който идва „кротък, възседнал на ослица”: „Ликувай от радост, дъще Сионова, тържествуй, дъще Иерусалимова: ето, твоят Цар иде при тебе, праведен и спасяващ” (9:9).

Вероятно най-вълнуващ е призивът на пророк Софоний, който посвещава народа на Бог, изпълнен с радостта от спасението. Намирам този текст за много вълнуващ: „Господ, Бог твой, е посред тебе: Той е силен да те спаси; ще се развесели за тебе с радост, ще бъде милостив по любовта Си, ще тържествува за тебе с песни” (3:17).

Ние изпитваме тази радост всеки ден, сред малките неща от живота, в отговор на изпълнената с любов покана на нашия Бог Отец. „Синко, според състоянието си прави добро на себе си и приносите Господу достойно... Не се лишавай от добър ден, и част от доброто желание да те не отмине” (Сир, 14:11, 14). Каква нежна родителска любов се чувства в тези думи!

5. Евангелието, озарено от славата на Христовия кръст, постоянни ни зове към радост. Достатъчни са само няколко примера. „Радвай се” са думите, с които ангелът приветства Мария (Лук. 1:28). Когато Мария отива при Елисавета, Йоан проиграва от радост в утробата на майка си. (срв. Лук. 1:41). В своята прослава, Мария казва: „духът ми се зарадва в Бога, Спасителя мой” (Лук. 1:47). Йоан предава думите на Исус в началото на Неговото служение: „тая ми радост, прочее, се изпълни” (Йоан. 3:29). Самият Исус „се зарадва духом” (Лук. 10:21). Неговото послание ни носи радост: „Това ви казах, за да пребъде Моята радост във вас, и радостта ви да бъде пълна” (Йоан. 15:11). Християнската ни радост е почерпена от извора на Неговото преливащо сърце. Той обещава

на своите ученици: „вие ще бъдете наскърбени, но скръбта ви ще се обърне на радост” (Иоан. 16:20). И продължава с думите: „но Аз пак ще ви видя, и ще се зарадва сърцето ви, и радостта ви никої няма да ви отнеме” (Иоан. 16:22). Учениците се „зарадваха” (Иоан. 20:20), когато видяха възкръсналия Христос. В Деяния на Апостолите четем, че първите християни „хранеха се с весело и чисто сърце” (2:46). Навсякъде, където отиват учениците, „голяма радост биде в оня град” (8:8); дори и когато са преследвани, те се „се изпълняха с радост” (13:52). Новопокръстеният скопец „радостен продължи пътя си” (8:39), а тъмничният стражар на Павел „се зарадва с целия си дом, заедно повярва в Бога” (16:34). Защо и ние да не се присъединим към този велик поток на радостта?

6. Има християни, чийто живот прилича на Велики Пости без Великден. Разбирам, че радостта не може да бъде изразявана по един и същ начин в различните моменти от живота, особено в миговете на големи трудности. Радостта се приспособява и променя, но винаги удържа, дори и само като отблясък от светлината, роде на от личната ни увереност, че когато всичко е казано и извършено, ние сме обичани безкрайно. Разбирам мъката на хора, на които се налага да преживяват големи страдания, и все пак бавно, но сигурно, ние трябва да оставим радостта от вярата да се възвърне като тиха, но твърда увереност, дори и сред най-големите трудности. „И избяга мирът от душата ми; аз забравих за добруване... Ето какво аз отговарям на сърцето си и поради това имам упование: по милост на Господа не изчезнахме ние, защото милосърдието Му не е пре-

секнало: то се обновява всяка сутрин; велика е Твоята вяроност!...Добре е ономува, който търпеливо очаква спасение от Господа” (Плач Иер. 3:17, 21-23, 26).

7. Понякога се изкушаваме да потърсим извинения и да се оплакваме, че можем да постигнем щастие-то само след като бъдат изпълнени хиляда условия. До известна степен това е така, защото нашето „технологично общество преуспя в умножаването на възможностите за удоволствие, но трудно успява да породи радост”². Мога да кажа, че най-красивият и естествен израз на радост, който съм виждал в моя живот, е този на бедните хора, които нямат почти нищо. Мисля и за истинската радост, носена от други хора, които, независимо от тежките си професионални задължения, успяват да запазят, с простота и уединение, сърцето си изпълнено с радост. Всички тези примери за радост, всеки по собствен начин, се дължат на безкрайната Божия любов, разкрила се пред нас в Исус Христос. Никога няма да спра да повтарям думите на Бенедикт XVI, които ни насочват към самото сърце на Евангелието: „В началото на християнското съществуване не стои етично решение или някаква велика идея – това е среща с едно събитие, с една Личност, която дава на живота нов хоризонт и същевременно окончателна насока”³.

8. Благодарение единствено на тази среща - или на тази подновена среща – с Божията любов, която прераства в близко приятелство, ние се освобождаваме

² Пак там, 8: AAS 67 (1975), 292.

³ Енциклика *Deus Caritas Est* (25 декември 2005), 1: AAS 98 (2006), 217.

от личната си ограниченост и обсебеност от себе си. Ставаме напълно хора, когато бъдем повече от хора, когато се оставим Бог да ни отведе извън нас, за да постигнем пълната истина за нашето битие. Там откриваме източника на вдъхновение за всички наши усилия за евангелизация. Ако сме приели любовта, която възвръща смисъла на нашия живот, можем ли да не споделим тази любов и с другите?

II. ВЪЗХИТИТЕЛНАТА И УТЕШИТЕЛНА РАДОСТ ОТ ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА

9. Добротата винаги се разпространява. Всяко автентично изживяване на истината и добротата се стреми по природата си да израсне в нас и всеки човек, изпитал дълбоко вътрешно освобождение, развива чувствителност за нуждите на другите. Докато расте, добротата пуска корени и се развива. Ако искаме да водим достоен и пълноценен живот, трябва да достигнем до другите и да потърсим доброто у тях. Затова и не могат да ни учудят думите на свети Павел: „защото любовта Христова ни обхваща” (2 Кор. 5:14); „горко ми, ако не благовестувам!” (1 Кор. 9:16).

10. Евангелието ни предлага възможност да живеем живот на по-високо равнище, но с не по-малка интензивност: „Животът израства, когато се отдава, и отслабва, когато е живян в самота и удобство. И наистина, тези, които изпитват най-голяма радост от живота са тези, които са отхвърлили сигурността и са били вдъхновени от мисията да предадат живота на

другите”⁴. Когато Църквата призовава християните да приемат задачата за евангелизация, тя просто ги насочва към източника на същинската лична и пълноценна изява. „Тук ние откриваме дълбокия закон на реалността, според който животът се изпълнява и съзрява според това доколко е бил готов да отдаде живот на другите. Ето това означава мисията.”⁵ Следователно вестителят на благата вест никога не трябва да изглежда като човек, който се връща от погребение! Нека си възвърнем и задълбочим нашия ентузиазъм, „възхитителната и утешителна радост от евангелизацията дори ако трябва да я посеем сред сълзи... И нека съвременният свят, търсец – понякога с тревога, а понякога с надежда, – приеме благата вест не от обезсърчени и обезкуражени евангелизатори, изпълнени с нетърпение и тревоги, а от служители на Евангелието, чийто живот е пълен с ревност, които вече са приели радостта на Христос”⁶.

Вечната новост

11. Обновяването на проповедта може да предложи на вяращите, както и на равнодушните и непрактикуващите, нова радост във вярата и плодотворност в делото на евангелизацията. Сърцето на това послание винаги ще бъде едно и също – Бог, разкрил Своята безмерна любов в разпнатия и възкръснал Христос. Бог постоянно обновява Своите верни, независимо от тяхната

⁴ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 360.

⁵ Пак там.

⁶ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 80: AAS 68 (1976), 75.

възраст: „Които се надяват на Господа, ще подновят силата си: ще дигнат криле като орли, ще припнат и не ще се отрудаят, ще отидат и не ще се уморят.” (Ис. 40:31). Христос е „вечното Евангелие” (Откр. 14:6); Той е „същият вчера, и днес, и вовеки” (Ев. 13:8), а неговите богатства и красота са неизмерими. Той винаги е млад и е вечен източник на новост. Църквата никога не престава да се удивява от „бездната богатство, премъдрост и знание у Бога!” (Рим. 11:33). Св. Йоан Кръстни казва, че „този гъсталак на премъдростта и знанието Божии е толкова дълбок и необятен, че колкото повече душата узнава за него, толкова все по-надълбоко може да навлиза в него”⁷. Или както пише св. Иринеи: „с идването си Христос принесе със Себе си вечна новост”⁸. Чрез тази новост Той винаги може да обнови нашия живот и нашите общности и дори когато християнското послание преживява периоди на мрак и църковна слабост, то не може да остарее. Исус винаги си пробива път през неясните категории, в които се опитваме да Го затворим, и постоянно ни изумява със Своята Божествена креативност. Винаги, когато се опитаме да се върнем към първоизточника и да възстановим първоначалната свежест на Евангелието, се откриват нови пътища за творчество, нови и различни изразни форми, по-красноречиви думи и знаци, които носят нов смисъл в днешния свят. Всяка форма на автентична евангелизация винаги е „нова”.

⁷ Св. Йоан Кръстни, *Духовна песен*, Фондация „Комунитас”, София, 2013, 36, 10, стр. 232, прев. Петър Роголски.

⁸ *Adversus Haereses*, IV, с. 34, п. 1: PG 7, pars prior, 1083: „*Omnem novitatem attulit, semetipsum afferens*”.

12. Наистина, тази мисия изисква от нас голямо себеотрицание, но ще бъде погрешно тя да бъде приемана като героично индивидуално начинание, защото тя е първом и преди всичко Господно дело, което надмогва всичко, което ние можем да провидим или разберем. Исус е „първият и най-велик евангелизатор”⁹. Във всяко дело на евангелизацията първенството винаги принадлежи на Бог, който ни приканва за сътрудничество с Него и Който ни води със силата на Своя Дух. Истинската новост е новостта, която Господ принася сам по тайнствен начин, а след това вдъхновява, провокира, води и подпомага по хиляди начини. Животът на Църквата трябва ясно да показва, че инициативата принадлежи винаги на Бог, защото „Той по-напред ни възлюби” (1 Иоан. 4:19) и само Той е Този, „Който прави да расте” (1 Кор. 3:7). Тази увереност ни позволява да поддържаме духа си радостен при изпълнението на една толкова задължаваща и изпълнена с предизвикателства задача, която ангажира целия ни живот. Бог иска всичко от нас, но същевременно Той ни дава всичко.

13. Не трябва да разбираме новостта на тази мисия като някакъв вид изместване или забравя на живата история, която ни заобикаля и ни води напред. Споменът е измерение на нашата вяра, което можем да наречем „второзаконно”, подобно на споменът на Израил. Исус ни завещава Евхаристията като всекидневен спомен на Църквата и като дълбоко споделяне на събитието на Пасха (срв. Лук. 22:19). Радостта от

⁹ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 7: AAS 68 (1976), 9.

евангелизацията винаги изниква от изпълнения с благодарност спомен – това е благодат, която ние трябва постоянно да измолваме. Апостолите никога не забравят момента, в който Исус докосва техните сърца: „Часть беше около десетия” (Иоан. 1:39). Заедно с Исус, в мига на този спомен ние сме „заобиколени от такъв голям облак свидетели” (Евр. 12:1), за някои от които като вярващи си спомняме с голяма радост: „Помнете вашите наставници, които са ви проповядвали словото Божие” (Евр. 13:7). Някои от тях са били обикновени хора, които са ни били близки и които са ни въвели в живота във вярата. „Спомням за твоята нелицемерна вяра, която по-рано я имаше у баба ти Лоида и майка ти Евника, а убеден съм, има я и в тебе” (2 Тим. 1:5). По същество вярващият е „човек, който помни”.

III. НОВАТА ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ВЯРАТА

14. Открити към действието на Светия Дух, който ни помага заедно да четем знаците на времето, XIII редовна Генерална Асамблея на Синода на епископите, която се проведе от 7 до 28 октомври 2012 обсъди темата *Новата евангелизация за предаване на християнската вяра*. Синодът потвърди, че новата евангелизация е повик, насочен към всички, който се изпълнява в три основни области.¹⁰

15. На първо място трябва да споменем областта на *обичайното пастирско служение*, „вдъхновено от огъ-

¹⁰ Срв. Параграф 7.

ня на Духа, Който възпламенява сърцата на вярващите, които редовно участват в съвместната молитва и се събират на Господния ден, за да бъдат захранени със словото и хляба на вечния живот”¹¹. Към тази категория можем да причислим и тези вярващи, които пазят дълбока и искрена вяра, изразяват я по различен начин, но рядко взимат участие в богослужението. Обичайното пастирско служение си поставя за цел да помогне на тези вярващи да израснат духовно, така че да могат още по-пълноценно да отговорят на Божият любов в техния живот.

Втората област е тази на „кръстените, в чиито живот не се отразяват изискванията на Кръщението”¹², сред които липсва здрава връзка с Църквата и които не изпитват утехата, родена от вярата. Църквата, в своята майчинска загриженост, се опитва да им помогне да изживеят обръщането, което ще възвърне радостта от вярата в техните сърца и ще вдъхнови верността им към Евангелието.

Последно, не трябва да пропускаме, че евангелизацията се отнася основно и преди всичко за възвестяването на Евангелието сред *тези, които не познават Исус Христос или които винаги са Го отхвърляли*. Много от тях тихо търсят Бог, водени от желанието да видят Неговия лик, дори и в държави с древни християнски традиции. Всички те имат правото да приемат Евангелието. Християните са задължени

¹¹ Бенедикт XVI, Проповед на заключителната меса след края на Синода на епископите (28 октомври 2012): AAS 104 (2102), 890.

¹² Пак там.

да възвестяват Евангелието, без да изключват когото и да било. Вместо да налагат нови задължения, те трябва да бъдат хора, които искат да споделят тяхната радост, които насочват към красивите хоризонти и които приканват другите към вкусна гощавка. Църквата расте не по пътя на прозелитизма, а „чрез привлекателност“¹³.

Йоан Павел II поиска от нас да осъзнаем, че „не трябва да има отслабване на импулса в проповедта на Евангелието“ пред тези, които стоят далеч от Христос, „защото това е първата задачата на Църквата“¹⁴. И наистина, „днешната мисионерска активност продължава да бъде най-голямото предизвикателство пред Църквата“¹⁵ и „мисионерската дейност трябва да продължи да бъде всеобща“¹⁶. Какво ще се случи, ако приемем тези думи сериозно? Бихме разбрали, че мисионерският досег е *образец, който да бъде следван в цялата дейност на Църквата*. В този контекст латиноамериканските епископи отбелязват, че „ние не можем пасивно и спокойно да стоим в очакване в нашите църковни сгради“¹⁷, а трябва да преминем от „пастирско служение, концентрирано върху съхранението, към пастирско служение, отдадено на решително мисионерство“¹⁸. Тази задача продължа-

¹³ Бенедикт XVI, Проповед на месата при откриването на Петата Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион (13 май 2007), Апаресида, Бразилия: AAS 99 (2007), 437.

¹⁴ Енциклика *Redemptoris Missio* (7 декември 1990), 34: AAS 83 (1991), 280.

¹⁵ Пак там, 40: AAS 83 (1991), 287.

¹⁶ Пак там, 86: AAS 83 (1991), 333.

¹⁷ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 548.

¹⁸ Пак там, 370.

ва да бъде източник на огромна радост за Църквата: „Казвам ви, че тъй и на небесата повече радост ще има за един каещ се грешник, нежели за деветдесет и девет праведници, които нямат нужда от покаяние.” (Лук. 15:7).

Обхват и граници на Напътствието

16. С радост приех молбата на отците от Синода да напиша това Напътствие¹⁹. Вършейки това, аз събрах богатата реколта на свършената от Синода работа. Наред с това потърсих съвета на много други хора, като присъединих и собствената си загриженост за тази конкретна област от църковната работа по евангелизацията. Тук могат да бъдат обсъдени безкраен брой въпроси, които имат отношение към съвременната евангелизация, но реших да не се впускам в обсъждане на някои от тях, които се нуждаят от допълнителен размисъл и изследване. А и не смятам, че от учението на папата може да се очаква да изложи последната и заключителна дума по всеки един въпрос, който засяга Църквата и света. Не е подходящо папата да измества местните епископи, които най-добре могат да разгледат всеки въпрос, възникнал на тяхна територия. В този смисъл съм убеден в необходимостта от поощряването на последователна „децентрализация”.

17. Избрах да се спра на няколко основни насоки, които могат да насърчат и изведат Църквата към

¹⁹ Срв. Параграф 1.

един нов етап на Евангелизацията, белязана от въодушевлението и жизнеността. В този контекст и въз основа на учението на Догматическата конституция *Lumen Gentium* реших да се спра по-подробно на следните въпроси:

- а) реформата в мисионерския подход на Църквата;
- б) изкушенията, с които се сблъскват пастирите работници;
- в) Църквата, разбираана като Божия народ, който благовести;
- г) проповедта и подготовката за нея;
- д) включването на бедните в обществото;
- е) мирът и диалогът в общество;
- ж) духовната мотивация за мисия.

18. Спрях се на тези въпроси в детайли, които на някои могат да се сторят прекомерни. Направих това, воден не от желание да създам изнурителен трактат, а от стремежа да разкрия важните практическите последици от тези въпроси за днешната мисия на Църквата. Всички те могат да подпомогнат формирането на определен стил за евангелизация, който ви моля да възприемете във *всяко начинание, което предприемате*. Тогава ще успеем да изпълним в нашите всекидневни усилия библейското напътствие „Радвайте се винаги в Господа, и пак ще кажа: радвайте се“ (Фил. 4:4).

МИСИОНЕРСКОТО ПРЕОБРАЗЯВАНЕ НА ЦЪРКВАТА

19. Евангелизацията е изпълнение на мисионерската заповед на Исус: „И тъй, идете, научете всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина и Светаго Духа, и като ги учите да пазят всичко, що съм ви заповядал, и ето, Аз съм с вас през всички дни до свършека на света. Амин” (Мат. 28:19,20). Тези стихове ни показват как възкръсналият Христос изпраща своите ученици да проповядват Евангелието по всяко време и на всяко място, за да се разпростре по цялата земя вярата в Него.

I. ЦЪРКВА, КОЯТО СЕ ОТПРАВЯ

20. Словото Божие постоянно ни разкрива как Бог настоява тези, които вярват в Него, да „се отправят”. Авраам чува призива да излезе от своята земя. (срв. Бит. 12:1-3). Мойсей чува Божия призив зов: „И тъй върви, ще те пратя” (Изх. 3:10), за да поведе народа си към земята, в която тече мед и мляко (срв. Изх. 3:17). На Йеремиа Бог казва: „до които те пратя, ще идеш” (Иер. 1:7). В нашите дни заповедта на Исус: „идете, научете всички”, се отнася и за съвременната ситуация и за новите предизвикателства, пред които се изправя църковната мисия за благовестие, и този призив да „напредваме”, се отнася за всички нас. Всички християнин и всяка общност трябва да разпознаят пътя, посочен от Бог, а всички ние сме призвани да се подчиним на Неговия призив да на-

пуснем нашето удобство, за да възвестим на всички „краища” светлината на Евангелието.

21. Евангелската радост, която изпълва общността на учениците, е мисионерска радост. Тя е почувствана от седемдесетте ученици, когато те се завръщат от своята мисия (срв. Лук. 10:17). Исус усеща тази радост, когато се възрадва духом и прославя Отца, задето е утаил това от мъдри и разумни, а Го е открил на младенци (срв. Лук. 10:21). Тази радост изживяват и първите покръстени, които с изумление чуват как апостолите говорят „на неговия говор” (Деян. 2:6) в Деня на Петдесетница. Тази радост е знак, че Евангелието е било възвестено и е принесло плод. Но задачата да се отправяме, да даваме, да надмогнем себе си и да продължаваме да посяваме семето на вярата, продължава да звучи и днес. Господ казва: „Да идем в близките села и градове, та и там да проповядвам, защото затова съм излязъл” (Марк. 1:38). След като веднъж семето на вярата е посято, Исус не остава на място, за да продължи да обяснява или да представя нови знаци; Духът Го кара да напредва към нови градове.

22. Силата на Божието слово е непредвидима. В Евангелието се говори за семето, което веднъж посято, започва само да израства, дори докато човекът спи (Марк. 4:26-29). Църквата трябва да приеме това непредвидимо изливане на словото, което може да постигне всичко, което поиска, без да се съобразява с нашето мислене или сметки.

23. Близостта на Църквата до Исус е част от общото пътуване, „общение и мисия са дълбоко и взаимно свързани”²⁰. Вярна на примера на Учителя, днес е жизнено необходимо Църквата да продължи да напредва и да проповядва Евангелието на всички – по всички места, при всякакъв повод, без колебание, нежелание или страх. Радостта от Евангелието е за всички, никой не може да бъде лишен от нея. Това възвестява Ангелът на пастирите във Витлеем: „И рече им Ангелът: не бойте се: ето, благовестя ви голяма радост, която ще бъде за всички човеци” (Лук. 2:10). В Книга Откровение се говори за „другият Ангел, „който имаше вечно евангелие, за да благовести на жителите земни, на всяко племе и коляно, език и народ” (Откр. 14:6).

Да направим първата стъпка, като участваме и подкрепяме, принасяме плод и се радваме

24. Църквата, която „се отправя”, е общност от ученици, отдадени на мисията, които правят първата стъпка, които участват и подкрепят, които принасят плод и се радват. Евангелизиращата общност знае, че инициативата принадлежи на Бог, Той по-напред ни възлюби (срв. 1 Йоан. 4:19), затова и ние можем да се отправим, смело да поемеме инициативата, да отидем при другите и да потърсим отпадналите, да застанем по кръстовищата и да приветстваме отхвърлените. Тази общност е изпълнена с желание-

²⁰ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Christifideles Laici* (30 декември 1988), 32: AAS 81 (1989) 451.

то да бъде милостива, което е плодът на изживения опит за всемогъщието на безкрайната милост на Отца. Нека се опитаме малко по-усърдно да правим първата стъпка и да вземаме участие. Исус измива краката на своите ученици. Господ взема участие като Сам Той коленичи и измива краката им. Той казва на учениците си: „Блажени сте, кога го изпълнявате” (Иоан. 13:17). Евангелизиращата общност взема участие чрез слово и дело във всекидневния живот на хората, тя хвърля мостове, готова е да унижи себе си, ако е необходимо, за да обхване човешкия живот, да докосне в другите страдащата плът на Христос. По този начин евангелизаторите поемат „мириса на овцете”, а овцете са готови да се вслушат в техните гласове. Евангелизиращата общност е общност за подкрепа, тя стои близо до хората при всяка стъпка по техния път, без значение колко труден или дълъг може да бъде той. Тя е способна на търпеливото очакване и апостолската твърдост. Евангелизацията означава преди всичко търпение и безразличие към ограниченията на времето. Вярна на Божия дар, тя така принася плод. Евангелизиращата общност винаги се интересува от плода, защото Господ иска от нея да бъде плодоносна. Тя се грижи за житото, без да се обезкуражава от плевелите. Когато види плевелите, поникнали сред житото, сеячът не мърмори и не върши нищо немислено. Той или тя намира начин в тази ситуация да остави словото да се въплъти и да принесе плод, колкото и несъвършен или незавършен да изглежда той. Ученикът е готов да предостави собствения си живот, дори да приеме мъченическа смърт, докато носи свидетелството

за Исус Христос, а целта му е не да се опитва да си създава врагове, а да потърси възможност Божието слово да бъде прието, а неговата способност за освобождение и обновяване – откровена. И последно, евангелизиращата общност е пълна с радост, тя знае как да се радва. Тя празнува всяка малка победа, всяка стъпка напред в делото на евангелизацията. Радостта от евангелизацията намира израз в красотата на литургията, която е част от нашата всекидневна загриженост за разпространението на доброто. Чрез красотата на литургията Църквата едновременно евангелизира и евангелизира сама себе си, тъй като литургията е едновременно тържество на изпълнената евангелизаторска задача и извор за нейното обновено себеотрицание.

II. ПАСТИРСКА ДЕЙНОСТ И ОБРЪЩАНЕ

25. Съзнавам, че в съвременния свят документите не предизвикват същия интерес, както в миналото, и че бързо се забравят. Въпреки това бих искал да подчертая, че това, което се опитвам да изкажа тук, има програмно значение и важни последици. Надявам се всички общности да положат необходимите усилия, за да напреднат по пътя на пастирското и мисионерското обръщане, за да не оставят нещата в сегашното им състояние. „Просто администрация” вече не е достатъчно.²¹ Нека по целия свят „бъдем постоянно в състояние на мисия”²².

²¹ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 201.

²² Пак там, 551.

26. Павел VI ни прикани да задълбочим призива за обновление и да направим така, че това обновление да засегне не само отделните хора, но и цялата Църква. Нека се върнем към този текст, който продължава да ни предизвиква и днес. „Църквата трябва да гледа към себе си с проникателни очи, да изследва тайната на собственото си съществуване... Това ярко и видимо съзнание неизбежно ни извежда до сравнението между идеалния образ на Църквата, както Христос я е провидял и я е обикнал като Негова славна и непорочна невеста (срв. Еф. 5:27), и реалния облик, който Църквата има днес пред света... Оттук идва нетърпящата отлагане необходимост за обновление на Църквата: борба за изправянето на тези грешки, които нейното самосъзнание и изпит на съвестта пред образа, който Христос ни остави със самия Себе Си, я обвинява и отхвърля.”²³ Вторият Ватикански събор обяснява църковното обръщане като отвореност към едно постоянно самореформиране от верност към Исус Христос. „Тъй като всяко обновление на Църквата се състои в нараснала вяръност към нейното призвание... Странстващата към целта Църква е призвана от Христос към непрекъснатата реформа, от която тя самата винаги се нуждае като човешка и земна институция.”²⁴

Съществуват църковни структури, които могат да подпомогнат динамизма на евангелизация, но дори

²³ Павел VI, Енциклика *Ecclesiam Suam* (6 август 1964), 9, 10, 11: AAS 56 (1964), 611-612.

²⁴ Втори Ватикански Вселенски събор, Декрет за икуменизма *Unitatis Redintegratio*, 6. (В: *Втори Ватикански събор. 1962-1965. Документи*, Католическа апостолическа екзархия, С. 2010 г.)

и добрите структури могат да бъдат от полза само ако има живот, който да ги одухотворява (анимира), поддържа и преценява. Без нов живот и автентичен евангелски дух, без „верността на Църквата към нейното собствено призвание” всякаква нова структура е обречена да се провали.

Църковното обновление не може да бъде отлагано

27. Мечтая за „мисионерски избор”, за мисионерски импулс, способен да промени всичко, така че традициите и начина на работа в Църквата, времето и програмите, езика и структурите, да бъдат променени по такъв начин, че да отговарят на нуждата от евангелизацията на днешния свят, а не на нуждата от самосъхранение. Обновлението на структурите, необходимо за обръщането на пастирската дейност, може да бъде разбрано само в тази светлина: като част от усилието тези структури да бъдат ориентирани към мисията, да накарат обичайната пастирска дейност на всяко равнище да бъде насочена към включването и откритостта, да вдъхне в пастирските работници постоянното желание да напредват и по този начин да извличат положителен отговор от всички, които Исус призовава за приятелство със Себе си. Както веднъж Йоан Павел II каза на епископите от Океания: „всяко обновление в Църквата трябва да има за своя цел мисията, ако не иска да се превърне в плячка на някакъв вид църковна интровертност”²⁵.

²⁵ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Oceania* (22 ноември 2001), 19: AAS 94 (2002), 390.

28. Енорията не е замираща институция, защото притежава голяма гъвкавост, благодарение на която може да възприеме различни очертания, в зависимост от разположеността и мисионерската креативност на пастира и общността. Макар и със сигурността да не е единствената институция, която евангелизира, ако енорията е способна на обновление и приспособяване, тя продължава да бъде „Църквата, която живее всред домовете на своите синове и дъщери“²⁶. Това предполага, че тя реално е в контакт със семействата и с живота на народа без да се превръща в тежка структура, откъсната от хората, или в самодостатъчна група от избраници. Енорията представлява присъствието на Църквата на определена територия, тя е общност за слушане на Божието слово, за израстване в християнския живот, за диалог, благовестие, милосърдна дейност, богослужение и тържество.²⁷ Във всички свои дейности енорията насърчава и подготвя своите членове да бъдат евангелизатори.²⁸ Тя е общност от общности, светилище, където жадните се спират да пият, за да продължат вървенето, и център за постоянно изпращане на мисионери. Но трябва да признаем, че призивът за преосмисляне и обновление на нашите енории все още не е успял да ги превърне в среда на живо общение и съучастие и не ги е накарал да бъдат напълно ориентирани към мисията.

²⁶ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Oceania* (22 ноември 2001), 19: AAS 94 (2002), 390.

²⁷ Срв. *Параграф* 26.

²⁸ Срв. *Параграф* 44.

29. Другите църковни институции, базисни и малки общности, движения и различни асоциации, са източник на богатство за Църквата, защото те са създадени от Светия Дух за евангелизирането на различни области и сектори (от живота). Често те са носители на нова евангелизаторска ревност и на нова форма на диалог със света, благодарение на които Църквата се обновява. Но за тях ще бъде от полза да не губят контакт с неизчерпаемата реалност на местната енория и да взимат с желание участие в цялостната пастирска дейност на конкретната Църква.²⁹ Тази интегрираност ще ги предпази от опасността да се концентрират само върху една част от Евангелието или Църквата или да се превърнат в номади без корени.

30. Всяка конкретна Църква, която е съставна част от Католическата църква, водена от нейния епископ, също е призвана към мисионерско обръщане. Тя е основният субект на евангелизацията³⁰, защото е видимият израз на едната Църква на конкретното място, „в която наистина присъства и действа Христовата църква – една, Свята, католическа и апостолска“³¹. Това е Църквата, въплътена на определено място, надарена от Христос с всички необходими средства за спасението, но със съответните местни характеристики. Нейната радост от възвестването на Христос се изразява както в загрижеността Благовестието да достигне местата, които

²⁹ Срв. *Параграф 26*.

³⁰ Срв. *Параграф 41*.

³¹ Втори Ватикански Вселенски събор, Декрет за пастирската служба на епископите *Christus Dominus*, 11.

имат по-голяма нужда от това, така и в стремежа постоянно да се отправя към покрайнините на собствената ѝ територия или към нови социално-културни среди³². Тя се стреми да бъде там, където нуждата от светлината на възкръсналия Христос е най-голяма.³³ За да бъде този мисионерски импулс ясно и точно фокусиран, поощрявам всяка конкретна Църква да предприеме решителен процес на осмисляне, прецистиране и реформа.

31. Епископът трябва винаги да насърчава тази мисионерска общност в неговия диоцез по примера на първите християнски общности, в които верните са имали едно сърце и една душа (срв. Деян. 4:32). За да постигне това, понякога той трябва да върви пред своя народ, да му посочва пътя и да пази жива неговата надежда. В други моменти той трябва просто да бъде един от народа, а присъствието му да бъде ненаатрапчиво и милосърдно. А друг път, той трябва да върви след тях, за да помогне на тези, които изостават и особено – за да позволи на стадото да поеме по нови пътища. В неговата мисия за създаване на динамична, открита и мисионерска общност той трябва да развива и поощрява формите на съучастие, предложени в Кодекса за Каноничното право³⁴, както и други другите форми на пастирски диалог, воден от желанието да изслуша всички, а не само тези, които ще му кажат това, кое-

³² Срв. Бенедикт XVI, Обръщение по повод четиридесетата годишнина от Декрета *Ad Gentes* (11 март 2006): AAS 98 (2006), 337.

³³ Срв. *Параграф* 42.

³⁴ Срв. Канони 460-468; 492-502; 511-514; 536-537.

то той иска да чуе. Но основната цел на този процес на съучастие не трябва да бъде църковната организация, а мисионерският стремеж за достигане до всички.

32. Тъй като и аз трябва да приложа на практиката това, което искам от другите, и аз трябва да помисля за обръщането на папството. Мой дълг като Епископ на Рим е да бъда открит за всички предложения, които ще спомогнат упражняването на моето служение да бъде по-вярно на смисъла, който Исус Христос е вложил в него, и на днешната необходимост от евангелизация. Папа Йоан Павел II поиска помощ за намирането на „тези форми за упражняване на първенството, които, без да отхвърлят същественото за неговата мисия, го отварят към новата ситуация”³⁵. В това отношение сме постигнали малък напредък. Папството и централните структури на Вселенската църква също трябва да чуят призива за пастирско обръщане. Вторият Ватикански събор обяви, че по подобие на древните патриаршески църкви епископските конференции са способни „да допринесат по много и плодотворни начини за видимата реализация на колегиалния дух”³⁶. Това желание обаче все още не е напълно осъществено, тъй като юридическият статут на епископските конференции, който трябва да ги превърне в субекти на специфични правомощия, включително и на същинска доктринална

³⁵ Енциклика *Ut Unum Sint* (25 май 1995), 95: AAS 87 (1995), 977-978.

³⁶ Втори Ватикански Вселенски събор, Догматическа конституция *Lumen Gentium*, 23.

власт, все още не е достатъчно развит.³⁷ Прекомерната централизация вместо да бъде полезна, се оказва, че затруднява църковния живот и нейния мисионерски динамизъм.

33. Пастирското служение в мисионерски дух се стреми да отхвърли самодоволството, основано на мисълта: „Винаги сме го правили така“. Приканвам всеки да прояви смелост и творчество за изпълнението на задачата по преосмисляне на целите, структурите, стила и методите на евангелизация на собствените общности. Посочването на цели без да бъдат открити подходящите средства за постигането им от страна на общността, неизбежно ще се превърне в илюзия. Призовавам всеки да приложи щедро и смело, без ограничения и страх, основните насоки, описани в този документ. Най-важното е да не напредваме сами, а да разчитаме един на друг като братя и сестри, водени от епископите, които проявяват мъдрост и реалистичен пастирски подход.

III. ОТ СЪРЦЕТО НА ЕВАНГЕЛИЕТО

34. Ако се опитаме да представим всичко през призмата на мисията, това ще има влияние и върху начина, по който предаваме посланието. В днешния свят на бързи комуникации, в някои случаи и на предубедено в подбора медийно покритие, посланието, което проповядваме, е изложено на заплахата да бъде пре-

³⁷ Йоан Павел II, *Motu Proprio Apostolos Suos* (21 май 1998): AAS 90 (1998), 641-658.

дадено погрешно или да бъде ограничено до някой от неговите второстепенни аспекти. По този начин определени въпроси, които са част от църковното морално учение, се оказват извадени от контекста, който им придава смисъл. Следователно най-голямата опасност е посланието, което проповядваме, да бъде идентифицирано с някои от неговите второстепенни аспекти, които, макар и много важни, не предават сърцевината на Христовото послание. Трябва да бъдем реалисти и да не си мислим, че слушателите разбират цялостния контекст или че могат да свържат казаното от нас със сърцето на Евангелието, което придава на нашите думи смисъл, красота и привлекателност.

35. Пастирското служение, видяно в ключа на мисионерството, не се стреми безразборно да предава многобройни доктрини и да ги налага със сила. Когато възприемаме пастирска цел и мисионерски стил, които се стремят да достигнат до всички без изключение, без никой да бъде отхвърлен, посланието трябва да бъде концентрирано върху същността, върху най-красивото, най-величественото, най-привлекателното и в същото време най-необходимото. Посланието трябва да бъде опростено, без да губи нищо от своята дълбочина и истина, което да го направи по-силно и убедително.

36. Всички откровени истини идват от един и същ Божествен източник и са свързани с една и съща вяра, но някои от тях са по-важни, тъй като изразяват пряко сърцето на Евангелието. От тази базис-

на сърцевина проблясва красотата на спасителната Божия любов, изразена в Исус Христос, умрял и възкръснал от мъртвите. Затова и Вторият Ватикански събор пояснява, че „съществува определен ред или „йерархия” на истините в католическото учение поради различното им отношение с основата на християнската вяра.”³⁸ Това е валидно както за догмите на вярата, така и за целия корпус на църковното учение, включително и за нейното морално учение.

37. Свети Тома от Аквино учеше, че моралното учение на Църквата също има своя собствена „йерархия” на добродетелите и последствията, които те предизвикват.³⁹ Най-важна е „вярата, която действа чрез любов” (Гал. 5:6). Действието на любовта, насочена към ближния, е най-съвършеният външен израз на вътрешната благодат на Светия Дух. „Основното съдържание на новия закон е благодатта на Светия Дух, проявяваща се чрез действащата чрез любов вяра”⁴⁰. Тома пояснява, че що се отнася до външните дела, най-великото сред всички добродетели е милосърдието. „Само по себе си милосърдието е най-голямата добродетел. Защото милосърдието се излива върху другите и което е най-важно, се притича на помощ в злощастията им. Затова именно

³⁸ Втори Ватикански Вселенски събор, Декрет за икуменизма *Unitatis Redintegratio*, 11.

³⁹ Срв. *S. Th.*, II-II, q. 66, art. 4-6.

⁴⁰ Св. Тома от Аквино, *S. Th.*, II-II, q. 108, art. 1 (Цитатите от *Сума на теологията* са в превод на проф. Цочо Бояджиев, като в бележките под линия е използвано приетото обозначаване на източника на латински език.).

Богу е собствено присъщо да е милосърден, понеже в милосърдието му се изявява, така да се каже, неговото всемогъщество.”⁴¹

38. Необходимо е да бъдат изведени пастирските последици от учението на Събора, който отразява древните убеждения на Църквата. Първо, нужно е да се отбележи, че при проповедта на Евангелието трябва да бъдат спазвани определени пропорции. Това намира израз в честотата, с която се разглеждат определени въпроси и в акцента, който им се придава в проповедта. Така например, ако в хода на литургичната година един енорийски свещеник говори десет пъти за умереността, а само веднъж или два пъти споменава милосърдието или справедливостта, това ще доведе до липсата на баланс и до подценяването точно на тези добродетели, които трябва най-често да присъстват в проповедта и катехизиса. Същото се получава, когато говорим по-често за Закона, отколкото за благодатта, по-често за Църквата, отколкото за Христос, по-често за папата, отколкото за Словото Божие.

39. По същия начин, по който между добродетелите съществува органично единство, така че нито една от тях не може да бъде изключена от християнския идеал, така и никоя истина не може да бъде отричана. Целостта на Евангелското послание не трябва да бъде деформирана. Още повече, че всяка истина

⁴¹ *S. Th.*, II-II, q. 30, art. 4: „Чрез външните приношения и дарове почитаме Бога не заради него самия, ами заради нас и ближните ни. Затова милосърдието, с което се притичаме на помощ на ближния при нещастие, е приношението, което Той най-охотно приема, доколкото то принася най-голяма полза за ближните” (*S. Th.*, II-II, q. 30, art. 4, ad 1).

може да бъде разбрана по-добре, когато е свързана с хармоничната цялост на християнското послание; в този контекст става ясно, че всички истини са важни и че те взаимно се осветляват. Когато проповедта е вярна на Евангелието, тя показва централното място на определени истини, така че за всички става ясно, че християнският морал не е някаква форма на стоицизъм или отричане от себе си, нито просто някаква практична философия или каталог от грехове и грешки. Преди всичко останало, Евангелието ни призовава да отговорим на Бог, Който ни обича и Който ни спасява, разпознавайки Го в другите и излизайки от самите себе си в търсене на доброто на всички. Този призив не трябва да бъде омаловажаван при никакви обстоятелства! Всички добродетели са в служба на този отговор на любовта. Ако този призив не бъде отправен по силен и привлекателен начин, има опасност сградата на моралното учение на Църквата да се превърне в картонена кула и това е най-голямата опасност. Това би означавало, че проповядвано е не Евангелието, а определени доктринални и морални позиции, основани върху конкретни идеологически предпочитания. Посланието ще бъде изложено на опасността да изгуби своята свежест и да престане да носи „уханието на Евангелието“.

IV. МИСИЯ, ВЪПЛЪТЕНА В ЧОВЕШКИТЕ ГРАНИЦИ

40. Самата Църква е мисионерска ученичка, тя има нужда да израства в тълкуването на Словото на откровението и в разбирането на истината. Задача на

екзегетите и богословите е да подпомогнат „съждението на Църквата да узрее“⁴². Другите науки също подпомагат постигането на тази цел, всяка по свой собствен начин. По отношение на социалните науки например Йоан Павел II казва, че Църквата цени техните изследвания, защото те ѝ помагат да „извлече конкретни индикатори, които могат да бъдат от полза в нейната учителна мисия“⁴³. В рамките на Църквата многобройни въпроси са били изследвани и обсъждани с голяма свобода. Различните течения в мисълта и философията, теологията и пастирската практика могат да подпомогнат израстването на Църквата, стига да се оставят да бъдат хармонизирани от Светия Дух в уважение и любов, те могат да допринасят за израстването на Църквата, подпомагайки по-доброто изразяване на богатото съкровище на Божието слово. Това може да изглежда нежелателно и водещо до объркване за тези, които мечтаят за съществуването на монолитно и без нюанси доктринално тяло, пазено от всички. Но това разнообразие допринася за изявата и развитието на различни аспекти от неизчерпаемото богатство на

⁴² Втори Ватикански Вселенски събор, Догматическа конституция за Божественото откровение *Dei Verbum*, 12.

⁴³ *Motu Proprio Socialium Scientiarum* (1 януари 1994): AAS 86 (1994), 209.

41. Същевременно дълбоките и бързи културни промени в днешния свят изискват от нас постоянно да търсим начини неизменните истини да бъдат изразени по такъв начин, който да показва тяхната постоянна свежест. Защото в съкровищницата на християнското учение (доктрина) „едно нещо е същността... а друго е начинът, по който е формулирано неговото изразяване“⁴⁵. Понякога вярващите, слушайки един напълно ортодоксален език, възприемат нещо различно от истинското Евангелие на Исус Христос, защото този език е чужд на собствения им начин на говорене и изразяване. Водени от святото намерение да им предадем истината за Бог и за човешката същност, понякога ние им даваме един не истински бог или човешки идеал, който не е наистина християнски. По този начин ние оставаме верни на дадена формулировка, но не предаваме същността, и в това има голям риск. Нека никога не забравяме, че „истината може да бъде изразена по различни начини. Обновлението на тези изразни форми е необходимо

⁴⁴ Свети Тома от Аквино отбелязва, че множествеността и различността „са били намерение на първото действащо“, пожелало „това, което е липсвало на всеки индивид в отражението на божествената доброта, да бъде открито в други неща“, тъй като добротата на Твореца „не може уместно да бъде отразена само в едно творение“. (*S. Th.*, I, q. 47, art. 1) (срв. *S. Th.*, I, q. 47, art. 2, ad 1; q. 47, art. 3) Съответно ние също трябва да схващаме разнообразието на нещата в техните многобройни връзки. По аналогия ние трябва да слушаме и да се допълваме един друг в нашето частично възприемане на реалността на Евангелието.

⁴⁵ Йоан XXIII, Обръщение при откриването на Втория Ватикански събор (11 октомври 1962): AAS 54 (1962), 792: *Est enim aliud ipsum depositum fidei, seu veritates, quae veneranda doctrina nostra continentur, aliud modus, quo eadem enuntiantur.*

за предаването на днешните хора на Евангелското послание в неговия непроменен смисъл⁴⁶.

42. Всичко това е от голямо значение за проповедта на Евангелието, ако наистина ни е присърце да направим неговата красота по-достъпна и възприемана от всички. Разбира се, ние никога няма да успеем да превърнем църковното учение в лесно разбираемо и ценено от всички. Вярата винаги запазва нещо от кръста; тя винаги съхранява определена неяснота, която не ни отклонява от твърдото съгласие с нея. Някои неща трябва да бъдат разбирани само от гледна точка на това съгласие, което е сестра на любовта и което остава отвъд яснотата, с която боравят аргументите. Да не забравяме, че всяко едно (веро)учение в крайна сметка трябва да бъде ситуирано в евангелизаторското отношение, целящо пробуждането на съгласието на сърцето чрез близостта, любовта и свидетелстването.

43. В своето неспирно проникновение Църквата може да достигне до разбирането, че определени обичаи, които не са пряко свързани със сърцето на Евангелието, макар и някои от тях да имат дълбоки исторически корени, вече не са разбирани и оценявани правилно. Някои от тези обичаи може да са прекрасни, но вече да не могат да служат като средства за предаване на Евангелието. Не трябва да се боим да ги преразгледаме. Същевременно Църквата може да притежава правила или мнения, които да са

⁴⁶ Йоан Павел II, Енциклика *Ut Unum Sint* (25 май 1995), 19: AAS 87 (1995), 933.

били много ефективни в други епохи, но които вече да нямат същата възпитателна сила за човешкия живот. Свети Тома от Аквино посочва, че указанията, дадени от Христос и апостолите на Божия народ, са „съвсем малко“⁴⁷. Цитирайки свети Августин, той отбелязва, че указанията, които са били одобрени от Църквата по-късно, трябва да се спазват с „някаква умереност, за да не се окаже обръщането на вярата прекалено обременително“, защото „Божие мило-сърдие е пожелало да изразява себе си свободно“⁴⁸. Това предупреждение, изказано преди много столетия, звучи особено навременно днес. То трябва да бъде един от критериите, които да бъдат взети под внимание при обсъждането на реформата на Църквата и нейната проповед, който ще позволи те да достигнат до всеки.

44. Освен това пастирите и миряните, които съпровождат своите братя и сестри във вярата или в пътуването им към Бога трябва винаги да помнят думите в Катехизиса на Католическата църква. „Чувството за вина и отговорността за дадена постъпка могат да бъдат намалени, дори премахнати, ако е извършена от незнание, по невнимание, под заплаха от насилие, страх, по навик, в състояние на силен афект и в резултат на други психически или социални фактори“⁴⁹. Следователно, без да се отклоняват от евангелския идеал, те трябва да съпровождат с милост и търпение следващите етапи на лично израстване, които се

⁴⁷ *S. Th.*, I-II, q. 107, a. 4.

⁴⁸ Пак там.

⁴⁹ No. 1735.

случват. Бих искал да напомня на свещениците, че изповедалнята не трябва да бъде килия за мъчения, а място за среща с Божията милост, която ни подбужда да развием най-доброто у себе си. Една малка стъпка, извършена в рамките на големите човешки ограничения, може да бъде по-радваща за Бог от един живот, който външно изглежда добре подреден, но е изживян, без да се сблъсква с големи трудности. Всеки един трябва да бъде докоснат от утехата и привлекателността на спасителната Божия любов, която действа по тайнствен начин у всеки човек, независимо от неговите грешки и провали.

45. От това следва, че целта за евангелизацията се изпълнява в границите на езика и обстоятелствата. Тя винаги се опитва да предаде истината на Евангелието действено и в конкретния контекст, без да отрича истината, добротата и светлината, които тя може да принесе дори когато свършенството е невъзможно. Едно мисионерско сърце има съзнание за тези ограничения – за немошните станах като немошчен ... щото по какъвто и да е начин да спася някои”⁵⁰ (1 Кор. 9:22). То никога не се затваря, никога не се оттегля в собствената си сигурност, никога не търси сковаността и защитата. То осъзнава, че трябва да израства в собственото си разбиране за Евангелието и в познанието си за пътищата на Духа, за да може винаги да твори добро, дори и ако в хода на този процес неговите обувки се омърсят от калта по улицата.

⁵⁰ Срв. Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Familiaris Consortio* (22 ноември 1981), 34: AAS 74 (1982), 123.

V. МАЙКА С ОТКРИТО СЪРЦЕ

46. Църквата, която „се отправя”, е Църква, чиито врати са отворени. Излизането навън при другите, за да бъдат достигнати краищата на човечеството, не означава безцелно втурване в света. Често е по-добре да се забавим, да се откажем от собствените си желания, да престанем да се захващаме безразборно с едно или друго, за да видим и чуем другите, да останем близо до някой, който върви неуверено по пътя. Понякога трябва да бъдем като бащата на блудния син, който държал винаги вратата си отворена, за да може синът му да си влезе, когато се завърне.

47. Църквата е призвана да бъде като дома на Отца, с винаги широко отворени врати. Конкретен знак за тази откритост трябва да бъдат дверите на нашите църкви, които трябва винаги да бъдат отворени, така че ако някой, понесен от Светия Дух, пристигне пред тях в търсене на Бог, да не ги намери затворени. Има и други двери, които също не трябва да стоят затворени. Всеки по някакъв начин може да сподели живота на Църквата, всеки може да бъде част от общността, така че и дверите на тайнствата също не трябва да бъдат затворени просто по някаква причина. Това е особено валидно за тайнството, което само по себе си е „двери” – Кръщението. Евхаристията, макар и да е пълнотата на тайнствения живот, не е награда за съвършенство, а могъщо лекарство за

изцеление и подхранване на слабите.⁵¹ Това убеждение води след себе си пастирски последици, които ние сме призвани да обмислим благоразумно и смело. Често ние действаме като съдии на благодатта, вместо като нейни помощници. Църквата обаче не е пропускателен пункт, а дом на Отца, където има място за всеки, с всички негови проблеми.

48. Ако Църквата възприеме този мисионерски импулс, тя трябва да се отправи към всеки без изключение. Но при кого трябва да отиде тя първо? Това е ясно указано в Евангелието: не при нашите приятели и богати съседи, а преди всичко при бедните и болните, при тези, които често са пренебрегвани и подценявани, които „не могат да ти се отплатят” (Лук. 14:14). Не може да има място нито за съмнение, нито за обясняване на едно толкова категорично послание. Днес и завинаги „бедните са най-важните получатели на Евангелието”⁵² и фактът, че то е свободно проповядвано сред тях, е знак за царството, което Исус е дошъл да установи. Трябва да кажем, без превзети думи, че връзката между нашата вяра и

⁵¹ Сrv. Св. Амвросий, *De Sacramentis*, IV, 6, 28: PL 16, 464: „Трябва да го приемам винаги, за да може винаги да ми бъдат опростени греховете. Ако аз продължавам да греша, аз имам постоянно нужда от лек”; ID., op. cit., IV, 5, 24: PL 16, 463: „Тези, които ядоха мана умряха, тези които ядат това тяло ще получат опрощение на греховете.”; Св. Кирил Александрийски, *In Joh. Evang.*, IV, 2: PG 73, 584-585: „Изследвах себе си и разбрах, че съм недостоеен. На тези, които говорят така, им казвам: кога ще бъдеш достоен? Когато накрая се представиш пред Господа? И ако твоите грехове не ти позволяват да пристъпиш и ако ти никога не преставаш да грешаш – защото, както е казано в Псалмите, „кой човек знае греховете си? – и тогава ли ще продължаваш не взимаш участие в освещаването, което дава живот вечен?”

⁵² Бенедикт XVI, Обръщение към бразилските епископи в катедралата на Сао Паоло, Бразилия (11 май 2007), 3: AAS 99 (2007), 428.

бедните е неразрушима. Нека никога не ги изоставяме.

49. Нека продължим да напредваме, нека продължим да предлагаме на всеки живота на Исус Христос. Тук ще повтаря пред цялата Църква това, което често съм казвал на свещениците и миряните в Буенос Айрес: предпочитам Църква, която е уязвена, наранена и омърсена, защото е била въвн на улицата, отколкото Църква, която е нездрава, защото е била затворена и обзета от идеята за собствената си сигурност. Не желая Църква, загрижена за това да стои в центъра, за да се окаже накрая оплетена в мрежите на натрапчиви идеи и процедури. Ако трябва нещо да измъчва и тревожи нашата съвест, това е фактът, че толкова много от нашите братя и сестри живеят лишени от силата, светлината и утехата, родени от приятелството с Исус Христос, лишени от общност на вярата, която да ги поддържа, без смисъл и цел в живота. По-силна от страха да залитнем е моята надежда ние да бъдем водени от страха да не останем затворени в рамките на структури, които ни носят фалшиво чувство за сигурност, в рамките на правила, които ни превръщат в сурови съдии, в рамките на навици, които ни карат да се чувстваме спокойни, докато пред нашите двери стоят гладуващи хора, а Исус не се уморява да ни повтаря: „дайте им да ядат” (Марк. 6:37).

СРЕД КРИЗАТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО НА ОБЩНОСТТА

50. Преди да се обърнем към някои от основополагащите въпроси, свързани с делото на благовестието, ще бъде полезно да се спрем накратко на контекста, в който всички ние трябва да живеем и работим. Днес често се говори за „диагностицираното претоварване“, което обаче невиняги получава добро или подходящо лечение. Няма да ни помогне и чисто социологическият анализ, чиято цел е да обясни реалността, като се опира на един напълно неутрален и клиничен подход. Бих искал да изложа мнение, което е много повече в духа на евангелския размисъл. Това е подходът на мисионерския ученик, подход, „подхранен от светлината и силата на Светия Дух“⁵³.

51. Не е работа на папата да предлага пълен и детайлен анализ на съвременната реалност, но се обръщам към всички общности с призив за постоянно и „внимателно изследване на знаците на времето“⁵⁴. Това е голяма отговорност, защото днес съществуват реалности, които, ако не им бъде обърнато необходимото внимание, могат дотолкова да ускорят процеса на дехуманизация, че след това той да стане необратим. Трябва ясно да разграничим това, което е плод на Царството, от това, което работи срещу Божестве-

⁵³ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Pastores Dabo Vobis* (25 март 1992), 10: AAS 84 (1992), 673.

⁵⁴ Павел VI, Енциклика *Ecclesiam Suam* (6 август 1964), 19: AAS 56 (1964), 609.

ния план. Това означава не само да успяваме да разпознаваме и разграничаваме духовете, но също така – и това е от решително значение – да направим избор в подкрепа на действието на духовете на доброто и отхвърлянето на духовете на злото. Моите размисли се основават на различните анализи, вече извършени в рамките на учителната функция на Католическата църква (Magisterium), както и някои предложения, направени от регионалните и националните епископски конференции. В това напътствие бих искал накратко да осмисля от пастирска гледна точка определени фактори, които могат да ограничат или отслабят процеса на мисионерско обновление в Църквата, защото те представляват заплахата за живота и достойнството на Божия народ или, защото оказват въздействие върху хората, които са пряко обвързани с църковните институции и с нейната дейност по евангелизацията.

I. Някои предизвикателства на днешния свят

53. В наше време човечеството изживява повратен момент от своята история, видим от напредъка, постигнат в толкова много области. Можем само да се радваме на стъпките, предприети за повишаване на благосъстоянието на хората в области като здравеопазването, образованието и съобщенията. В същото време не трябва да забравяме, че мнозинството от наши съвременници едва преживява ден за ден, което има тежки последици за тях. Продължава разпространението и на редица болести. Сърцата на

много хора са в плен на страха и отчаянието, дори и в т. нар. богати страни. Радостта от живота често изтънява, липсата на уважение към другите и насилието се увеличават, а неравенството е все по-видимо. Това е битка за живота и често този живот е живян с малко достойнство. Тази епохална промяна беше предизвикана от огромното качествено, количествено, бързо и кумулативно развитие, извършено в областта на науката и технологиите, и от неговото приложение в различни области на природата и живота. Живеем в епохата на познанието и информацията, която води до възникването на нови и често анонимни форми на власт.

Не на икономиката на изключването

53. Също както заповедта „Не убивай“ поставя ясна забрана, чиято цел е опазването на човешкия живот, така и днес ние трябва отново да кажем „не“ на икономиката на изключването и неравенството. Тази икономика убива. Как е възможно смъртта на възрастен бездомник в самота да не бъде новина, а загубата на две точки от борсовия индекс да бъде новина? Това е пример за изключване. Можем ли да живеем спокойно, когато едни хора изхвърлят храна, докато други гладуват? Това е пример за неравенство. Днес всичко е подчинено на закона за конкуренцията и на закона за оцеляването на най-приспособимите, според които силните живеят на гърба на немошните. В резултат огромни маси от хора днес са изключени и изоставени: останали без работа, без възможности, без средства за промяна.

Самите човешки същества вече са смятани за консумативни стоки, които могат да бъдат употребени, а след това изхвърлени. Създадохме нова култура на „изхвърлянето“, която все повече се разпространява. Вече не става дума само за експлоатацията и подтисничеството, а за нещо друго. На изключване са подложени хора, които трябва да бъдат част от обществото, в което живеем; изключените вече не са долната класа на обществото, не са просто лишени или оставени в покрайнините му – те вече дори не са част от обществото. Изключените не са „експлоатирани“, а прокудени, „изхвърлени“.

54. В този контекст някои хора продължават да защитават „теорията за капката“, според която икономическият растеж, насърчен от свободния пазар, неизбежно ще доведе до по-голяма справедливост и включване в света. Тази възможност, която никога не е била потвърдена от фактите, е израз на грубо и наивно доверие в икономическите сили и в сакралното действие на доминиращата икономическа система. В същото време изключените продължават да чакат. А за да може този начин на живот, който изключва другите, да бъде поддържан заедно с ентузиазираната вяра в този егоистичен идеал, се стигна до глобализацията на безразличието. Почти несъзнателно ние се оказахме неспособни на съчувствие и глухи за вика на бедните, лишени от състрадание към болката на другите, от необходимостта да им помогнем, сякаш това е отговорност на някой друг, а не наша собствена. Културата на просперитета ни води до глуха улица; ние сме очаровани, когато на пазара

се появи нещо ново за купуване. А в същото време всички тези хора, лишени от перспективи, за нас са просто гледка, която не може да ни разчуства.

Не на новата идеология на парите

55. Една от причините за това положение е нашето отношение към парите, защото ние безропотно приемаме тяхната доминация над нашите общества. Настоящата финансовата криза може да ни накара да подценим факта, че в нейната основа лежи дълбока човешка криза: отричането на първенството на човешката личност! Създали сме си нови идоли. Преклонението пред древния златен телец (срв. Изх. 32:1-35) се е завърнало по нов и безжалостен начин в идолопоклонството пред парите и в диктатурата на безличната икономика, лишена от същинска човешка цел. Световната криза, обхванала финансите и икономиката, оголва липсата на равновесие в тях и преди всичко – тяхната липса на загриженост за човешките същества; човекът се оказва сведен само до една от неговите нужди: консумацията.

56. Докато приходите на едно малцинството нарастват, многократно се задълбочава и пропастта, която отделя мнозинството от благоденствието, на което се радват малцината щастливци. Липсата на равновесие е резултат от идеологията, която защитава абсолютната автономия на пазара и финансовите спекулации. Тази идеология отрича правото на държавите, натоварени с отговорността да се грижат за общото благо, да упражняват каквато и да било

форма на контрол. Така се ражда нова тирания, невидима и често виртуална, която едностранно и неумолимо налага собствените си закони и правила. Акумулирането на държавен дълг чрез лихвите прави невъзможно за държавите да се възползват от потенциала на своите икономики и ограничава покупателната способност на техните граждани. Към всичко това можем да прибавим широко разпространената корупция и егоистичния стремеж за избягване на данъци, което е достигнало глобални измерения. Жаждата за власт и собственост не познава граници. В тази система, която се стреми да погълне всичко, което препречва пътя към увеличаването на печалби, всичко крехко – като околната среда – се оказва беззащитно пред интересите на обожествения пазар, превърнал се в единственото правило.

*Не на финансовата система, която управлява,
а не служи*

57. Зад това отношение се крие отричането на етиката и отхвърлянето на Бог. На етиката започна да се гледа с презрителна усмивка. Тя е приемана за контрапродуктивна, за твърде човешка, защото за нея парите и властта са относителни ценности. Усещана е като заплаха, защото отрича манипулациите и унижаването на човека. А и етиката извежда към Бог, Който зове за посвещение, което попада извън категориите на пазара. Когато последните бъдат абсолютизирани, Бог става неконтролируем, неуправляем и дори опасен, защото призовава човешките същества към пълноценна реализация и освобождаване от

всички форми на робството. Етиката – свободната от идеология етика – може да донесе по-балансиран и хуманен социален ред. Имайки това предвид, се обръщам към финансовите експерти и политическите лидери да осмислят думите на един от древните мъдреци: „Да не споделяте с бедните собствените си блага, това означава да ги обирате и да им отнемате живота. Не са наши благата, които ние притежаваме, а техни”⁵⁵.

58. Финансова реформа, обърната към подобни етически съображения, може да бъде постигната само след решителна промяна в подхода на част от политическите лидери. Призовавам ги решително и с поглед в бъдещето да се обърнат към това предизвикателство, без да пренебрегват спецификата на всеки случай. Парите трябва да служат, а не да управляват! Папата обича всички, както богати, така и бедни, но в името на Христос той е задължен постоянно да припомня на всички, че богатите трябва да помагат, уважават и въздигат бедните. Увещавам ви да проявявате щедрост и солидарност и да се върнете към етическия подход в икономиката и финансите, който облагодетелства всички човешки същества.

Не на неравенството, което поражда насилие

59. Днес често се чуват призови за повече сигурност. Но без да бъдат преодолені изключването и неравенството в обществото, насилието няма да може да бъде

⁵⁵ Св. Йоан Златоуст, *De Lazaro Concio*, II, 6: PG 48, 992D.

премахнато. Бедните и още по-бедните хора често са обвинявани за това насилие, но докато те са лишени от равни възможности, различните форми на агресия и конфликт ще продължават да намират плодородна почва за израстване, за да предизвикат накрая и експлозия. Когато едно общество, независимо дали местно, национално или глобално, е готово да остави части от своите членове да живеят на ръба, спокойствието няма да може да бъде трайно гарантирано от никаква политическа програма или ресурси, похарчени за налагане на закона или за системи за наблюдение. И причината за това насилие не се корени в реакцията от страна на тези, които са изключени от системата, а в това, че социално-икономическата система е несправедлива в основата си. Също както добротата е склонна да се разпространява, така и злото на несправедливостта е склонно да разпростира своето пагубно влияние и бавно и постепенно да подкопава всяка политическа и социална система, колкото и здрава да изглежда тя. Ако всяко действие предизвиква последици, тогава злото, втъкано в структурата на обществото, носи постоянно опасност от разпад и смърт. Това зло води до израстването на несправедливи социални структури, които не могат да създадат основа, върху която да стъпи надеждата за по-добро бъдеще. Далеч сме от т. нар. „край на историята“, тъй като условията за устойчиво и мирно развитие все още не са били развити и осъществени.

60. Днешните икономически механизми насърчават безразборната консумация, въпреки че е очевидно, че неограниченото консуматорство в съчетание с нера-

венството носи двойна заплаха за социалната тъкан. Неравенството поражда насилие, което никога няма да може да бъде успокоено само със силата на оръжията. Те могат само да донесат фалшива надежда на тези, които изискват по-голяма сигурност, макар и днес вече да знаем, че оръжията и насилието не само не предлагат решения, но и пораждат нови и по-дълбоки конфликти. Някои се задоволяват като обвиняват по-бедните и най-бедните държави за своите проблеми; впускат се в безотговорни обобщения, те настояват, че решението се състои в повече „образование“, което ще успокои недоволните, ще ги опитоми и обезвреди. Тези призови дразнят още по-силно отхвърлените, защото те са отпращани в контекста на широко разпространената и дълбоко вкоренена корупция, характерна за много страни – сред техните правителства, предприятия и институции – независимо от политическата идеология на техните лидери.

Някои културни предизвикателства

61. Ние благовестим и като се опитваме да се обърнем към различните предизвикателства, които възникват.⁵⁶ Понякога това може да приеме формата на жестоки нападения над религиозната свобода или на преследвания на християните; в някои страни тази опасност е достигнала до опасни равнища на омраза и насилие. На много места проблемът се състои по-скоро в широко разпространеното безразличие и релативизъм, породени от загубата на илюзии и кри-

⁵⁶ Срв. Параграф 13.

зата на идеологиите, появило се като реакция срещу всичко, което изглежда тоталитарно. Това уврежда не само Църквата, но и цялостната социална тъкан. Трябва да си дадем сметка, че в култура, в която всяка личност защитава само неговата или нейната субективна истина, за гражданите става все по-трудно да начертаят общ план, който да се простира отвъд индивидуалната печалба и личните амбиции.

62. Доминиращата култура отдава първенство на външното, бързото, видимото, повърхностното и временното. Реалността е заместена от външния вид. За много страни глобализацията означава бърза загуба на тяхната собствена културна идентичност и нахлуването на начини на мислене и действие, характерни за други култури, които икономически са по-напреднали, но етично са отслабени. Този факт беше посочен от синодите на епископите от различни континенти. Африканските епископи например, като се позоваха на енцикликата *Sollicitudo Rei Socialis* преди години изтъкнаха, че често има опити африканските държави да бъдат превърнати „в част от голяма машина, в зъбни колела от гигантско колело. Това се отнася особено за областта на социалните комуникации, които се управляват от центрове предимно в северното полукълбо, които рядко отдават дължимото внимание на приоритетите и проблемите на африканските страни и не се отнасят с нужното уважение към техните културни рамки”⁵⁷. В същия

⁵⁷ Йоан Павел II, Апостолическо напътствие *Ecclesia in Africa* (14 септември 1995), 52: AAS 88 (1996), 32-33; ID., Енциклика *Sollicitudo Rei Socialis* (30 декември 1987), 22: AAS 80 (1988), 539.

дух епископите на Азия поставиха акцент върху „външните влияния, внесени в културите на Азия. В резултат на прекомерното въздействие на масовите медии се налагат нови модели на поведение. ...В резултат на негативното въздействие на медийната и развлекателната индустрия, под заплахата бяха поставени традиционни ценности, като светостта на брака и стабилността на семейството”⁵⁸.

63. Католическата вяра на много народи се сблъсква с предизвикателствата, породени от разпространението на нови религиозни движения, някои от които са близки до фундаментализма, а други предлагат духовност без Бог. От една страна, това се случва като реакция на хората срещу материалистичното, консуматорско и индивидуалистично общество, но то е и средство за експлоатиране на слабостта на хората, които живеят в бедност и в покрайнините на обществото, хора, които взимат крайни решения сред голямо страдание и които търсят бързо решение на своите проблеми. Тези религиозни движения, не без известно лукавство, се опитват да запълнят празнотата, оставена от секуларните рационалисти в средата на една предимно индивидуалистична култура. Но трябва също така да признаем, че ако част от кръстените не изпитват чувство за принадлежност към Църквата, това се дължи и на определени структури, а и на понякога неприветливата атмосфера в някои от нашите енории и общности, или на бюрократичния подход към решаване на проблемите, не-

⁵⁸ Йоан Павел II, Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 7: AAS 92 (2000), 458.

зависимо дали прости или сложни, които възникват в живота на хората. На много места административният подход надделява над пастирския, а концентрацията върху отслужването на тайнствата измества другите форми на благовестие.

64. Процесът на секуларизация се стреми да ограничи вярата и Църквата до сферата на личното и частното. Наред с това, отричайки напълно трансцендентното, тя допринася за западането на етиката, отслабване на чувството за личен и колективен грях и за възхода на релативизма. Това поражда всеобщо усещане за липса на ориентация, особено в периодите на юношеството и младежката възраст, когато хората са уязвими за промени. Както епископите от Съединените щати правилно посочват, Църквата отстоява съществуването на обективни морални норми, валидни за всички, докато „в нашата култура има хора, които намират това учение за несправедливо и противоречащо на основните човешки права. Тези твърдения обикновено са последица от морален релативизъм, поддържан, небезоснователно, от вярата в абсолютните права на индивидите. От тази гледна точка се твърди, че Църквата защитава определени предразсъдъци и се намесва в свободата на личността”⁵⁹. Живеем в едно информационно общество, което ни залива с данни, всички те, поставени на едно ниво, което става причина за ужасна повърхностност при разглеждането на моралните

⁵⁹ Епископска конференция на САЩ, Служение на хората с хомосексуални наклонности: *Основни насоки за пастирско обгрижване* (2006), 17.

въпроси. В отговор ние трябва да поощрим образованието, което насърчава критичното мислене и проправя път за съзряване на моралните ценности.

65. Въпреки вълната на секуларизма, която залива нашите общества, в много държави – дори и в тези, в които християните са малцинство – Католическата църква е приемана от общественото мнение като институция, заслужаваща доверие, заради нейната солидарност и загриженост за хората в най-голяма нужда. И в миналото, и днес Църквата е била посредник за намирането на решения, свързани с мира, социалната хармония, земята, защитата на живота, човешките и гражданските права, и така нататък. А колко прекрасна работа са извършили католическите училища и университети по целия свят! Това е чудесно. Но същевременно ни коства много да убедим хората, че когато повдигаме други въпроси, които се ползват с по-малък прием от страна на общественото мнение, сме водени от същите убеждения за човешкото достойнство и общото благо.

66. Семейството преживява дълбока културна криза, наред с всички други общности и социални връзки. Но отслабването на тези връзки има особено големи последици за семейството, защото семейството е основната клетка на обществото, където се научаваме да живеем с другите, независимо от нашите различия и да принадлежим един на друг; семейството е и мястото, където родителите предават вярата на децата си. Бракът днес често е виждан като източник само

на емоционално задоволяване, който може да бъде създаван по всякакъв начин и да подлежи на промяна. Но приносът на брака за обществото не се ограничава до чувствата и моментните нужди на двойката. Както ни учат френските епископи, бракът не се ражда от „любовното чувство, което по дефиниция е ефемерно, а от дълбочината на отговорността, поета от съпрузите, които приемат да навлязат в общността на живота”⁶⁰.

67. Индивидуализмът на нашата постмодерна и глобализирана епоха поощрява воденето на такъв начин на живот, който накърнява здравината и стабилността на личните връзки и разрушава семейните отношения. Пастирската дейност трябва да има за цел да направи видим факта, че връзката ни с Отца изисква и насърчава общност, която лекува, поощрява и укрепва отношенията между хората. В нашия свят, особено в някои държави, се проявяват отново и отново различни форми на война и конфликт, но ние християните оставаме твърди в желанието си да уважаваме другите, да лекуваме раните, да градим мостове, да укрепваме връзките и да понасяме „един другиму теготите” (Гал. 6:2). В наши дни бяха създадени различни асоциации за защита на правата, които преследват благородни цели. Това е знак за желанието на много хора да допринесат за социалния и културен прогрес.

⁶⁰ Конференция на епископите на Франция, Съвет „Семейство и общество”, *Да разширим брака към личности от същия пол? Да започнем дебата!* (28 септември 2012).

Предизвикателства пред вкореняването на вярата

68. Християнският субстрат сред определени народи – основно на Запад – е жива реалност. Сред тях ние откриваме, особено сред най-бедните, морален ресурс, който съхранява ценностите на автентичния християнски хуманизъм. Виждайки реалността с очите на вярата, ние не можем да не видим посятото от Светия Дух. Бихме поставили под въпрос Неговото свободно и изобилно действие, ако си помислим, че християнските ценности отсъстват там, където мнозина приемат кръщение и изразяват вярата си в солидарност с другите по различни начини. Това означава да приемем съществуването на нещо повече от случайни „семена на словото” и да видим израза на автентичната християнска вяра, която намира свои начини, чрез които да покаже своята връзка с Църквата. Голямото значение на културата, белязана от вярата, не трябва да бъде подценявано; преди появата на съвременния секуларизъм тази евангелизирана култура, при всичките ѝ ограничения, е имала много по-големи възможности, отколкото простия сбор от вярващите. Евангелизираната популярна култура е носител на ценностите на вярата и солидарността, способна да поощри развитието на по-справедливо и вярващо общество, което се отличава с характерна мъдрост, която изисква нашето изпълнено с благодарност признание.

69. Задължително е да евангелизираме културата, за да вкореним Евангелието. В държавите с католичес-

ка традиция това означава поощряване, подкрепа и увеличаване на придобивките, които вече съществуват. В държавите с други религиозни традиции или в дълбоко секуларизираните държави, това означава да бъде разпален пламъкът на нов процес на евангелизацията на културата, макар и това да изисква дългосрочно планиране. Но не трябва да забравяме, че ние постоянно сме призвани към израстване. Всяка култура или социална група се нуждае от пречистване и растеж. Що се отнася за масовата (народна) култура на католическите народи, трябва да посочим недостатъците, които трябва да бъдат лекувани от Евангелието – мачизмът, алкохолизмът, домашното насилие, ниската посещаемост на месите, фатализма и суеверията, които водят до посещаването на врачки и други подобни. Но точно народната масова набожност (пиетет) може да се превърне в отправна точка за лечението и освобождението от тези големи недостатъци.

70. Вярно е също така, че в определени епохи по-голям акцент е бил поставян върху външния израз и традиции на определени групи, както и върху предполагаеми лични откровения, за които се е смятало, че могат да заместят всичко останало, а не толкова върху импулса към християнска набожност. Съществува и християнство, което се основава на индивидуален и сантиментален начин на живеене на вяра, което не съответства на автентичната „народна набожност”. Има хора, които поощряват тези тенденции, без да се интересуват от напредъка на обществото или от подготовката на миряните, като в определени случаи те вършат

това само за да извлекат икономически ползи или да придобият власт над другите. Не можем да пренебрегнем и факта, че през последните десетилетия има прекъсване на традициите на католиците в предаването на вярата на младите. Не можем да отречем, че много хора днес имат усещане за изгубени илюзии и вече не се идентифицират с католическата традиция. Има много родители, които не кръщават децата си и не ги учат как да се молят. Налице е и преливане към други общества от вярващи. Причините за това прекъсване на традициите включват липсата на диалог в семействата, влиянието на комуникационните медии, релативистичния субективизъм, необузданото консуматорство, обърнато изцяло към пазара, липсата на пасторска грижа към бедните, недостатъчната привлекателност на нашите институции, и трудността ни да възродим упованието във вярата в контекста на плуралистичния религиозен пейзаж.

Предизвикателствата за градските култури

71. Новият Йерусалим, светият град (срв. Откр. 21:2-4) е целта, към която се стреми човечеството. Интересно е това, че според Божието откровение пълнотата на човечеството и неговата история ще бъдат осъществени в град. Трябва да погледнем на нашите градове с по-съзерцателен взор, с погледа на вярата, който вижда как Бог обитава домовете, улиците и площадите. Божието присъствие съпровожда искрените опити на отделните личности и групи да открият насърчение и смисъл на техния живот. Той е сред тях, като поощрява солидарността, братството,

стремежа към добро, истина и справедливост. Това присъствие не трябва да бъде измисляно, а намирано и разкривано. Бог не се крие от тези, които Го търсят с искрено сърце, дори и да правят това колебливо и понякога неясно или случайно.

72. В градовете, за разлика от селата, религиозните измерения на живота намират израз в разнообразни начини на живот, във всекидневен ритъм, свързан с конкретни места и хора. Там на хората им се налага често да се борят за оцеляването си и тази битка съдържа в себе си дълбоко разбиране за живота, което често означава и дълбоко религиозно чувство. Трябва да изследваме този живот по-отблизо, за да можем да встъпим в диалог, както прави Нашият Господ със самарянката, дошла да си начерпи вода при извора. (срв. Йоан. 4:1-15).

73. В тези нови и широки пространства постоянно се раждат нови култури, в които християните вече не са единствените интерпретатори или генератори на обяснения. Още повече, че самите те заемат от тези култури нови езици, символи, послания и парадигми, които предлагат нови подходи към живота, някои от които влизат в противоречие с Евангелието на Исус. В градовете се ражда и развива една напълно нова култура. Синодът на епископите отбеляза, че днешните промени, които се случват в тези големи пространства и в създаваната там култура, са приоритетно място за новата евангелизация.⁶¹ Това ни из-

⁶¹ Срв. Параграф 25.

правя пред необходимостта да създадем иновативни пространства и възможности за молитва и общение, които са по-привлекателни и изпълнени със смисъл за градските жители. Чрез влиянието на медиите обект на същите културни промени стават и селата и значително променят начина на живот в тях.

74. Нужна е евангелизация, способна да хвърли светлина върху тези нови начини за общуване с Бог, с другите и със света около нас, която насочва и вдъхновява към нови ценности. Тя трябва да достигне до местата, където се формират нови разкази и парадигми, като благовести словото на Исус до най-съкровената част от душата на нашите градове. Градовете са мултикултурни пространства, в по-големите от тях съществуват мрежи на обвързаност, чрез които различните групи от хора споделят общи мечти и представи за живота, там възникват нови човешки контакти, нови култури, невидими градове. Една до друга съществуват различни субкултури, някои от които са обзети от сегрегация и насилие. Църквата е призвана да бъде в служба на този труден диалог. От една страна, там живеят хора, които притежават възможностите да развият живота си, но наред с тях има и много „не-граждани“, „полу-граждани“ или „градски останки“. Градовете са източник на постоянна амбивалентност, защото те предлагат на своите жители безкрайни възможности, но в същото време издигат пред много хора препятствия, които не им дават възможност пълноценно да развият живота си. Този контраст е източник на болезнени страдания. На много места по света градовете стават аре-

на на масови протести, където хиляди хора издигат глас за свобода, за участие в обществения живот, за справедливост и различни други искания, които, ако не бъдат адекватно разбрани, няма да могат да бъдат заглушени със сила.

75. Не можем да пренебрегнем и факта, че градовете лесно стават място за разпространение на наркотици и трафик на хора, насилие и експлоатацията на малолетните, изоставяне на възрастните и немошните, те са и арена на различните форми на корупция и криминална престъпност. По тази причина пространството, което трябва да бъде място за срещи и солидарност, често се превръща в място за самота и взаимно недоверие. Все по-често се изграждат домове и квартали, чиято цел е да изолират и защитават, а не да свързват и интегрират. В този контекст възвестяването на Евангелието трябва да се превърне в основа за възраждане на достойнството на човешкия живот, защото Исус идва, „за да имат живот, и да имат в изобилие” в нашите градове (срв. Йоан. 10:10). Чувството за единство и пълнота в човешкия живот е най-доброто лекарство, което Евангелието носи за лечението на болестите в нашите градове, макар и че трябва да съзнаваме, че тази сложна реалност не може да бъде обект на унифицирана програма за евангелизация. Но ако живеем нашия живот в пълнота и посрещаме предизвикателствата като квас за свидетелстването на вярата във всяка култура и във всеки град, ще успеем да станем по-добри християни и да принесем плод в нашите градове.

II. ИЗКУШЕНИЯТА ПРЕД ПАСТИРСКИТЕ РАБОТНИЦИ

76. Изпитвам огромна благодарност към всички, които са се посветили на призванието да работят в и за Църквата. Тук не бих искал да се спирам подробно на дейността на многобройните пастирски служители, от епископите до тези, които извършват най-невидимите и смирени служения. По-скоро бих искал да се спра на предизвикателствата, пред които се изправят всички те в контекста на съвременната глобализирана култура. За да бъде справедлив, трябва преди всичко да отбележа, че приносът на Църквата за днешния свят е огромен. Болката и срамът, който изпитваме заради греховете на някои от членовете на Църквата и заради нашите собствени грехове, не може да ни накара да забравим многобройните християни, които са посветили живота си на любовта към ближния. Те помагат на много хора да бъдат лекувани или да починат в мир в различни провизорни болници. Те са близо до хората, станали жертва на различни зависимости в най-бедните краища на земята. Посвещават се на образованието на децата и младежите. Грижат се възрастни хора, които са били забравени от всички останали. Търсят начин да налагат ценности във враждебна среда. И по много други начини са се посветили на това да показват своята огромна любов към човечеството, вдъхновени от Бога, станал човек. Благодарен съм за прекрасния пример, който ми дават многобройните християни, които с радост жертват живота и времето си. Свидетелството им ми носи утеха и ме подкрепя в

собствените ми усилия да преодолявам егоизма и да се посвещавам напълно.

77. Но като деца на днешната епоха, всички ние в някаква степен сме подвластни на настоящата глобализирана култура, която ни предлага нови възможности и ценности, но също така може да ни ограничи, да ни постави нови условия и в крайна сметка да ни навреди. Съзнавам, че трябва да създаваме места, в които пастирските работници получават подкрепа и грижа, „места, където се обновява самата вяра в разпнатия и възкръснал Исус, където могат да бъдат споделени най-дълбоките въпроси и всекидневни тревоги, където да можем да вникнем задълбочено в нашия опит и живот в светлината на Евангелието в името на насочването на индивидуалните и социалните решения към доброто и красивото.⁶² Иска ми се, също така, да привлече вниманието и към някои конкретни изкушения, които въздействат върху пастирските работници.

Да на предизвикателството за мисионерска духовност

78. Днес сред много пастирски работници, включително и сред някои богопосветени мъже и жени, наблюдаваме една прекомерна загриженост за тяхната лична свобода и спокойствие, което ги кара да гледат на своята работа като на допълнение към техния жи-

⁶² „Католическа дейност” на Италия (*Azione Cattolica Italiana*), Послание на XIV Национална асамблея до Църквата и страната (08 май 2011г.).

вот, сякаш дейността им не е част от тяхната идентичност. В същото време духовният живот започва да се идентифицира с няколко духовни упражнения, които дават известна утеха, но които не поощряват срещата с другите, посвещението на света и ревността за евангелизация. В резултат на това сред много от носителите на благовестието може да се наблюдава, въпреки молитвите, изострен индивидуализъм, криза на идентичността и охлаждане на ревността. Тези три злини взаимно се подхранват и усилват.

79. В определени моменти нашата медийна култура, както и някои интелектуални кръгове, изказват своето скептично и понякога цинично отношение към посланието на Църквата. Последницата е, че много пастирски работници, въпреки че се молят, развиват в известен смисъл комплекс за малоценност, който ги кара да релативизират или да прикриват своята християнската идентичност и убеждения. Това създава порочен кръг. Започват да се чувстват нещастни от това, което те са, и от това, което вършат, те не се идентифицират със своята мисия за евангелизация, което отслабва тяхната посветеност. И в крайна сметка те се лишават от радостта от мисията и са обзети от желанието да бъдат като всички останали и да притежават същото като другите. И тогава започват да усещат дейността си по евангелизацията като бремене и да ѝ отделят малка част от времето и енергията си.

80. Тогава пастирските работници могат да изпаднат в релативизъм, който, независимо от тяхната кон-

кретна духовност или начин на мислене, може да се окаже по-опасен дори и от доктриналния релативизъм. Той има отношение към най-дълбоките и вътрешни решения, които оформят начина на живот. Този релативизъм се състои в това да се действа, сякаш Бог не съществува, да се взимат решения, сякаш бедните не съществуват, да се поставят цели, сякаш другите не съществуват, да се работи така, сякаш хората, които не са приели Евангелието, не съществуват. Изумително е, че дори хора, чиито доктринални и духовни убеждения са непоколебими, понякога започват да водят начин на живот, който ги кара да се пристрастяват към финансовата сигурност, към желанието за власт или за човешка слава, вместо към желанието да посветят живота си на другите в мисия. Нека не допускаме да ни бъде ограбен мисионерският ентузиазъм!

Не на егоизма и духовната леност

81. Във време, когато имаме най-голяма нужда от мисионерски динамизъм, който ще донесе солта и светлината на света, много миряни се опасяват, че от тях може да бъде поискано да извършат някаква апостолска дейност и се опитват да избягат от всяка отговорност, която може да отнеме от свободното им време. Така например днес е много трудно да се намерят подготвени енорийски катехизатори, склонни да се посветят на тази дейност в продължение на няколко години. Нещо подобно се случва и при свещениците, обзети от желанието да запазят свободното си време. Това често се дължи на прекомерното желание на хо-

рата да съхранят личната свобода, сякаш задачата за евангелизация е опасна отрова, а не радостен отговор на Божията любов, която ни призовава към мисия и ни прави пълноценни и продуктивни. Някои отказват да се посветят изцяло на мисията и по този начин изпадат в състояние на парализа и духовно нехайство.

82. Проблемът не винаги се състои в отказа от активност, а в това, че тази дейност се извършва лошо, без подходящата мотивация, без духовността, която я прониква и я превръща в удоволствие. В резултат на това работата се превръща в по-изтощително начинание, отколкото е необходимо, а понякога дори води до заболяване. Далеч от удоволствието и щастливата умора, това е напрежение, бreme, източник на неудовлетвореност и накрая – на непоносимо изтощение. Това пастирско духовно нехайство може да бъде причинено от много неща. Някои изпадат в него, защото се впускат в нереалистични проекти, тъй като не са удовлетворени от това, което вършат най-добре. Други, защото са нетърпеливи и не могат да чакат процесите да съзреят, а искат всичко да падне от небето. Трети са привлечени от няколко проекта едновременно и от суетни мечти за успех. Други са изгубили реален контакт с хората и по този начин дотолкова са деперсонализирали своята дейност, че се интересуват повече от пътната карта, отколкото от самото пътуване. Други изпадат в духовно нехайство, защото не могат да чакат – искат сами да управляват ритъма на живота. Днешната обсебеност от бързите резултати кара пастирските служители да не допускат каквото и да било, което води до несъгласие, възможен провал, критики, кръст.

83. Така постепенно придобива форма най-голямата опасност от всички: „сивият прагматизъм на всекидневния църковен живот, в който на пръв поглед всичко изглежда нормално, но където вярата се изпарява и дегенерира в дребнавост”⁶³. Така се развива психологията на гробницата, а християните се превръщат в мумии от музея. Изгубили илюзиите си за тази реалност, за Църквата и за самите себе си, те постоянно се изкушават да се отдадат на меланхолията, на липсата на надежда, която сграбчва сърцето като „най-прекрасната дяволска отрова”⁶⁴. Призвани да излъчват светлина и да предават живота, накрая те са обзети от чувства, които са източник само на тъмнина и вътрешно изтощение и които постепенно изсмукват цялата ревност за апостолска дейност. Затова ще повтора: Нека не допускаме да ни бъде ограбена радостта от евангелизацията.

Не на безплодния песимизъм

84. Радостта от Евангелието е такава, че тя не може да ни бъде отнета от никого и от нищо (срв. Иоан. 16:22). Злините в нашия свят и тези в Църквата, не могат да бъдат извинения за охлаждането на нашата ревност и посвещение. Нека видим в тях предизви-

⁶³ Й. Ратцингер, *Настоящото състояние на вярата и теологията*. Разискване по време на срещата на президентите на латиноамериканските епископски комисии за доктрината на вярата, Гуадалахара, Мексико, 6 ноември 1996 г. Според превода в английското издание на *L'Osservatore Romano*, 6 ноември 1996; Срв. Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007 г.

⁶⁴ Бернанос Ж., *Дневникът на един селски свещеник*, „София С.А.”, София, 2009, превод: Нели Захариева.

кателства, които ни помагат да израснем. Очите на вярата ни помагат да видим светлината, излъчвана от Светия Дух сред тъмата и да не забравяме, че „дето пък се умножи грехът, благодатта се яви в голямо изобилие” (Рим. 5:20). Предизвикателство пред нашата вяра е да осмислим как водата се преобразява във вино и как житото израства сред плевелите. Петдесет години след Втория Ватикански събор ние сме опечалени от проблемите в нашата епоха и сме далеч от наивния оптимизъм; но това, че сме станали по-големи реалисти, не означава, че упованието ни в Светия Дух е намаляло. Да се вслушаме още веднъж в думите на блажения Йоан XXIII, изказани на паметния 11 октомври 1962 г.: „Понякога ни се налага да се вслушаме, за наше голямо съжаление, в гласовете на хората, които макар и да изгарят от ревност, са лишени от проникателност и чувство за мяра. В нашата модерна епоха те не виждат нищо друго, освен руини и разпад... Знаем, че не трябва да се съгласяваме с тези мрачни пророци, които постоянно предричат бедствия, сякаш краят на света приближава. В нашата епоха божественото Провидение ни води към нов ред в човешките отношения, който – благодарение на човешките усилия, но и отвъд нашите очаквания – ни насочва към изпълнението на върховния и неразгадаем Божии план, в който всичко, дори човешките поражения, извеждат към по-голямото добро за Църквата”⁶⁵.

85. Едно от по-сериозните изкушения, което заглушава смелостта и ревността, е пораженството, кое-

⁶⁵ Обръщение при откриването на Втория Ватикански събор (11 октомври 1962): 4, 2-4: AAS 54 (1962), 789.

то се опитва да ни превърне в оплакващи и лишени от илюзии песимисти, в „мърморковци”. Никой не влиза в битка, ако не е убеден, че ще я спечели. Ако ние се впуснем в битката без никаква увереност, наполовина сме я изгубили и напразно влагаме нашите усилия и способности. Колкото и болезнено да съзнаваме нашите слабости, ние трябва да напредваме, без да се предаваме, като помним думите на Господа към свети Павел: „стига ти Моята благодат; защото силата Ми се в немощ напълно проявява” (2 Кор. 12:9). Триумфът на християните винаги е кръст, но този кръст в същото време е победоносно знаме, понесено с нападателна нежност срещу атаките на злото. Духът на пораженчеството е брат на изкушението плевелите да бъдат отделени от зърното, преди да е дошло подходящото време, то е плод на изпълненото с тревога и обсебено от себе си недоверие.

86. Духовното „запустяване”, видимо на някои места, е резултат от опитите на някои общества да живеят без Бог или да се откажат от своите християнски корени. По тези места „християнският свят става безплоден, запустял като изтощена пръст, която се превръща в пустиня”⁶⁶. В други държави агресивните атаки срещу християните ги принуждават да крият вярата си в собствената си обична родина. Това е друг болезнен вид пустиня. Но семейството и работното място също могат да бъдат пресъхнала почва, където вярата въпреки всичко трябва да бъде пазена и предавана. Но „тръгвайки от тази пустиня, от тази

⁶⁶ J. H. Newman, Писмо от 26 януари 1833, in *The Letters and Diaries of John Henry Newman*, vol. III, Oxford, 1979, 204.

празнота, ние отново трябва да открием радостта от вярата, нейната жизнена важност за всички нас. Както в пустинята преоткриваме най-важните ценности в живота, така и в днешния свят можем да видим множество знаци, изразени прикрито или негативно, за жаждата за Бог, за нуждата от краен смисъл на живота. И в пустинята има нужда от хора на вярата, които чрез примера на своя живот сочат пътя към Обетована земя и пазят жива надеждата⁶⁷. Тогава ние сме призвани да бъдем източник на жива вода, от която да пият другите. Понякога това се превръща в тежък кръст, но това е кръстът, на който нашият Господ ни се е отдал като източник на жива вода. Нека не допускаме да ни бъде ограбена надеждата!

Да на новите отношения, установени от Христос

87. Днес, когато мрежите и средствата за човешка комуникация постигнаха безпрецедентен напредък, сме изправени пред предизвикателството да открием и споделим „мистиката“ в съвместния живот, да открием срещата, прегръдката и взаимната подкрепа, да се гмурнем в тази вълна, която, макар и хаотична, може да допринесе за същинското изживяване на братството, солидарността, поклонничество. Новите средства за комуникация са и възможности за повече срещи и солидарност. Ще бъде толкова хубаво, толкова истинско, толкова освободително и обнадеждаващо, ако успеем да поемем по този път! За нас би било от полза да на-

⁶⁷ Бенедикт XVI. Проповед на месата за откриването на Годината на вярата (11 октомври 2012): AAS 104 (2012), 881.

пуснем затворените си рамки и да се съединим с другите. Ако останем затворени в себе, ще продължим да поемаме горчивата отрова на иманентността, а нашите егоистични избори ще правят човечеството по-лошо.

88. Християнският идеал винаги е носил в себе си призива за преодоляване на подозренията, на недоверието, на страховете от ограничаване на личното пространство, на всички тези защитни стратегии, които днешният свят ни налага. Мнозина се опитват да избягат от другите и да се скрият в удобството на тяхното лично пространство или в тесния кръг от близките приятели, като по този начин отричат реалността и социалния аспект на Евангелието. Както някои хора искат чисто духовен Христос, без плът и без Кръст, те искат и междуличностните отношения да бъдат защитени зад сложни системи от екрани, които могат да бъдат включвани или изключвани. Ала в същото време Евангелието настоява постоянно да търсим срещата с другите лице в лице, тяхното физическо присъствие и вопли, тяхната радост, която ни въвлеча в близки и трайни взаимоотношения. Истинската вяра във въплътения Божи Син не може да бъде отделена от посвещението, от участието в общността, от служението, от помирението с другите. Синът Божи, приемайки плът, ни е призовал да извършим революция на нежността.

89. Изолацията, която е една от формите на иманентността, може да се изрази в търсенето на фалшивата автономия, в която за Бог няма място. А в областта на религията тя може да приеме формата на духовен консумативизъм, свързан с нездравия индивидуализъм.

Връщането към свещеното и търсенето на духовност, които са белези на нашето време, не са еднозначни феномени. Днес сме изправени пред предизвикателството не толкова на атеизма, колкото на необходимостта да бъде утолена жаждата на мнозина за Бог, освен, ако те не предпочетат да утолят тази жажда чрез отчуждението и търсенето на безплътен Исус, който не иска нищо от нас по отношение на другите. Ако тези хора не открият в Църквата духовност, която да им донесе лечение и освобождение, да ги изпълни с живот и покой, като в същото време ги призове към братско общение и мисионерска плодотворност, те ще се окажат оплетени в решения, които не могат да дадат смисъл на живота и слава на Бога.

90. Същинските форми на популярна религиозност се раждат от възплъщението на християнската вяра в популярната култура. Тогава те съдържат в себе си личната връзка, не с неясни духовни енергии или сили, а с Бог, с Христос, с Мария, със светците. Тази набожност е възплътена, тя има лице. Тя насърчава човешките взаимоотношения, а не скриването зад „всеки сам да се оправя”. В някои части от нашето общество наблюдаваме все по-голямо привличане към различни форми на „духовност на благоденствието”, лишени от каквато и да било форма на общностен живот, или към „теологията на просперитета”, която е лишена от отговорността към нашите братя и сестри, или към различните сугестивни безлични изживявания, които само прикриват обсебеността от себе си.

91. Едно от големите предизвикателства пред нас е да

покажем, че решението никога не може да бъде открито в бягството от личната и отдадена връзка с Бог и да покажем готовността си да служим на другите. Това се случва често в наши дни, когато вярващите се опитват да се скрият или да останат далеч от другите, като се преместват от едно на друго място, от една на друга задача, без да създават дълбоки и стабилни връзки. *Imaginatio locorum et mutation multos fefellit.*⁶⁸ Този лек е фалшив, той осакатява сърцето, а понякога и тялото. Трябва да успеем да помогнем на другите да осъзнаят, че единственият начин е да се научат да се срещат с другите с правилно отношение, което означава да ги приемат и да ги ценят като свои спътници, без да изпитват вътрешна съпротива. Това означава да се научим да откриваме Исус в лицето на другите, в техния глас, в тяхната молба. И да се научим да изживяваме страданията в прегръдката на разпнатия Исус винаги, когато сме нападнати несправедливо или сме посрещани с неблагодарност, без да се отказваме от нашата решимост да живеем в братство⁶⁹.

⁶⁸ Тома Кемпийски, *Подражание на Христа*, Изток Запад, София, 2006 г. Превод: Методий Устичков. Кн. 1, гл. 9, ст. 5: „Мечтите за други места и смяната на местата са измамили мнозина”.

⁶⁹ Можем да се възползваме от свидетелството на света Тереза от Лизио за една сестра, която Тереза намира за много дразнеща, преди едно външно преживяване да промени изцяло мнението ѝ: „Една зимна вечер както винаги изпълнявах сладката си грижа към сестра Сен Пиер. Беше студено и се смрачаваше... Изведнъж чух в далечината приятните звуци от музикален инструмент. Представих си богато украсен салон, осветен с ослепителни светлини, искрящ от позлата, и в този салон, елегантно облечени млади девойки, които си разменяха светски любезности. После погледът ми се пренесе върху бедната болна за която се грижех. Вместо мелодията от време на време чувах нейните жалостни охкания. (...) Този рязък контраст развълнува душата ми. Господ озари душата ми с лъчите на истината, които до такава степен превъзхождаха мъждуканията на светлината на земните празненства, че не можех да повярвам колко голямо бе моето щастие”. Св. Тереза на Младенеца Исус, *История на една душа*, Кармилски манастир „Свети Дух”, София, 1995 г., с. 166.

92. Тук откриваме истинския лек, защото пътят към отношенията с другите, които истински лекуват, а не изтощават, е *мистично* братство, съзерцателно братство. Това е братска любов, способна да види свещеното величие на нашия ближн, да открие Бог във всяко човешко същество, да приеме нюансите на живота, като по този начин се доближава до Божи-ята любов, до откриването на сърцето за Божестве-ната любов и за щастието на другите, както прави и нашия небесен Отец. Тук и сега, особено когато сме „малко стадо” (Лук. 12:32), учениците на Господа са призовани да живеят в общност, която да бъде солта на земята и светлината на света (срв. Мат. 5:13-16). Призвани сме да свидетелстваме постоянно за един нов, общностен, начин на живот, верен на Евангели-ето.⁷⁰ Нека не допускаме да ни откраднат общност-та!

Не на светската духовност

93. Характерно за светската духовност, скрита зад благочестивост и дори любов към Църквата, е тър-сенето не на Божията слава, а на човешка слава и благоденствие. Това е същото, заради което Господ порицава фарисеите: „Как можете вие да повярва-те, когато един от другото приемате слава, а славата, която е от Единаго Бога, не търсите?” (Иоан. 5:44). Това е изкусен начин за търсене на „своето, а не Иису-с Христовото” (Фил. 2:21). Тя може да приеме мно-го форми в зависимост от личностите и групите, в

⁷⁰ Срв. Параграф 8.

които се проявява. Тъй като е свързана с търсенето на привидното, тя често не е придружена от публично изявени грехове – на пръв поглед външно всичко изглежда, както трябва да бъде. Но ако тя си пробие път в Църквата, „тя би била много по-разрушителна от всяка друга светска моралност”⁷¹.

94. Тази светска духовност може да бъде подхранена от два взаимно свързани приома. В единия случай тя се проявява под формата на гностицизма, една затворена в субективизма вяра, чийто единствен интерес е насочен към определено изживяване или серия от съждения и познания, които смята, че могат да утешават и просвещават, но които в крайна сметка оставят субекта затворен в неговите собствени мисли и чувства. Другият прием е под формата на затворения в себе си прометеев неопелагианизъм на тези, които се уповават само на собствените си сили и се чувстват по-важни от другите, защото съблюдават определени правила или пазят един определен стил от миналото на католицизма. Твърдостта в следването на доктрината и дисциплина ги извежда до нарцисизъм и авторитарен елитаризъм, в резултат на което вместо да благовести, човек започва да анализира и класифицира другите, вместо да открива дверите на благодатта, човек посвещава енергията си на проверки и доказателства. В нито един от двата случая човек не е същински загрижен за Исус Христос или другите. И двете форми са изява на антропоцентричен иманентизъм. Невъзможно е да си представим,

⁷¹ H. De Lubac, *Méditation sur l'Église*, Paris, 1968, 321.

че от тези подправени форми на християнството може да изникне истинска ревност за благовестие.

95. Тази коварна светска духовност се проявява в различни отношения, които на пръв поглед си противоречат, но които са доминирани от общата нагласа и стремеж да „присвоят пространството на Църквата”. Някои хора са прекомерно концентрирани върху литургията, доктрината или престижа на Църквата, но не се вълнуват от влиянието на Евангелието върху вярващия Божия народ или от конкретните нужди на настоящето. Тогава животът на Църквата се превръща в музейна сбирка или в нещо, което е притежание на малцина избраници. В други случаи светската духовност се проявява под формата на очарование в представянето на социални и политически постижения, или във възгордяването от способността да се управляват практически начинания, или от захлас по динамики, засилващи самочувствието или самореализацията. Тя може да се прояви в желанието да бъдеш забелязан, в стремеж към социален живот, изпълнен с изяви, срещи, обеда и приеми. Тя може да се прояви в развитието на бизнесориентиран начин на мислене, посветен на управлението, статистиките, плановете и оценките, който носи полза не на Божия народ, а на Църквата като институция. Там не присъства знакът на Христа, възпътен, разпнат и възкръснал, създават се затворени и елитарни групи, които не търсят тези, които са в далечината, или множеството хора, които жадуват за Бога. Евангелската ревност е изместена от суетното и егоцентрично самодоволство.

96. Този начин на мислене подхранва тщеславието на тези, които се радват на малкото власт, която имат, и които биха предпочели да бъдат генерали на една разбита армия, отколкото прости редници в боеспособна малка армия. Колко често ни се случва да бъдем обзети от мечти за големи апостолски проекти, планирани педантично, подобно на разгромните генерали! Но това означава да се отречем от историята на нашата Църква, която е славна точно защото нейната история е история на саможертвата, на надеждата и всекидневните битки, на живот, прекаран в служение и вярна работа, извършвана с пот на лицето до изтощение. Вместо това продължаваме да говорим за „това, което трябва да се свърши“ – на испански наричаме този грях „habriaquesimo“ – грехът на духовните учители и пастирските експерти, които обичат да дават наставления от високо. Впускайки се в нереалистични фантазии, губим връзката с истинския живот и с тегобите на народа.

97. Тези, които са обзети от тази светска духовност, гледат на другите отвисоко и отдалеч, не признават пророчеството на своите братя и сестри, обвиняват тези, които задават въпроси, постоянно посочват грешките на другите и са внимателни само за външния изглед. Сърцата им са открити само за ограничени хоризонт на тяхната собствена иманентност и интереси и затова те никога не се поучават от своите грехове и не са отворени за същинско опрощение. Това е огромна развала, прикрита зад нещо добро. Трябва да я избегнем, като се стремим Църквата постоянно да излиза навън, като внимаваме нейната ми-

сия да бъде фокусирана върху Иисус Христос, а дейността ѝ да бъде отдадена на бедните. Бог ни предпазва от такава светска Църква, украсена с повърхностни духовни и пастирски орнаменти! Тази задушаваша светска духовност може да бъде излекувана само чрез вдишването на чистия въздух на Светия Дух, който ни освобождава от личната обсебеност, прикрита от външна религиозност, но лишена от Бог. Нека не допускаме да ни бъде откраднато Евангелието!

Не на войните между нас

98. Колко много войни се водят сред Божия народ и между нашите общности! Колко много войни са причинени от завист и ревност, дори сред християните, в нашите квартали и по нашите работни места! Светската духовност кара някои християни да се впускат във войни с други християни, застанали на пътя на техния ламтеж за власт, престиж, удоволствие и икономически сигурност. Някои вече дори не искат да живеят като част от по-голямата църковна общност, а подклаждат духа на изключителността, като си създават „вътрешен кръг”. Вместо да принадлежат на цялата Църква в нейното пълно и богато разнообразие, те стават част от тази или онази група, която се смята за различна или специална!

99. Нашият свят е разкъсван от войни и насилие, наранен от всеобщия индивидуализъм, който разделя човешките същества и ги възправя един срещу друг в търсене на личното си благоденствие. В някои страни отново се завръщат конфликтите и разделе-

нията от миналото. Обръщам се с гореща молба към християнските общности по целия свят да излъчват лъчезарно и привлекателно свидетелство за братска общност. Нека всеки един се възрадва от това как се грижите едни за други, как се подкрепяте и напътствате. „По това ще познаят всички, че сте Мои ученици, ако любов имате помежду си.” (Иоан. 13:35). Ето каква е сърдечната молитва на Исус към неговия Отец: „да бъдат всички едно: както Ти, Отче, си в Мене, и Аз в Тебе, тъй и те да бъдат в Нас едно, - та да повярва светът, че Ти си Ме пратил (Иоан. 17:21). Бъдете бдителни за изкушенията на ревността! Всички ние сме в една лодка и пътуваме към едно пристанище! Нека се помолим благодатта да се възрадва в даровете у всеки, които принадлежат на всички.

100. Хората, които са жертва на тези исторически разделения, трудно приемат нашата покана за опрощение и помирение, защото смятат, че по този начин пренебрегваме тяхната болка или че предават паметта и идеалите си. Но ако те видят свидетелството на автентични и помирени братски общности, ще открият светлината и привлекателността на това свидетелството. Винаги изпитвам голяма болка, когато видя християнски общности и дори богопосветени хора да допускат различни форми на вражда, разделение, клевети и клюки, вендета, ревност, стремеж да наложат идеите си, стигайки до преследвания, които могат да придобият вид на лов на вещици. Кого ще евангелизираме, ако действаме по този начин?

101. Нека се помолим на Господ да ни помогне да

разберем закона на любовта. Колко прекрасно е, че имаме този закон! Колко прекрасно е, че той ни кара да се обичаме един друг, въпреки всичко. Да, въпреки всичко! Свети Павел напътства всеки един от нас: „Не се оставяй да те надвива злото, но надвивай злото с добро” (Рим. 12:21). И отново: „Като правим добро, да се не обезсърчаваме” (Гал. 6:9). Всички ние имаме своите предпочитания и недоволства, може би точно в този миг сме ядосани на някого. Нека поне се обърнем към Господ: „Господи, ядосан съм на този или онзи човек. Моля се на Теб за него и за нея”. Да се молим за човек, който ни дразни, е прекрасна стъпка напред в любовта, това е акт на благовестие. Нека направим това днес! Нека не допускаме да ни бъде откраднат идеалът за братската любов!

Други църковни предизвикателства

102. Миряните съставляват, казано направо, огромното мнозинство от Божия народ. Малцинството, ръкоположените пастири, са в тяхно служение. Съществува нарастващо съзнание за идентичността и мисията на миряните в Църквата. Можем да се опрем на много миряни, макар и все още недостатъчно, които притежават дълбоко вкоренено чувство за общност и вярност към делото на милосърдието, катехизиса и богослужението. В същото време, съзнанието за тази отговорност на миряните, основана на тяхното кръщение и миропомазание, не е еднакво развито навсякъде. В някои случаи това се дължи на факта, че миряните не са получили подготовката, необходима, за да поемат толкова важни отговорности.

В други случаи това се дължи на факта, че в техните конкретни църкви не е отредено достойно място за тяхното слово и действие, поради прекомерния клирикализъм, който ги държи далеч от взимането на решенията. Дори и ако мнозина участват в мирянските служения, това участие не намира израз в по-голямото навлизане на християнските ценности в социалната, политическата и икономическата област. Често те остават ограничени в рамките на Църквата, без същински да са посветени на приложението на Евангелието за преобразяването на обществото. Подготовката на миряните и евангелизацията на професионалния и интелектуален живот представляват значимо пастирско предизвикателство.

103. Църквата признава приносът, който жените имат за обществото, чрез своята чувствителност, интуиция и други характеристики, които те притежават в по-голяма степен от мъжете. Мисля например за специалната загриженост, която жените изпитват към другите, което намира конкретен, ако не и изключителен, израз в майчинството. С готовност приемам, че жените трябва да имат възможност да споделят пастирски отговорности със свещениците, като подпомагат отделни хора, семейства и групи и дават своя принос в богословския размисъл. Но ние трябва да създадем по-големи възможности за по-широко застъпеното присъствие на жените в Църквата. Защото „женският гений“ е нужен във всеки израз на живота на обществото, а присъствието на жените трябва да бъде гаран-

тирано и на работното място⁷², както и в различни други области, в които се взимат важните решения, както в Църквата, така и в социалните структури.

104. Исканията законните права на жените да бъдат уважавани, се основават на твърдото убеждение, че мъжете и жените са равни по достойнство, което поставя Църквата пред дълбоки и изпълнени с предизвикателства въпроси, които не могат лесно да бъдат избегнати. Ограничаването на свещенството за мъжете като символ на Христос Жениха, Който се отдава в Евхаристията не е въпрос, отворен за дискусия, но този въпрос може да се окаже твърде разделителен, ако властта на тайнствата се идентифицира твърде тясно с властта въобще. Да не забравяме, че когато говорим за властта на тайнствата, „това се отнася за сферата на функцията, а не на достойнството или на светостта“⁷³. Пастирското свещенство е само средство, въведено от Исус за служение на неговия народ, докато нашето голямо достойнство извира от кръщението, достъпно за всеки. Съизобразяването на свещеника с Христос – по-конкретно като източник на благодат – не означава някакво възвеличаване, което да го поставя над другите. Функциите в Църквата „не дават основание за върховенството

⁷² Папски съвет за справедливост и мир, Компендиум на социалната доктрина на Църквата, 295.

⁷³ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Christifideles Laici* (30 декември 1988), 51: AAS 81 (1989), 413.

на един спрямо друг⁷⁴. Всъщност една жена, Мария, е по-важна от всички епископи. Дори когато функцията на пастирското свещенство е приемано за „йерархично“, не трябва да забравяме, че то е „напълно отдадено на светостта на Христовите членове“⁷⁵. Ключът и фокусът за нейното разбиране е не властта, мислена като превъзходство, а властта за отслужване на тайнството на Евхаристията; това е източникът на неговата власт, която винаги е в служба на Божия народ. Това е голямо предизвикателство пред пастирите и богословите, които трябва да осмислят по-пълноценно как това да допринесе за по-пълното включване на жените в процеса на взимане на решения в различните области от църковния живот.

105. Служението на младежите, в неговата традиционна организация, също е подвластно на социалните промени. Младите хора често не успяват да открият в традиционните структури отговорите на своите проблеми, нужди, въпроси. Като възрастни на нас ни е трудно да ги изслушваме търпеливо, да оценим техните тревоги и желания, да им говорим на разбираем за тях език. Затова и усилията ни в областта на възпитанието често не дават желаните резултати. В появата и развитието на асоциации и движения, създадени основно от млади хора, може да бъде видяно действието на Светия Дух, Който търси

⁷⁴ Конгрегация за доктрината на вярата, Декларация *Inter Insigniores* по въпроса за приемането на жените за пастирско служение (15 октомври 1976): AAS 68 (1977) 115, цит. по Йоан Павел II, Постсинодално напътствие *Christifideles Laici* (30 декември 1988), бележка 190: AAS 81 (1989), 493.

⁷⁵ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Mulieris Dignitatem* (15 август 1988), 27: AAS 80 (1988), 1718.

нови пътища, за да отговори на техните очаквания и техния стремеж към дълбока духовност и по-реално чувство за принадлежност. Необходимо е обаче да бъдем уверени, че тези асоциации участват активно в цялостния пастирски опит на Църквата.⁷⁶

106. Въпреки че невинаги намираме правилен път към младите хора, в две конкретни области беше постигнат видим прогрес: в съзнанието, че евангелизацията и възпитанието на младите е задача на цялата общност и във възможността младите да упражняват по-активно лидерство. Трябва да признаем, че независимо от настоящата криза на посвещението в общностните връзки много млади хора са обединени от обща кауза за решаване на проблемите на съвременния свят и се нагърбват с различни дейности и доброволна работа. Някои участват в живота на Църквата като членове на групи за служение и различни мисионерски инициативи в техните собствени диоцези и по други места. Колко красиво е да видиш млади хора, които са „улични проповедници“ (*callejeros de la fe*), които с радост вестят Исус по улиците, градските площади и по всички краища на земята!

107. На много места има недостиг от призвания за свещенство и посветен живот. Често това се дължи на липсата на апостолска ревност в някои общности, което води до охлаждане на ентузиазма и привлекателността на тези служения. Където има живот,

⁷⁶ Сrv. Параграф 51.

ревност и желание Христос да бъде възвестен на другите, ще израснат и истинските призвания. Дори в енории, където свещениците не са напълно посветени или радостни, братският живот и ревност на общността могат да събудят у младите желанието да се посветят изцяло на Бог и на проповедта на Евангелието. Това се отнася в особено голяма степен, ако една такава жива общност непрестанно се моли за звания и поощрява младите хора да поемат пътя на посвещението. От друга страна, въпреки намалелия брой на званията, днес ние имаме все по-ясно съзнание за необходимостта от по-добър подбор на кандидатите за свещенство. Семинариите не могат да приемат кандидати на основата на неясна мотивация, особено ако тази мотивация е свързана по някакъв начин с емоционалната несигурност или със стремежа към власт, човешка слава или икономическо благосъстояние.

108. Както вече споменах, целта ми не е да правя цялостна диагноза, а да приканя общностите да довършат и обогатят тези размисли на основата на тяхното съзнание за предизвикателствата, пред които се изправят те и техните ближни. Надявам се, че като извършат това, те ще осъзнаят, че когато се опитваме да четем знаците на времето трябва да се вслушваме в гласа на младежите и на възрастните. И двете групи са източник на надежда за всички хора. Възрастните носят паметта и мъдростта на опита, което ни предпазва от опасността да повтаряме грешките от миналото. Младите хора ни призовават към обнова и все по-голяма надежда, защото те са носителите

на новите насоки и са отворени за бъдещето на човечеството, освен ако не предпочетем да се отдадем на носталгията по структури и обичаи, които в днешния свят вече не принасят живот.

109. Предизвикателствата съществуват, за да бъдат преодолявани! Нека бъдем реалисти, но без да губим нашата радост, нашата смелост и нашето посвещение, изпълнено с надежда. Нека не допускаме да ни бъде открадната нашата мисионерска енергия!

ВЪЗВЕСТИЯВАНЕТО НА ЕВАНГЕЛИЕТО

110. След като се спрях на някои от предизвикателствата на днешния ден, бих искал да се обърна към задачата, с която сме натоварени във всяка епоха и на всяко място, защото „истинската евангелизация е невъзможна без изричното възвестяване на Исус като Господ” и без „първенството на възвестяването на Исус Христос в делото на евангелизацията”⁷⁷. В отговор на тревогите на азиатските епископи Йоан Павел II им казва, че за да може Църквата „да изпълни своята провиденциална мисия, ваш абсолютен приоритет трябва да бъде евангелизацията чрез радостна, търпелива и активна проповед на спасителната смърт и възкресение на Исус Христос”⁷⁸. Тези думи се отнасят и за всички нас.

I. ЕВАНГЕЛИЕТО СЕ ВЪЗВЕСТИЯВА ОТ ЦЕЛИЯ БОЖИ НАРОД

111. Евангелизацията е задължение на Църквата. Църквата, като носител на евангелизацията, е нещо много повече от органична и йерархична институция; тя е на първо място и преди всичко народ, който напредва в своя поклоннически път към Бог. Тя е мистерия, вкоренена в Троицата, но тя съществува и видимо в историята като народ от поклонници и евангелизатори, а това надхвърля всеки възможен

⁷⁷ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 19: AAS 92 (2000), 478.

⁷⁸ Пак там: AAS 92 (2000), 451.

институционален израз, колкото и необходим да е той. Бих искал накратко да се спра на това разбиране за Църквата, което се основава на свободната и щедра инициатива на Бог.

Народ за всички

112. Спасението, което ни носи Бог, е дело на Неговата милост. Никое човешко усилие, колкото и добро да е то, не може да бъде достойно за толкова велик дар. Бог, чрез Неговата светла благодат, ни привлича към себе си и ни единява с Него.⁷⁹ Той вдъхва Своя Дух в нашите сърца, за да ни направи Свои чеда, като ни преобразява и насърчава да отговорим на Неговата любов чрез нашия живот. Църквата е изпратена от Исус Христос като тайнство на спасението, отредено от Бог.⁸⁰ Чрез своето благовестие тя сътрудничи като инструмент на Божествена благодат, която действа постоянно и неразгадаемо. Бенедикт XVI описа това по прекрасен начин в началото на дискусиите в Синода: „Важно е винаги да знаем, че първата дума, същинската инициатива и действие изхождат от Бог и само когато се оставим в ръцете на тази Божествена инициатива, когато измолваме тази Божествена инициатива, можем да се превърнем - с Него и в Него – в истински вестители на благата вест.“⁸¹ Този принцип за първенството на благодат-

⁷⁹ Сrv. *Параграф 6*.

⁸⁰ Сrv. Втори Ватикански Вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 1.

⁸¹ Размисъл по време на Първата Генерална ансамбля на XIII редовна среща на Синода на Епископите (8 октомври 2012): AAS 104 (2012), 897.

та трябва да бъде светлината, която озарява нашето мислене за евангелизацията.

113. Спасението, изпратено от Бог и с радост възвештено от Църквата, е за всеки.⁸² Бог е открил начина, по който да едни в Себе си всяко човешко същество от всяка епоха. Той е избрал да ги призове заедно като народ, а не поотделно като отделни личности.⁸³ Никой не може да се спаси самичък, индивидуално, чрез неговите или нейните усилия. Бог ни привлича като взема под внимание сложното взаимодействие между хората, включени в живота на общността. Този народ, който Бог е избрал и е призовал, е Църквата. Исус не заръчва на апостолите да бъдат една затворена, една елитна група. Казва им: „И тъй, идете, научете всички народи” (Мат. 28:19). А свети Павел допълва, че в народа Божи, в Църквата, „няма вече иудеин, ни елин ... защото всички вие едно сте в Христа Исуса” (Гал. 3:28). На тези, които се намират далеч от Бог и от Църквата, на всички тези, които са изпълнени със страх или безразличие, бих искал да кажа: Господ ви зове, изпълнен с любов и уважение, вие също да станете част от Неговия народ!

114. Да бъдеш Църква, означава да бъдеш народ Божи, съгласно великия план на Неговата бащина любов. Това означава, че ние трябва да бъдем Божи-

⁸² Срв. *Параграф* 4; Втори Ватикански Вселенски събор, Пастирска конституция за Църквата в съвременния свят *Gaudium et Spes*, 22.

⁸³ Срв. Втори Ватикански Вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 9.

ят квас на човечеството. Това означава да възвестяваме и носим Божието спасение в света, който често е заблуден и трябва да бъде насърчаван, обнадеждаван и подкрепян по този път. Църквата трябва да бъде място на свободно дареното милосърдие, където всеки се чувства приветстван, обичан, опростен и насърчен да изживее живота на Евангелието.

Народ с много лица

115. Божият народ е въплътен в народите по земята, всеки един от които има своя собствена култура. Концепцията за културата може да бъде полезна за разбирането на различните изрази на християнския живот, които присъстват в Божия народ. Тя има отношение към живота на дадено общество, към конкретните начини, чрез които неговите членове общуват един с друг и с другите Божии творения. Разбирана по този начин, културата е израз на пълнотата на живота на Божия народ.⁸⁴ Всеки народ в хода на своята история е в правото си да развие своя собствена култура⁸⁵. Това се дължи на факта, че човешката личност, „поради самата своя природа безусловно се нуждае от социалния живот“⁸⁶ и може да съществува само във връзка с обществото, където открива конкретните начини за свързване с реалността. Човешката личност винаги е потопена в култура-

⁸⁴ Срв. Трета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Пуебла*, 23 март 1979, Nos. 386-387.

⁸⁵ Срв. Втори Ватикански Вселенски събор, Пастирска конституция за Църквата в съвременния свят *Gaudium et Spes*, 36.

⁸⁶ Пак там, 25.

та: „природата и културата са по-тясно свързани от когато и да било”⁸⁷. Благодатта предполага култура, а Божият дар се въплъщава в културата на тези, които го приемат.

116. През първите две хилядолетия на християнството безброй народи са получили благодатта на вярата, която е разцъфтяла в техния всекидневен живот и е била предадена на езика на тяхната култура. Винаги, когато една общност приеме посланието за спасението, Светият Дух обогатява тази култура с преобразяващата сила на Евангелието. Историята на Църквата показва, че християнството няма само един културен израз, а по-скоро, че „като остава напълно вярно на себе си, непреклонно отдадено на възвестяването на Евангелието и на Преданието на Църквата, то се изявява в различните култури и народи, сред които е било прието и вкоренено”⁸⁸. В многообразието на народите, приели Божия дар, всеки един според собствената му култура, Църквата придобива своята истинска католичност и показва „красотата на своите различни лица”⁸⁹. В християнската традиция на евангелизиране на народите Светият дух украсява Църквата, като дарява нови аспекти на Откровението и ѝ дарява нови лица. Чрез навлизането си в културата (инкултурацията), Църквата „включва народите, заедно с техните култури, в

⁸⁷ Пак там, 53.

⁸⁸ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Novo Millennio Ineunte* (6 януари 2001), 40: AAS 93 (2001), 295.

⁸⁹ Пак там.

своята общност”⁹⁰, тъй като „всяка култура съдържа положителни ценности и форми, които могат да обогатят начина на проповед, разбиране и изживяване на Евангелието”⁹¹. По този начин Църквата включва в себе си ценностите на различните култури и се превръща в *sponsa ornate monilibus suis*, в „невеста, накичена с камъни” (срв. Ис. 61:10)⁹².

117. Когато е разбирано правилно, културното разнообразие не може да бъде заплаха за единството на Църквата. Светият Дух, изпратен от Отца и Сина, преобразява нашите сърца и им дава възможност да встъпят в лично общение с Благословената Троица, където всяко нещо намира своето единство. Той е творец на общението и хармонията на Божия народ. Самият Дух е тази хармония, както Той е и „връзката” на любовта между Отца и Сина.⁹³ Той е този, Който носи огромно разнообразие от дарове, като същевременно създава единство, което никога не е наложено отвън, а е многолико единство, което приканва към хармония. Евангелизацията с радост приема тези разнообразни съкровища, които Светият Дух излива върху Църквата. Няма да бъдем справедливи към възплъщението, ако приемем хрис-

⁹⁰ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Missio* (7 декември 1990), 52: AAS 83 (1991), 300; срв. Апостолическо напътствие *Catechesi Tradendae* (16 октомври 1979) 53: AAS 71 (1979), 1321.

⁹¹ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Oceania* (22 ноември 2001), 16: AAS 94 (2002), 383.

⁹² Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Africa* (14 септември 1995), 61: AAS 88 (1996), 39.

⁹³ Св. Тома от Аквино, *S. Th.* I, q. 39, art. 8 cons. 2: „Връзката” обозначава единството на две неща. Затова въпросното название се приспособява за Светия Дух, доколкото той е от двамата”; Срв. I, q. 37, art. 1, ad 3.

тиянството за монокултурно и монотонно. Вярно е, че някои култури са тясно свързани с проповедта на Евангелието и с развитието на християнската мисъл, но откровеното послание не се идентифицира с нито една от тях, защото неговото съдържание е надкултурно. Следователно евангелизацията на нови култури, или на култури, които все още не са приели посланието на християнството, не предполага заедно с Евангелието да бъде носена или налагана конкретна културна форма, колкото и красива и древна да е тя. Посланието, което възвестяваме, винаги е облечено в някаква културна одежда, но в Църквата понякога се случва да започнем ненужно да се прехласваме по собствената ни култура, което ни води по-скоро до фанатизъм, отколкото до същинска евангелизаторска ревност.

118. Епископите на Океания се обърнаха с молба към Църквата „да изгради такова разбиране и представяне на Христовата истина, което се основава на традициите и културите на региона” и призоваха „всички мисионери да работят в хармония с местните християни, за да успеят да изразят вярата и живота на Църквата във форми, които са подходящи за всяка култура”⁹⁴. Не можем да искаме в израза на своята християнска вяра народите от различните континенти да подражават на начина на изразяване, развит от европейските нации в определен момент от тяхната история, защото вярата не може да бъде ограничена в границите и разбирането на която и да

⁹⁴ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Oceania* (22 November 2001), 17: AAS 94 (2002), 385.

било конкретна култура.⁹⁵ Безспорен факт е, че тайнството на Христовото изкупление не може да бъде ограничено в една култура.

Всички ние сме мисионерски ученици

119. Във всички кръстени, от първия до последния, действа освещаващата сила на Духа, която ни подбужда към евангелизация. Народът Божи е свят благодарение на това помазание, което го прави непогрешим *in credendo*. Това означава, че той не греши във вярата, дори и да не може да намери словата, с които да обясни тази вяра. Духът ни води в истината и към спасението.⁹⁶ Като част от Своята тайна на любовта към човечеството, Бог обдарява целокупността на вярващите с инстинкта на вярата – *sensus fidei* – който им помага да разграничават това, което действително идва от Бога. Присъствието на Духа дарява християните с определена съ-природност с Божествените реалности и с мъдрост, която им позволява интуитивно да разбират тези реалности дори и когато не притежават нужните средства, за да им дадат точен израз.

120. Посредством своето кръщение всички членове на Божия народ се превръщат в мисионерски ученици (срв. Мат. 28:19). Всички кръстени, независимо от тяхната позиция в Църквата или от познанието

⁹⁵ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 20: AAS 92 (2000), 478-482.

⁹⁶ Срв. Втори Ватикански Вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 12.

им на вярата, са носители на евангелизацията, затова и всеки план за евангелизация, който предвижда нейни носители да бъдат само професионалисти, а останалите вярващи да бъдат смятани за пасивни получатели, би бил неадекватен. Новата евангелизация призовава за лично включване от страна на всеки кръстен. Всеки християнин е призован, тук и сега, да бъде активен участник в евангелизацията; и действително, всеки, изпитал спасителната Божия любов няма нужда от дълго време или обучение, за да излезе и да възвести тази любов. Всеки християнин е мисионер, доколкото той или тя са срещнали Божията любов в Исус Христос: затова и вече не казваме, че сме „ученици” и „мисионери”, а че сме „мисионерски ученици”. Ако не сме убедени в това, нека се вгледаме в първите ученици, които, веднага след срещата с Исус, тръгват, за да възвестят радостно: „намерихме Месия” (Иоан. 1:41). Самарянката се превръща в мисионер веднага след като говори с Исус, за да повярват много самаряни в Него „по думите на жената” (Иоан. 4:39). Така и свети Павел, след неговата среща с Исус Христос, „веднага начена да проповядва” (Деян. 9:20, срв. 22:6-21). Какво чакаме тогава?

121. Разбира се, всички ние сме призвани да се развиваме в нашата дейност като евангелизатори. Искаме да имаме по-добра подготовка, по-дълбока любов и по-ясно свидетелство за Евангелието. Следователно и ние трябва постоянно да сме открити към това да бъдем евангелизирани. Но това не означава, че трябва да отлагаме евангелизаторската си мисия, а по-скоро, че всеки един от нас трябва да открие начина,

по който да възвести Исус, където и да се намира. Всички сме призвани да предадем на другите своето свидетелство за спасителната Божия любов, Който ни предлага Своята близост, сила и слово, въпреки нашите несъвършенства, и така придава смисъл на нашия живот. В сърцето си ти знаеш, че да живееш без Него, не е същото; копнееш да предадеш на другите това, което вече си познал, което ти помага да живееш и ти носи надежда. Недостигът на съвършенство у нас не може да бъде извинение; тъкмо обратното – мисията постоянно ни насърчава да не оставаме затънали в калта на посредствеността, а да продължаваме да израстваме. Свидетелството на вярата, което всеки християнин е призван да предаде, ни кара заедно със свети Павел да кажем: „Казвам ти не защото вече достигнах, или че се усъвършенствувах, но се стремя, дано постигна това, за което бях застигнат от Христа Исуса” (Фил. 3:12,13).

Евангелизаторската сила на народната набожност

122. Виждаме, че различните народи, в чиито култури Евангелието е било прието, се превръщат в активни колективни субекти или носители на евангелизацията. Това е така, защото всеки народ е автор на собствената си култура и творец на собствената си история. Културата е динамична реалност, която хората постоянно възраждат; всяко едно поколение предава своя подход към различните екзистенциални ситуации на следващото поколение, което от своя страна ги преформулира, исправено пред нови пре-

дизвикателства. Всеки човек е „едновременно син и баща на културата, в която се намира“⁹⁷. След като веднъж Евангелието е навлязло в културата на един народ, в процеса на предаване на тази култура, народът предава също така и вярата под нови форми; затова е важно евангелизацията да бъде разбрана като вписване в културата. Всяка част от Божия народ чрез приемането на Божия дар в своя собствен живот и в съгласие със своя характер свидетелства за вярата, която е приел и е обогатил с нови и красноречиви изрази. Може да се каже, че „народът постоянно евангелизира себе си“⁹⁸. Оттук следва и важноста на народната набожност, която е същинският израз на спонтанната мисионерска дейност на Божия народ. Това е постоянен и развиващ се процес, главен носител на който е Светият Дух.⁹⁹

123. Народната набожност ни помага да разберем как веднъж възприета, вярата се въплъщава в културата и се предава на следващите поколения. Ако се върнем назад, ще видим, че народната набожност започва да бъде ценена отново в десетилетията след Събора. Решителен импулс за това се съдържа в наставлението *Evangelii Nuntiandi* на папа Павел VI. Там той казва,

⁹⁷ Йоан Павел II, Енциклика *Fides et Ratio* (14 септември 1998), 71: AAS 91 (1999), 60. (Българско издание на Истина-Veritas, 1999 г. Превод: Георги Каприев)

⁹⁸ Трета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Пуебла*, 23 март 1979, 450; срв. Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Анаресиди*, 29 юни 2007, 264.

⁹⁹ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 21: AAS 92 (2000), 482-484.

че народната набожност „е израз на жаждата за Бог, която познават само бедните и сеплите”¹⁰⁰ и че „тя кара хората да бъдат способни на щедрост и жертви дори до степен на героизъм в свидетелството на тяхната вяра”¹⁰¹. По-близо до нас, Бенедикт XVI, говорейки за Латинска Америка, посочва, че народната набожност е „скъпоценно съкровище на Католическата църква”, в което можем да „видим душата на латиноамериканските народи”¹⁰².

124. *Документът от Апаресида* описва богатствата, които Светият Дух излива върху народната набожност чрез своята безкористна инициатива. В този обичан континент, където много християни изразяват вярата си чрез народната набожност, епископите говорят също за „народна духовност” или на „народен мистицизъм”¹⁰³. Това наистина е „духовност, въплътена в културата на нищите”¹⁰⁴. Тя не е бедна на съдържание, тя намира и изразява това съдържание по-скоро чрез символите, отколкото чрез дискурсивни разсъждения, а в акта на вярата поставя по-силен акцент върху *credere in Deum* („вярвам в Бога”), отколкото върху *credere Deum* („вярвам на Бога”)¹⁰⁵. Това е „законен начин за изживяване на вярата, на-

¹⁰⁰ No. 48: AAS 68 (1976), 38.

¹⁰¹ Пак там.

¹⁰² Встъпително обръщение пред Петата Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион (13 май 2007), 1: AAS 90 (2007), 446.

¹⁰³ Петата Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 June 2007, 262.

¹⁰⁴ Пак там, 263.

¹⁰⁵ Срв. Св. Тома от Аквино, *S. Th.*, II-II, q. 2, a. 2.

чин за изразяване на съпричастност към Църквата и начин да бъдем мисионери”¹⁰⁶; тя носи в себе си благодатта да бъдеш мисионер, да надмогваш себе си и да поемаш по пътя на поклонничеството: „Извършването на съвместни поклонения към светилища и участието в други изрази на народната набожност, включително и чрез взимането на деца в пилигримствата или чрез приканване на другите, само по себе си е действие на благовестието”¹⁰⁷. Нека не се опитваме да задушим или контролираме силата на мисионерството!

125. За да вникнем в тази реалност, трябва да подходим към нея с поглед, обърнат към Добрия Пастир, който не идва, за да съди, а да обича. Само тръгвайки от вълнуващата съ-природност, родена от любовта, можем да оценим богословския живот, който присъства в благочестието на християнските народи, особено на бедните сред тях. Мисля си за непоколебимата вяра на тези майки, които се грижат за болните си деца, и които, макар и вероятно едва да са запознати с членовете на *Символа на вярата*, се уповават на Броеницата; или за надеждата, възплътена в свещта, запалена в един скромен дом за измолване на помощта на Дева Мария; или за погледа, изпълнен с нежна любов, насочен към разпнатия Христос. Никой, който обича светия Божи народ, не може да види в тези действия чисто човешки израз на търсене на божественото. Те са израз на богословски

¹⁰⁶ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 264

¹⁰⁷ Пак там.

живот, който се излива в нашите сърца чрез дадения нам Дух Свети (срв. Рим. 5:5).

126. Народната набожност, която е плод на усвоеното от културата Евангелие, е активна евангелизаторска сила, която не трябва да бъде подценявана: ако го направим, това означава да не различаваме делата на Светия Дух. Наместо това ние сме призвани да я подкрепяме и насърчаваме, за да задълбочаваме неспирния процес на вписването на Евангелието в културата. Разнообразните изрази на народната набожност могат да ни научат на много неща; за тези, които са способни да четат тези знаци, те са *locus theologicus*, който изисква нашето внимание, особено в епоха, в която търсим пътищата за нова евангелизация.

От човек на човек

127. Днес, когато Църквата се стреми към дълбоко мисионерско обновление, съществува един начин за проповед, който е възложен на всеки един от нас като всекидневна отговорност. Тази проповед е свързана с възвестяването на Евангелието пред тези, които срещаме, независимо дали те са ни близки или са напълно непознати. Това е неформалната проповед, която се случва в хода на разговора, нещо подобно на това, което извършва мисионерът, когато посещава един дом. Да бъдеш ученик, означава постоянно да бъдеш готов да принесеш любовта на Исус до другите, а това може да се случи неочаквано и по всяко време: на улицата, на градския площад, на работа или докато пътуваме.

128. Първата стъпка в тази проповед, която винаги трябва да е любезна и изпълнена с уважение, е личният диалог, в който другият човек говори и споделя своята радост, надежда и загриженост за любимите му хора, или всякакви тревоги, които му лежат на сърцето. Едва впоследствие ние можем да принесем Божието слово, като прочетем някой стих от Библията или разкажем някаква история, но винаги пазейки в съзнанието си фундаменталното послание: за любовта на Бог, станал човек, отдал Себе си, заради нас, Който живее сред нас и ни предлага Своето спасение и близост. Това послание трябва да бъде споделено смирено като свидетелството на човек, който винаги има какво да научи и със съзнанието, че това послание е толкова богато и дълбоко, че никога не може да бъде обхванато. Понякога посланието може да бъде изказано пряко, друг път чрез лично свидетелство или жест, или по друг начин, който може само Светият Дух да предположи в конкретната ситуация. Ако това е възможно и ако обстоятелствата са благоприятни, тази братска и мисионерската среща може да завърши с кратка молитва за проблемите, които тежат на този човек. Така този човек ще разбере, че е изслушан и разбран; ще почувства, че неговите житейски въпроси са били поставени пред Бог и че Божието слово говори истински за неговия живот.

129. Това не значи да мислим, че Евангелското послание може да бъде предавано чрез фиксирани формули, научени наизуст, или чрез определени думи, подходящи за всеки контекст. Това общуване може да се

случи по толкова различни начини, че е невъзможно всички те да бъдат описани или каталогизирани, а Божият народ, с всички негови многообразни действия и жестове, е колективният субект на това общуване. Ако Евангелието е вписано в културата, посланието не се ограничава до това да бъде предавано от човек на човек. А в страни, където християнството е в малцинство, наред с поощрението всеки кръстен да възвестява Евангелието, църквите трябва активно да подпомагат поне първоначалните форми на вписването му в културата. Крайната цел на тези действия е Евангелието, проповядвано в подходящи за тази култура категории, да изгради нов синтез с тази конкретна култура. Това винаги е бавен процес, по време на който ние може да сме изпълнени с неувереност. Но ако допуснем съмненията и липсата на увереност да подкопаят нашата смелост, вместо да подходим творчески, ще си останем ограничени в собственото си удобство и няма да постигнем никакъв напредък. И тогава няма да сме активни участници в историческите процеси, а просто външни наблюдатели, които гледат как Църквата е спряла да се развива.

Харизмите в служба на общението, което благовести

130. Светият Дух обогатява евангелизиращата Църква с различни харизми. Тези дарове имат за цел да обновят и изградят Църквата¹⁰⁸. Те не са наследство, поверено за съхраняване на малка група хора,

¹⁰⁸ Сrv. Втори Ватикански Вселенски събор. Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 12.

те са дар на Духа, вписан в Тялото на Църквата, близо до центъра, който е Христос, за да се превърнат след това в евангелизиращ импулс. Сигурен знак за автентичността на харизмата е нейният църковен характер, способността ѝ да бъде хармонично интегрирана в живота на Божия свят и верен народ за доброто на всички. Истинската новост, донесена от Духа, няма нужда от засенчване на другите дарове и духовности, за да утвърди себе си. Колкото по-близо до сърцето на Евангелието е насочена тази харизма, толкова по-църковно ще бъде нейното упражняване. Само в общението, дори и то да се окаже болезнено, харизмата може да бъде различена като автентична и тайнствено плодотворна. Въз основа на начина, по който посреща това предизвикателство, Църквата се превръща в модел за мира в този свят.

131. Различията между отделните хора и общности понякога могат да причиняват неудобство, но Светият Дух, Който предизвиква това различие, е способен да извлече доброто от всички тях и да ги преобрази в привлекателни средства за евангелизация. Различията винаги трябва да бъдат помирявани с подкрепата на Светия Дух, само Той е способен да въздигне различieto, разнообразието и множествеността, като същевременно осъществи единството. Докато ние, когато търсим различieto, се оказваме затворени в себе си, започваме да настояваме на своята изключителност; така също и когато се опитаме да градим единство, основано само на нашите човешки сметки, в крайна сметка започваме да налагаме една монолитна униформеност. Това не подпомага мисията на Църквата.

Култура, мисъл и образование

132. Възвестяването на Евангелското послание в различни култури означава то да бъде възвестявано също и сред професионалните, научните и академичните среди. Това предполага среща между вярата, разума и науките с оглед на развитието на нови подходи и аргументи в подкрепа на вярването, на търсенето на една оригинална апологетика¹⁰⁹, която да поощри по-голяма отвореност към Евангелието сред всички. Когато определени категории на разума и науките биват възприети за възвестяването на Евангелското послание, тези категории се превръщат в средства за евангелизацията; това е водата, която се превръща във вино. Това, което е било възприето, не само бива изкупено, но се превръща в инструмент на Духа за просвещаване и обновление на света.

133. Не е достатъчно евангелизаторите да си поставят за цел да достигнат до всяка личност, или Евангелието да бъде възвестено във всички култури. Богословието – и не само пастирското богословие, което е в диалог с другите науки и човешкия опит – има най-голямо значение за това как да възвестим Евангелското послание сред различни културни контексти и групи, към които е отправено¹¹⁰. Църквата, в своето посвещение на евангелизацията, цени високо и поощрява харизмата на богословите и техните научни опити за задълбочаване на диалога със света на културата и науките. Призовавам богословите да из-

¹⁰⁹ Срв. *Параграф* 17.

¹¹⁰ Срв. *Параграф* 30.

вършват това служение като част от спасителната мисия на Църквата. Вършейки това, те трябва винаги да помнят, че Църквата и богословието съществуват, за да евангелизират, и да не се задоволяват с богословие, затворено в кабинетите.

134. Университетите са изключително важна среда за формулирането и развитието на това евангелизаторско посвещение по пълноценен и интердисциплинарен начин. Католическите училища, които винаги се стремят да обвържат своята образователна дейност с възвестяването на Евангелието, са най-ценният източник за евангелизацията на културата, дори и в страни и градове, където неблагоприятните ситуации изискват от нас по-голямо творчество в търсенето на подходящите методи.¹¹¹

II. ПРОПОВЕДАТА

135. Нека сега се спрем на проповедта в рамките на литургията, която изисква сериозно внимание от страна на пастирите. По-конкретно и в известен смисъл дори педантично ще се спра на проповедта и на подготовката за нея, тъй като по отношение на това важно служение са били отправяни толкова много забележки, които не можем просто да пренебрегнем. Проповедта е пробният камък, по който може да се съди за близостта на пастира и за неговата способност за общуване с народа. Знаем, че вярващите отдават голямо значение на нея, и че те както

¹¹¹ Сrv. *Параграф 27.*

и техните ръкоположени свещеници страдат от проповедта – миряните, защото трябва да ги изслушват, а духовниците, защото трябва да ги изричат. Тъжно е, но това е истината. Защото проповедта може да бъде средство за едно силно и щастливо преживяване на Духа, една утешителна среща със Словото Божие, един постоянен източник на обновление и растеж.

136. Нека обновим нашето доверие в проповедта, като стъпим на убеждението, че Бог е Този, който се опитва чрез проповедника да стигне до другите и че Той дава израз на своята сила чрез човешките думи. Свети Павел често говори за нуждата от проповед, защото чрез нашите думи Господ иска да достигне до хората (срв. Рим. 10:14-17). Чрез неговите слова нашият Господ спечелва сърцата на хората, а мнозина идват да го чуят (срв. Марк. 6:2) и те чувстват, че Той им говори като човек с власт (срв. Марк 1:27). Чрез техните слова апостолите, които Христос отреди да „бъдат с Него и ги разпраща да проповядват” (Марк. 3:14), привличат всички народи в лоното на Църквата (срв. Мат. 16:15-20).

Литургичният контекст

137. Струва си да припомним, че „литургичното възвестяване на Божието слово, особено в евхаристийното събрание, е време не толкова за размисъл и катехизис, колкото за диалог между Бог и неговия народ, диалог, в който са възвестявани великите дела на спасението и са представяни отново изисквания-

та на завета”¹¹². Особената важност на проповедта се дължи на нейния евхаристиен контекст: тя надхвърля всяка форма на катехизис като върховен миг на диалог между Бог и неговия народ, за да го отведе до тайнството на евхаристийното общение (причастие). Проповедта е подновен израз на диалога, вече установен между Бог и Неговия народ. Проповедникът трябва да познава сърцето на общността, за да разбира в какво се състои нейното желание по Бога, както и къде този диалог, някога сърдечен, е бил задушен и непринасящ плод.

138. Проповедта не може да бъде форма на забавление, както често се показва по медиите, тя трябва да дава живот и смисъл на богослужението. Проповедта е специфичен жанр, защото е поставена в рамките на литургичното богослужение; затова тя трябва да бъде кратка и да не изглежда като конференция или лекция. Проповедникът може и да е в състояние да задържи вниманието на своите слушатели за цял час, но тогава думите му ще се окажат по-важни от самото богослужение. Ако проповедта продължава твърде дълго, тя ще се отрази на два много важни елемента от литургичното богослужение – на баланса между частите му и на неговия ритъм. Когато проповедта се произнася в контекста на литургията, тя е част от приношението към Отца и е посредник на благодатта, която Христос излива по време на богослужението. Този контекст изисква проповедта и проповедникът да водят събранието към преобразя-

¹¹² Йоан Павел II, Апостолическо послание *Dies Domini* (31 май 1998), 41: AAS 90 (1998), 738-739.

ващото живота общение с Христос в Евхаристията. Това означава, че думите на проповедника трябва да бъдат премерени, за да остане в центъра на вниманието Господ, а не неговият служител.

Разговор с една майка

139. Вече беше казано, че Божият народ чрез вътрешното действие на Светия Дух постоянно евангелизира сам себе си. Какъв е смисълът на този принцип за проповедниците? Той ни напомня, че Църквата е майка и че тя проповядва по същия начин, по който майката говори на своето дете, със съзнанието, че детето ѝ се доверява и вярва, че това, на която тя го учи, е за негово или нейно добро, защото децата знаят, че са обичани. Още повече, че добрата майка може да разпознае това, което Бог дава на децата ѝ, тя се вслушва в техните проблеми и се учи от тях. Духът на любовта, който управлява семейството, е водещ както за майката, така и за детето в техния диалог, затова и те взаимно се учат, поправят и израстват в преценката си за това, което е добро. Нещо подобно се случва и в проповедта. Същият Дух, който вдъхновява Евангелията и който действа в Църквата, вдъхновява и проповедника в усилието му да се вслуша във вярата на Божия народ и да открие верния подход за проповедта си в Евхаристията. По този начин християнската проповед открива в сърцата на хората и в тяхната култура източник на жива вода, който подпомага проповедникът да разбере какво и как трябва да бъде казано. Също както всички ние предпочитаме да ни говорят на нашия майчин език, така

също предпочитаме и вярата да ни говори на нашата „майчина култура”, на нашия роден език (срв. 2 Мак. 7:21, 27), тогава и нашето сърце е предразположено да слуша. Този език е музика, която вдъхновява и поощрява силата и ентузиазма.

140. Тази майчинска и църковна среда, в която се случва диалогът между Господ и Неговия народ, трябва да бъде поощрявана чрез откритостта на проповедника, топлотата на неговия тон и глас, непретенциозния начин на говорене, чрез радостта на неговите жестове. Дори ако на моменти проповедта е еднообразна, ако този майчински и църковен дух присъства, той винаги ще принесе плод, също както скучните наставления на майката с времето принасят плод в сърцата на нейните деца.

141. Човек не може да не се възхити на средствата, които Господ използва за диалога с Неговия народ, за да разкрие Своята тайна пред всички и за да привлече обикновените хора чрез Своите възвишени учения и изисквания. Вярвам, че тайната се крие в начина, по който Исус гледа на своя народ, провиждайки отвъд техните слабости и грешки: „Не бой се, малко стадо! Понеже вашият Отец благоволи да ви даде царството” (Лук. 12:32) – с този дух проповядва Исус. Зарадван духом, Исус казва: „прославям Те, Отче, Господи на небето и на земята, защото си утаил това от мъдри и разумни, а си го открил на младенци” (Лук. 10:21). Господ истински се радва да говори със Своя народ и проповедникът трябва да се опитва да предаде тази радост и на своите слушатели.

Думи, които възпламеняват сърцата

142. Диалогът е нещо много повече от простото предаване на истината. Той се ражда от радостта от разговора и обогатява тези, които изразяват своята любов един към друг посредством думите. Това обогатяване се съдържа не в думите, а в личностите, които взаимно си споделят в този диалог. Една напълно морализираща или доктринална проповед или такава, която се превръща в лекция по библейска екзегеза, се откъсва от това общуване сърце със сърце, което лежи в основата на проповедта и което има почти тайнствен характер: „Вярата иде от слушане, а слушането - от словото Божие” (Рим. 10:17). В проповедта истината върви ръка за ръка с красотата и добротата. Вместо да се вгълбява в абстрактни истини или студени силогизми, тя трябва да предава красотата на образите, използвани от Бог, за да насърчи практикуването на доброто. Паметта на вярващите, като тази за Мария, трябва да бъде разпалена с прекрасните неща, извършени от Бог. Техните сърца, които израстват в надежда от радостното и практически упражняване на любовта, която са получили, знаят, че всяка дума в Писанието е дар, преди да стане изискване.

143. Предизвикателството пред вписаната в културата проповед се състои в това да бъде възвестен синтез, а не идеи или далечни ценности. Синтезът е там, където е сърцето ти. Разликата между просветените хора, които познават синтеза и тези отдалечени идеи е същата като разликата между досадата и сърдечния

плам. Проповедникът е натоварен с прекрасната, но трудна задача, да съедини обичните сърца, сърцата на Господ и на Неговия народ. Диалогът между Бог и Неговия народ укрепва завета между тях и утвърждава връзките на милостта. По време на проповедта сърцата на вярващите запазват тишина, за да дадат възможност на Бог да говори. Господ и Неговият народ си говорят един другиму по хиляди начини пряко и без посредници. Но те искат проповедта да послужи за инструмент, който да изрази техните чувства по такъв начин, че след това всеки да може да избере как да продължи този разговор. Словото по същество е средство, което свързва двамата, които си говорят в диалога, то е посредник, воден от убеждението, че „не себе си проповядваме, а Христа Исуса Господа; колкото пък за нас, ние сме ваши слуги заради Исуса” (2 Кор. 4:5).

144. Да говорим от сърце, означава, че сърцето ни трябва не просто да бъде възпламенено, но наред с това и просветено от пълнотата на откровението и от пътя, изминат от Божието слово в сърцето на Църквата и вярващия народ в хода на историята. Нашата християнската идентичност, родена от прегръдката на кръщението, дадено ни от Отца, когато сме били малки, ни кара, подобно на блудни синове – любимите на Мария – да жадуваме за още една прегръдка, тази на милостивия Отец, Който ни очаква в славата Си. Трудната, но красива задача на проповедника на Евангелието е да помогне на народа да почувства, че живее между тези две прегръдки.

III. ПОДГОТОВКА ЗА ПРОПОВЕДАТА

145. Подготовката за проповедта е толкова важна задача, че за това трябва да бъде посветено продължително време за учене, молитва, съзерцание и пастирско творчество. Бих искал да се спра на този въпрос и да предложа един възможен метод за подготовка на проповедите. Някои може да намерят тези предложения за очевидни, но според мен те са важни и ще ги изложа, поради необходимостта да бъде поставен акцент върху нуждата от качествена подготовка на това ценно служение. Има пастири, които смятат, че подобна подготовка е невъзможна, с оглед на големия брой задачи, които те трябва да изпълняват; но въпреки това бих искал да ги помоля да отделят на тази задача всяка седмица достатъчно голяма част от личното си време и от времето на общността дори ако от това страдат други важни дейности. Доверието в Светия Дух, Който действа по време на проповедта не трябва да бъде пасивно, а активно и творческо. То изисква от нас да принесем себе си и всички наши способности като средства (срв. Рим. 12:1), които да бъдат на разположение на Бог. Проповедник, който не се подготвя добре, не е „духовен“, той е непочтен и безотговорен към даровете, които е получил.

Почит към истината

146. Първата стъпка, след като призовем молитвено Светия Дух, е да посветим вниманието си на библейския текст, който ще залегне в основата на нашата проповед. Винаги, когато се задълбочим и се опита-

ме да вникнем в посланието на един конкретен текст, ние даваме израз на своята „почит към истината“¹¹³. Това е израз на смирението на нашето сърце, което разбира, че словото винаги е по-велико от нас, че ние „не сме нито негови господари или собственици, а негови пазители, вестители и слуги“¹¹⁴. Това изпълнено със смирение и страхопочитание отношение към словото намира израз в посвещаването на нужното време за неговото изучаване, извършвано с голяма загриженост и със свещения страх да не го изопачим. За да можем да тълкуваме и коментираме един библейски текст, от нас се изисква да бъдем търпеливи, да загърбим всички други тревоги, да му посветим нужното време, интерес и внимание. Да оставим встрани всички други грижи и да си създадем среда за пълна концентрация. Безсмислено е да се опитваме да четем един библейски текст, ако искаме да постигнем бърз, лесен и незабавен резултат. Подготовката за проповедта изисква любов. Ние отдаваме нужното време на хората или нещата, които обичаме, а тук ние говорим за Бог, Когото обичаме, за Бог, Който ни говори. Водени от тази любов ние трябва да отделим толкова време, колкото е необходимо, като истински прилежен ученик, който казва: „Говори, Господи, понеже Твоят раб слуша“. (1 Цар. 3:9).

147. На първо място трябва да се уверим, че разбираме смисъла на словата, които четем. Ще акцентирам вър-

¹¹³ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 78: AAS 68 (1976), 71.

¹¹⁴ Пак там.

ху нещо, което може и да е очевидно, но което понякога е пренебрегвано: четеният от нас библейски текст е на две или три хиляди години и неговият език е много различен от този, на който говорим днес. Дори ако мислим, че разбираме думите, преведени на родния ни език, това не означава, че разбираме правилно смисъла, вложен от свещения автор. Средствата за вникване в текста, предложени от литературния анализ, са добре известни: отдаване на нужното внимание на думите, които се повтарят или върху които е поставен акцентът; вникване в структурата и специфичния ритъм на текста; обръщане на нужното внимание на различните герои и така нататък. Но нашата цел е не да вникваме във всеки детайл от текста; най-важната ни задача е да открием основното послание, което придава структура и единство на текста. Ако проповедникът не се посвети на това усилие, много е вероятно неговата проповед да не постигне единство и ред; а казаното от него да се превърне в просто струпване на несъгласувани помежду си идеи, които не вдъхновяват никого. Основното послание е това, което авторът е искал да предаде и за да го осмислим, ние трябва да разберем не само идеите на автора, но и ефекта, който той е искал да предизвика. Ако целта на текста е била да носи утеха, той не трябва да бъде ползван за изправяне на грешките; ако целта му е била да напътства, с него не трябва да бъде обяснявана доктрината; ако целта му е била да предаде знание за Бог, той не трябва да бъде ползван за излагането на богословски мнения; ако целта му е била да призове към хваление или мисионерски подвиг, нека не се опитваме чрез него да обясняваме последните новини.

148. Разбира се, за да разберем правилно централното послание на текста, трябва да го свържем с учението на цялата Библия, както то е предадено от Църквата. Важен принцип в библейската интерпретация е, че Светият Дух е вдъхновил не само части от Библията, а Библията като цяло, както и съзнанието, че има области, в които хората са развили своето разбиране за Божията воля въз основа на личния си опит. Приложението на този принцип ни предпазва от грешните или частични интерпретации, които могат да влязат в противоречие с други учения на Свещените книги. Но това не означава, че можем да омаловажим или подценим конкретния и ясен акцент в текста, върху който проповядваме. Една от причините проповедта понякога да бъде скучна или недействена е нашата неспособност да предадем вътрешната сила на текста, който се възвестява.

Персонализиране на словото

149. Проповедникът „на първо място трябва да развие лично разбиране за Божието слово. Познанието на лингвистичните или екзегетически детайли, макар и със сигурност да е важно, не е достатъчно. Той трябва да подходи към словото с трезво и молитвено сърце, за да може дълбоко да вникне в неговия смисъл и чувства и по този начин да се обърне към него с нов поглед”¹¹⁵. За нас ще бъде от голяма полза, ако можем всеки ден и всяка неделя да обновяваме нашата ревност при подготовката на проповедта, да

¹¹⁵ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Pastores Dabo Vobis* (25 март 1992), 26: AAS 84 (1992), 698.

изучаваме себе си, за да почувстваме дали израстваме в любовта към словото, което проповядваме. Не трябва също да забравяме, че „по-голяма или по-малка святост на пастира също оказва влияние върху възвестяването на словото”¹¹⁶. Както казва свети Павел, говорим „не за да угаждаме на човеци, а на Бога, Който изпитва сърцата ни” (1 Сол. 2:4). Ако имаме желанието да бъдем първите, които чуваме словото, върху което ще проповядваме, това със сигурност ще бъде разбрано по един или друг начин от верния Божи народ, защото „от препълнено сърце говорят устата” (Мат. 12:34). Неделните четива ще се отразят с целия си блясък в сърцата на вярващите, ако те видят, че това вече се е случило в сърцето на техния пастор.

150. Исус се ядосва на лъжливите учители, много взискателни към другите, които преподават Божието слово, без да се оставят да бъдат просветлени от него: Те „връзват бремена тежки и мъчни за носене и ги турят върху плещите на човеците, а сами не искат и с пръст да ги помръднат” (Мат. 23:4). Апостол Яков предупреждава: „недейте мнозина става учители, като знаете, че по-голямо осъждане ще получим” (Иак. 3:1). Който иска да проповядва, трябва първо да допусне Божието слово да го развълнува дълбоко и да се въплъти във всекидневния му живот. Тогава проповедта ще се превърне в тази толкова интензивна и плодотворна дейност, защото „повече е да предадеш на други люде онова, което си съзрял, нежели

¹¹⁶ Пак там, 25: AAS 84 (1992), 696.

сам да го съзерцаваш”¹¹⁷. Заради всичко това преди да подготвим думите, които ще кажем по време на проповедта, трябва да се оставим да бъдем проникнати от това слово, за да може то да проникне и у другите, „защото словото Божие е живо и действено и е по-остро от всеки двустърг меч: то прониква до раздяла на душа и дух, на стави и мозък, и преценява помисли и намерения сърдечни” (Евр. 4:12). От това следват важни пастирски последици. И днес хората искат да чуват истинско свидетелство: те са „жадни за автентичност” и „зоват евангелизаторите да говорят за Бога, когото познават, сякаш са Го видели”¹¹⁸.

151. От нас не се очаква да бъдем безупречни, а да продължаваме да израстваме и да се стремим към това, без да се отпускаме, когато следваме пътя на Евангелието. Важното е проповедникът винаги да бъде уверен, че Бог го обича, че Исус Христос го е спасил и че словото Му винаги ще има последната дума. При срещата с тази красота той често ще усеща, че в живота си не слави Бог както трябва и искрено ще желае да отвърне още по-пълноценно на тази велика любов. Но ако той не отдели нужното време, за да се вслуша в Божието слово с открито сърце, ако не се остави словото да го докосне, да го предизвика и надмогне, ако не посвети необходимото време, за да се помоли, тогава той наистина ще стане фалшив проповедник, лъжец и плитък мошеник. Но признавайки своята нищета и желайки да израсне в своето

¹¹⁷ Св. Тома от Аквино, *S. Th.* II-II, q. 188, art. 6.

¹¹⁸ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 76: AAS 68 (1976), 68.

посвещение, той винаги ще се оставя на Христос, повтаряйки думите на Петър: „сребро и злато аз нямам, а каквото имам, това ти давам” (Деян. 3:6). Господ иска от нас да живеем своя живот като свободни и творчески същества, които допускат Неговото слово да навлезе в техните сърца, преди да го предадат на другите. Проповедникът трябва истински да бъде проникнат от посланието на Христос, не само интелектуално, но и с цялото си същество. Светият Дух, Който е вдъхновил словото, „днес също както в началото на Църквата, действа във всеки вестител, който се остави да бъде обзет и воден от Него. Светият Дух влага в неговите уста думи, които той сам не може да открие”¹¹⁹.

Духовно четене

152. Има един определен начин за вслушване в това, което Господ иска да ни каже чрез Своето слово, и който ни помага да бъдем преобразени от Духа. Това е методът, известен като *lectio divina*. Тя се състои в четене на Божието слово в миговете на молитва и допускането то да ни просвети и обнови. Това молитвено четене на Библията не е отделно от изучаването, което извършва проповедникът, за да вникне в централното послание на текста; точно обратното, то започва с това изучаване и продължава с осмислянето на това какво ни говори това слово в нашия живот. Духовното четене на текста трябва да започне от неговото буквално значение. Иначе лесно можем да

¹¹⁹ Пак там, 75: AAS 68 (1976), 65.

изпаднем в заблудата, че текстът ни говори това, което ни харесва, което потвърждава предишни наши решения, което подхожда на собствения ни начин на мислене. В крайна сметка това би означавало да ползваме нещо свещено за наша собствена полза, а след това да предадем тази заблуда и на Божия народ. Никога не трябва да забравяме, че понякога „сам сатаната се преобразява в ангел на светлината” (2 Кор. 11:14).

153. В присъствието на Бог, по време на четенето на текста, е добре да си зададем някои въпроси като например: „Господи, какво ми говори този текст *на мен*? Какво искаш да промениш в моя живот чрез този текст? Какво ме тревожи в този текст? Защо не ме заинтригува? Или пък: Какво ми харесва в този текст? Какво ме вълнува в тези думи? Какво ме привлича? Защо ме привлича?”. Когато полагаме усилия да се вслушаме в Господ, изкушенията обикновено нарастват. Едно от тях е просто да се почувстваме загрижени или уморени, да се откажем. Друго често срещано изкушение е да мислим за значението, което този текст носи на другите, и така да пропуснем да го приложим в нашия живот. Възможно е също така да се опитаме да потърсим извинение, за да омаловажим ясното значение на текста. Или да започнем да се чудим дали Бог не иска от нас твърде много, като ни налага решения, които не сме готови да вземем. Това е причина много хора да престанат да изпитват удоволствие от срещата с Божието слово, но това означава да забравим, че никой не е толкова търпелив, колкото нашият Отец Бог, че никой не е изпълнен с

повече разбиране и готовност да ни чака. Той винаги ни приканва да направим крачка напред, но не очаква цялостен отговор, ако все още не сме готови. Той просто иска искрено да се вгледаме в нашия живот и да Му се представим честно, като Му покажем, че сме готови да израстем, като искаме от Него това, което не можем да постигнем сами.

С отворено към хората ухо

154. Проповедникът също така трябва да се вслушва в хората, за да разбере какво вярващите искат да чуят. Проповедникът трябва да обмисли словото, но той трябва също така да помисли и за своя народ. По този начин той научава за „желанията, богатствата и ограниченията, начините на молитва, на обич, гледната точка към живота и света, което разграничава едно събрание на хората от друго”, като в същото време обръща внимание „на живите хора, на техния език, на техните знаци и символи, за да може да отговори на въпросите, които те задават”¹²⁰. Той трябва да успее да обвърже посланието на библейския текст с конкретната човешка ситуация, с конкретния опит, който търси светлината на Божието слово. Този интерес няма нищо общо с лукавството или дребните сметки, той е дълбоко религиозен и пастирски. В основата си то представлява „духовна чувствителност към прочитането на Божието послание в събитията”¹²¹ и това е нещо много повече от това просто да открием нещо интересно, което да кажем.

¹²⁰ Пак там, 63: AAS 68 (1976), 53

¹²¹ Пак там, 43: AAS 68 (1976), 33

Това, което търсим, е това, „което Бог иска да каже в едно или друго конкретно обстоятелство“¹²². По този начин подготовката за проповедта се превръща в упражняване на евангелизаторско осмисляне, при което ние се стремим да опознаем – в светлината на Духа – „призивът, отправен от Бог в конкретната историческа ситуация. В тази ситуация, както и чрез нея, Бог зове вярващия“¹²³.

155. Докато полагаме това усилие, трябва да помислим и за някои обичайни човешки изживявания като радостна среща, мигове на разочарование, моменти на страх от самотата, съчувствие към страданията на другите, несигурност за бъдещето, загриженост за някой, когото обичаме и т. н. Но ние трябва да развием широка и дълбока чувствителност към това, което истински въздейства на живота на другите. Нека не забравяме, че от нас не се очаква да отговаряме на въпроси, които никой не задава. Не е подходящо да говорим за последните новини, за да привлечем интереса на хората – за това са създадени телевизиите. Но можем да започнем с някой факт или история, което ще подсили въздействието на Божието слово и неговия призив за обръщане, преклонение, посвещение на братството и служението, и така нататък. Винаги ще има и хора, които с готовност ще слушат коментарите на проповедника върху последните събития, но това за тях няма да бъде никакво предизвикателство.

¹²² Пак там.

¹²³ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Pastores Dabo Vobis* (25 март 1992), 10: AAS 84 (1992), 672.

Омилетически източници

156. Някои хора смятат, че могат да бъдат добри проповедници, защото знаят какво трябва да бъде казано, но не обръщат внимание на това как то да бъде изказано, т. е. на конкретните начини за конструиране на една проповед. Оплакват се, че хората не ги слушат или не ги оценяват, без обаче някога да са се опитали да открият верния начин, по който да предадат своето послание. Да си припомним, че „голямата важност на съдържанието на евангелизацията не трябва да води до пренебрегването на средствата и начините за нея”¹²⁴. Грижата за начина, по който проповядваме, също е дълбока духовна грижа. Тя включва в себе си отговор на Божията любов, така че всички наши таланти и творчество да бъдат вложени в мисията, възложена ни от Него; в същото време това предполага истинска и действена любов към ближния, за да не си позволяваме да предлагаме на другите стока с лошо качество. Указания как да подготвим една проповед така, че тя да докосне хората по най-добрия възможен начин, намираме в Библията, където е казано: „кажи главното, много в малко думи” (Сир. 32:10).

157. Ще се спра на няколко примера, за да припомня някои практични указания, които могат да обогатят нашата проповед и да я направят по-привлекателна. Едно от най-важните неща е да се научим как да ползваме образите в проповедта, как да се позоваваме на

¹²⁴ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 December 1975), 40: AAS 68 (1976), 31.

образността. Понякога използваме примери, за да осветим някоя своя теза или да акцентираме върху нея, но тези примери често се обръщат само към съзнанието; докато образите помагат на хората по-добре да оценят и приемат посланието, което искаме да им предадем. Един привлекателен образ прави посланието познато, близко, практично и свързано с всекидневния живот. Един успешно предаден образ може да накара хората да изпитат наслада от посланието, да събуди желанието им, което да ги поведе към Евангелието. Една добра проповед, ми каза веднъж един стар учител, трябва да съдържа „идея, чувство и образ“.

158. Павел VI казва, че „вярващите... очакват много от проповедта и могат много да спечелят от нея, стига тя да е проста, ясна, директна и добре адаптирана”¹²⁵. Простота се отнася за езика, който ползваме. Това трябва да е разбираем за хората език, ако не искаме думите ни да останат напразни. Проповедниците често използват думи, които са научили по време на своето обучение в специализиран контекст, който не е част от обичайния език на слушателите. Тези думи са подходящи за богословието или катехизиса, но тяхното значение е неразбираемо за мнозинството от християните. Най-голямата опасност за един проповедник се състои в това той дотолкова да се пристрасти към собствения си език, че да си помисли, че е естествено всеки да го разбира и използва. Ако искаме да се приспособим към езика на хората и да достигнем до тях с Божието слово, трябва да споделим

¹²⁵ Пак там, 43: AAS 68 (1976), 33.

техния живот и да им отдадем нашето изпълнено с обич внимание. Простотата и яснотата са две различни неща. Нашият език може да бъде прост и въпреки това проповедта ни да не бъде ясна. Тя може да се окаже неразбираема, защото е лошо подредена, липсва ѝ логическо развитие или се опитва да обясни твърде много неща за много кратко време. Затова и трябва да се стараем проповедта да бъде обединена тематично, да има ясен ред и връзка между изреченията, за да могат хората лесно да следват проповедника и да разбират последователността в неговото изложение.

159. Друга важна страна на една добра проповед е тя да бъде позитивна. Тя трябва да е концентрирана не толкова върху това, което не трябва да бъде вършено, а какво може да бъде извършено по-добре. Ако тя привлича вниманието към нещо негативно, тя задължително трябва да се опита да насочи вниманието и към някаква позитивна и привлекателна ценност, ако не иска да остане в плен на оплакването, критиките и упреците. Позитивната проповед винаги предлага надежда, тя насочва към бъдещето и не ни оставя затворени в негативното. Прекрасно е периодично свещениците, дяконите и миряните да се събират, за да открият източниците, които могат да направят проповедта по-привлекателна.

IV. ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯ И ПО-ДЪЛБОКО РАЗБИРАНЕ НА КЕРИГМАТА

160. Мисионерската задача, поставена от Господ, включва в себе си и призив за израстване във вярата:

„като ги учите да пазят всичко, що съм ви заповядал” (Мат. 28:20). Следователно първото възвестяване изисква да бъде последвано от продължителна подготовка и съзряване. Евангелизацията представлява процес на израстване, който изисква сериозно отношение към всяка личност и към Божия план за неговия или нейния живот. Всички ние трябва да израстваме в Христа. Евангелизацията трябва да стимулира желанието за това израстване, за да може всеки един с цялото си сърце да каже: „вече не аз живея, а Христос живее в мене” (Гал. 2:20).

161. Ще бъде неточно, ако разберем този призив за израстване предимно като доктринална подготовка. Той е свързан със „съблюдаването” на всичко, което Господ ни е дарил, за да можем да отговорим на Неговата любов. Наред с всички добродетели това означава следването на всички заповеди, първата и най-великата от които е тази, която ни идентифицира като Христови ученици. „Тази е Моята заповед: да любите един другия, както Аз ви възлюбих” (Иоан. 15:12). Винаги, когато авторите на Новия завет искат да разкрият сърцето на християнското морално послание, те акцентират върху изискване за любов към ближния: „който люби *другия*, изпълнил е закона... любовта не прави зло на ближния; и тъй, любовта е изпълнение на закона” (Рим. 13:8,10). Това са думи на свети Павел, според когото заповедта за любов не само обобщава целия закон, но стои в сърцето му и обуславя целта му. „Защото целият закон се изпълнява в една дума, именно в: възлюби ближния си като себе си” (Гал. 5:14). Павел предста-

вя пред своите общности християнския живот като пътуване и израстване в любовта. „Вам пък Господ да наспори и преумножи любовта един към друг и към всички, каквато имаме и ние към вас” (1 Сол. 3:12). Така и свети Яков увещава християните да изпълняват „царския закон според Писанието: „възлюби ближния си като себе си” (2:8), за да не пропуснат и всички други заповеди.

162. От друга страна, този процес на отговор и израстване винаги е предшестван от Божия дар, защото Господ е Този, Който казва първи: кръщавайте ги „в името на Отца и Сина и Светаго Духа” (Мат. 28:19). Свободния дар на Отца, който ни прави негови синове и дъщери, и първенството на дара на Неговата благодат (срв. Еф. 2:8,9; 1 Кор 4:7), открива възможността за това постоянно освещаване, което удовлетворява Бог и Му отдава слава. Така ние позволяваме да бъдем преобразени в Христос чрез живот, живян „по Духа” (Рим. 8:5).

Катехизис, основан на керигмата и мистагогията

163. В служба на това израстване са образованието и катехизисът. Вече разполагаме с поредица от учебни документи и наръчници по катехизис, издадени от Светия Престол и различни епископати. По-конкретно имам предвид Апостолическото напътствие *Catechesi Tradendae* (1979), *General Catechetical Directory* (1997) и други документи, чието съдържание няма нужда да бъде повтаряно тук. Бих искал на-

кратко да изложи няколко въпроса, които намирам за особено важни.

164. В катехизиса преоткриваме фундаменталната роля на първото благовестие или керигмата, която трябва да бъде в центъра на цялата евангелизаторска дейност и на всички опити за обновление на Църквата. Керигмата е тринитарна. Огънят на Духа се явява като езици и Той ни кара да повярваме в Исус Христос, Който чрез Своята смърт и възкресение ни открива и съобщава безкрайната милост на Отца. От устата на катехизатора отново и отново трябва да звучи първото възвестяване: „Исус Христос те обича; Той отдаде живота си за твоето спасение; сега Той всеки ден е на твоя страна, за да те просвещава, подкрепя и освобождава”. Това първо благовестие е наречено „първо” не защото се е явило преди останалите, а след това може да бъде забравено или изместено от по-важни неща. То е първо в качествен смисъл, защото това е основополагащото известие, което трябва да чуваме отново и отново по различни начини и което трябва да повтаряме по един или друг начин в целия процес на катехизиса, на всяко равнище и във всеки момент¹²⁶. Затова и „свещеникът – като всеки друг член на Църквата – трябва да израства в съзнанието, че самият той постоянно има нужда да бъде евангелизиран”¹²⁷.

165. Не трябва да мислим, че в катехизиса керигмата открива пътя към някаква по-солидна подготовка.

¹²⁶ Сръ. Параграф 9.

¹²⁷ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Pastores Dabo Vobis* (25 март 1992), 26: AAS 84 (1992), 698.

Нищо не е по-солидно, дълбоко, сигурно, смислено и изпълнено с мъдрост от това първоначално възвестване. Цялата християнска подготовка се състои във все по-дълбокото навлизане в керигмата, която се отразява и постоянно осветява процеса на катехизация, като ни помага да разберем по-дълбоко значението на всеки въпрос, с който се занимава. Това е послание, способно да отговори на желанието за безкрайното, което живее във всяко човешко сърце. Централното място на керигмата изисква акцентът да бъде поставен върху тези елементи, които днес са най-необходими: тя трябва да изрази спасителната Божия любов, която предхожда всяко наше морално или религиозно задължение; тя не трябва да налага истината, а да се позовава на свободата; тя трябва да бъде белязана от радостта, поощрението, живостта и хармоничния баланс, за да не бъде ограничена проповедта до няколко доктрини, които може да са по-скоро философски, отколкото евангелизаторски. Всичко това изисква от страна на евангелизатора отношение, което подсилва откритостта към посланието: достъпност, готовност за диалог, търпение, топлота и приветливост без предразсъдъци.

166. Друг аспект на катехизиса, който беше развит през последните десетилетия, е *мистагогичния подход*.¹²⁸ Този подход има отношение към две неща: постепенна подготовка, в която участва цялата общност и обновено възхищение от литургичните знаци на посвещението на Христос. Мнозинството на-

¹²⁸ Срв. Параграф 38.

ръчници и програми все още не отдават достатъчно внимание на необходимостта от мистагогично обnoxiousление, което може да придобие различни форми, в зависимост от образователния подход на общността. Катехизисът е възвестяване на словото и винаги е центрирано върху това слово, но той се нуждае също така и от подходяща среда и привлекателно представяне, от използването на красноречиви символи, от поставянето му в рамките на по-широкия процес на израстване и интеграция във всяко измерение на личността в рамките на общностното пътуване на слушане и отговор.

167. Полезно ще бъде ако във всяка форма на катехизиса участва и „пътят на красотата” (*via pulchritudinis*)¹²⁹. Възвестяването на Христос означава да се покаже, че вярата и следването Му е не само нещо истинско и правилно, но че то е също така красиво, способно да изпълни живота с нов блясък и дълбока радост, дори сред големи трудности. Всеки израз на истинската красота следователно може да бъде признат за път, който извежда към среща с Господ Исус. Това не означава да бъде насърчаван естетическият релативизъм¹³⁰, който би обезценил неразривната връзка между истината, добротата и красотата, а красотата да бъде оценена по нов начин като средство за достигане до човешкото сърце, което открива възможността от него да се излъчи истината и добротата на Възкръсналия Хри-

¹²⁹ Сrv. Параграф 20.

¹³⁰ Сrv. Втори Ватикански събор, Декрет за средствата за социална комуникация *Inter Mirifica*, 6.

стос. Ако, както казва св. Августин, ние обичаме само красивото¹³¹, Въплътеният Син като открояване на безкрайната красота е най-висшият и най-достоеен да бъде обичан и Той ни привлича към себе си с връзките на любовта. Затова и възпитанието във *via pulchritudinis* трябва да бъде част от опита ни за предаване на вярата. Всяка отделна църква трябва да поощрява използването на изкуството в хода на евангелизацията, като се основава на съкровищата от миналото, но и на голямото разнообразие от съвременни изкази, за да може вярата да бъде предадена на нов „език на притчите“¹³². Трябва да бъдем достатъчно смели, да открием нови знаци и символи, чрез които да въплътим и предадем словото, както и различни форми на красотата, приемани в различна културна среда, включително такива необичайни форми на красота, които може да означават малко за евангелизаторите, но които са особено привлекателни за другите.

168. По отношение на моралния компонент на катехизиса, който насърчава израстването във верността към евангелския начин на живот, ще бъде от полза да бъде поставено ударението върху привлекателността и идеала на живота на мъдростта, себerealизацията и обогатяването. В светлината на това позитивно послание по-добре ще бъде разбрано и нашето отрицание на злото, което застрашава живота. Вместо да бъдем пророци на бедствия, сурови съдии, които

¹³¹ Срв. *De Musica*, VI, 13, 38: PL 32, 1183-1184; *Изповеди*, Изток-Запад, София, 2006, превод: Анна Николова, IV, 13.20, стр. 80-81.

¹³² Бенедикт XVI, Обръщение при представянето на Документалния филм „Изкуство и вяра“ – *Via Pulchritudinis* (25 октомври 2012): Цит. по: *L'Osservatore Romano* (27 октомври 2012), 7.

искат да изкоренят всяка заплаха или отклонение, трябва да бъдем радостни вестители на големите предизвикателства, пазители на доброто и красотата, които избликват от живота, верен на Евангелието.

Лична подкрепа в процеса на израстване

169. В културната среда, която по един парадоксален начин страда от анонимност и в същото време е обсебена от интерес към детайлите в живота на другите и без срам се отдава на нездраво любопитство, Църквата трябва да се обръща към другите с внимание и симпатия. В нашия свят ръкоположените пастири и другите пастирски служители могат да бъдат носители на уюта на Христовата близост и Неговия взор. Църквата трябва да посвещава всички – свещеници, монаси и миряни – в „изкуството на подкрепата“, което ни учи да свалим обущата си на светата земя, обитавана от другия (срв. Изх. 3:5). Тази подкрепа трябва да бъде твърда и уверена, израз на нашата близост и съчувствие, които лекуват, освобождават и насърчават израстването в християнския живот.

170. Макар и да звучи очевидно, духовната подкрепа трябва да има за цел да приближи другите до Бог, в Когото ние намираме истинската си свобода. Някои хора си мислят, че са свободни, че могат да избягат от Бог; но те не виждат, че остават екзистенциални сираци, че са безпомощни и бездомни. Престават да бъдат поклонници и се превръщат в бродяги, които гледат на всичко през себе си, без никога да достигат до никъде. Подкрепата за тях ще бъде контрапродук-

тивна, ако се превърне в някакъв вид терапия, която поддържа тяхната обсебеност и престане да бъде поклонническо пътуване с Христос към Отца.

171. Днес повече от когато и да било имаме нужда от мъже и жени, които въз основа на своя опит в подкрепата за другите, познават процесите, които зоват за благоразумие, разбиране, търпение и възприемчивост към Духа, за да могат да защитят овцете от вълците, които ще пръснат стадото. Трябва да практикуваме изкуството на слушането, което е нещо повече от простото чуване. Слушането в общуването означава откритост на сърцето, което прави възможна близостта, без която истинската духовна среща е невъзможна. Слушането ни помага да намерим верния жест или дума, които показват, че сме нещо повече от хора, които стоят наблизко. Само чрез такова изпълнено с уважение и съчувствие слушане можем да поемем по пътя на истинския растеж и да поощрим стремежа към християнския идеал, желанието да се отговори пълноценно на Божията любов, за да принесе плод това, което Той е посял в нашия живот. Но това винаги изисква търпението на човек, който добре познава думите на свети Тома от Аквино: че някой може да има благодат и милосърдие, но да бърка при упражняването на тези добродетели, заради „противостоящи склонности“¹³³. С други думи, органичното единство на добродетелите винаги и по необходимост съществува *in habitu*, въпреки че условията могат да попречат на действието на тези

¹³³ S. Th., I-II, q. 65, art. 3, ad 2: *propter aliquas dispositiones contrarias*.

добродетелни навици. Оттук и необходимостта от „педагогика, която ще поведе хората стъпка по стъпка към усвояването на тайната”¹³⁴. Достигането на такова равнище на зрялост, когато хората да могат да взимат истински свободни и отговорни решения, изисква много време и търпение. Както е обичал да казва блаженият Пиетро Фабро: „Времето е вестител на Бога”.

172. Този, който съпровожда другите, трябва да осъзнае, че състоянието на всяка личност пред Бог и животът ѝ в благодат са тайни, които никой отвън не може да познае. Евангелието ни казва да поправим другите и да им помогнем да израстват въз основа на познанието на обективното зло на техните дела (срв. Мат. 18:15), но без да правим съждения за тяхната отговорност и виновност (срв. Мат. 7:1; Лук. 6:37). Този, който има опит в оказването на такава подкрепа, не се отдава на отчаянието или страха. Той или тя приканва другите да се оставят да бъдат излекувани, да си вземат одъра, да прегърнат кръста, да оставят всичко зад гърба си и да продължат напред обновени, за да възвестят Евангелието. Личният ни опит да бъдем подкрепяни и подпомагани и да бъдем открити към тези, които ни помагат, ще ни научи да бъдем търпеливи и състрадателни към другите, да намерим правилния път към тяхното доверие, към тяхната откритост и готовност за израстване.

173. Истинската духовна подкрепа винаги се ражда

¹³⁴ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 20: AAS 92 (2000), 481.

и се развива в контекста на службата на мисията за евангелизацията. Отношенията на Павел с Тимотей и Тит представляват такъв пример за подкрепа и напътствие сред апостолите. Като им поверява мисията „да останат във всеки град, за да довършат несвършеното” (Тит. 1:5; срв. 1 Тим. 1:3-5), Павел им оставя също така и правила, които да следват в личния си живот и в пастирската си дейност. Това ясно се отличава от всякакъв вид вмешателство или изолирана себереализация. Мисионерските ученици подкрепят мисионерски ученици.

Концентрирани върху Божието слово

174. Не само проповедта трябва да бъде подхранена от Божието слово. Цялата евангелизация се основа на това слово – чуто, осмислено, преживяно, отслужено и засвидетелствано. Свещените книги са същинският източник на евангелизацията. Затова и ние трябва да се научим постоянно да чуваме словото. Църквата не може да евангелизира, без да се остави постоянно да бъде евангелизирана. Необходимо е словото на Бог „да бъде в сърцето на всяка църковна дейност”¹³⁵. Божието слово, слушано и отслужвано, преди всичко в Евхаристията, подхранва и вътрешно подсилва християните, като им дава възможност автентично да свидетелстват за Евангелието във всекидневния си живот. Отдавна сме преодолели това старо противоречие между слово и тайнство. Проповедта на словото, жива и действена, ни подготвя

¹³⁵ Бенедикт XVI, Постсинодално Апостолическо напътствие *Verbum Domini* (30 септември 2010), 1: AAS 102 (2010), 682.

за приемането на тайнството (Евхаристия), където словото достига максималната си ефикасност.

175. Изучаването на Свещените книги трябва да бъде врата, отворена за всеки вярващ.¹³⁶ От съществено значение е откровеното слово радикално да обогати нашия катехизис и всичките наши усилия по предаването на вярата¹³⁷. Евангелизацията изисква близост с Божието слово, което е призив към диоцезите, енориите и католическите асоциации да осигурят възможност за сериозно и постоянно изучаване на Библията, като поощрява молитвеното четене - индивидуално и общностно.¹³⁸ Ние не търсим Бог на сяпало, нито очакваме Той пръв да ни заговори, защото „Бог вече е говорил и няма нищо друго, което ние трябва да знаем и което да не ни е било откровено“¹³⁹. Нека почерпим от най-прекрасното съкровище на откровеното слово.

¹³⁶ Сrv. *Параграф* 11.

¹³⁷ Сrv. Втори Ватикански Вселенски събор, Догматическа конституция за Божественото откровение *Dei Verbum*, 21-22.

¹³⁸ Сrv. Бенедикт XVI, Постсинодално Апостолическо напътствие *Verbum Domini* (30 септември 2010), 86-87: AAS 102 (2010), 757-760.

¹³⁹ Бенедикт XVI, Обръщение пред Първата Генерална ансамбля на Синода на епископите (8 октомври 2012): AAS 104 (2012), 896.

СОЦИАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ НА
ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА

176. Евангелизацията означава Царството небесно да стане част от този свят. Но „всяка частична или непълна дефиниция на евангелизацията, която се опитва да предаде нейната реалност в цялото ѝ богатство, има опасност да доведе до нейното обедняване или дори разрушаване”¹⁴⁰. В тази глава бих искал да споделя своите мисли за социалното измерение на евангелизацията тъкмо защото, ако това измерение отсъства, има опасност същинското и пълноценно значение на мисията по благовестието да бъде накърнено.

**I. ОБЩНОСТНО И СОЦИАЛНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА
КЕРИГМАТА**

177. Керигмата съдържа в себе си ясно социално послание – в самото сърце на Евангелието стои животът в общността и грижата за другите. Съдържанието на първото благовестие има директни морални последици, които намират израз в милосърдието.

*Изповедта на вярата и посвещението на
обществото*

178. Да вярваш в Отец, Който обича всички мъже и жени с безкрайна любов, означава да разби-

¹⁴⁰ Павел VI, Постсинодално Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 17: AAS 68 (1976), 17.

раш, че „по този начин Той ги дарява с безмерно достойнство”¹⁴¹. Да вярваш, че Божият Син е приел човешка плът, означава да вярваш, че всяка човешка личност е издигната до самото сърце на Бог. Вярата, че Исус е пролял Своята кръв за нас, премахва всякакви съмнения в безкрайната любов, която облагородява всяко човешко същество. Изкуплението има социално измерение, защото „Бог в Христос изкупва не само отделната личност, но и съществуващите социални отношения между хората”¹⁴². Вярата в това, че Светият Дух действа във всеки, означава да разбираме, че Той се стреми да навлезе във всяка човешка ситуация и във всички социални отношения: „Може да се каже, че Светият Дух притежава безкрайни творчески способности, които се изливат от Божествения разум, че Той знае как да разреши дори и най-сложните и непреодолими проблеми в делата на хората”¹⁴³. Евангелизацията означава да сътрудничим на тези освободителните сили на Духа. Самата тайна на Троицата ни напомня, че ние сме били сътворени по образа на това Божествено общение и следователно не можем да се реализираме, нито спасим сами. В сърцето на Евангелието виждаме да стои дълбоката връзка между евангелизацията и човешкия напредък, което по необходимост трябва да намери израз и развитие в делото на благовестенето. Приемането на първото благовестие, което

¹⁴¹ Йоан Павел II, Послание до инвалидите, Молитва Ангел Господен, (16 ноември 1980): *Insegnamenti*, 3/2 (1980), 1232.

¹⁴² Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 52.

¹⁴³ Йоан Павел II, Катехизис (24 април 1991): *Insegnamenti*, 14/1 (1991), 853.

ни приканва да се оставим на Божията любов и да Го обичаме с любовта, която Той сам ни е дарил, предизвиква в живота и действията на личността първия и основополагащ отговор: да желаем, да търсим и да приемаме присърце доброто на другите.

179. Тази нерушима връзка между приемането от нас на посланието за спасение и истинската братска любов може да бъде проследена в няколко текста от Писанието, размисълът върху които ще бъде от полза, за да оценим вярно последиците от тях. Често приемаме това послание за даденост и понякога го повтаряме чисто механично, без да допускаме то да окаже реално въздействие върху нашия живот и нашите общности. Това е много опасно и вредно, защото така се лишаваме от нашето възхищение, вълнение и ревност в стремежа да изживеем братството и справедливостта на Евангелието! Божието слово ни учи, че в нашите братя и сестри се намира постоянното продължение на Въплъщението за всеки един от нас: „истина ви казвам: доколкото сте сторили това на одного от тия Мои най-малки братя, Мене сте го сторили” (Мат. 25:40). Отношението ни към другите има трансцендентно измерение: „с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери” (Мат. 7:2). Това съответства на милостта, която Бог ни е показал: „бъдете милосърдни, както и вашият Отец е милосърден. Не съдете, и няма да бъдете съдени; не осъждайте, и няма да бъдете осъдени; прощавайте, и простени ще бъдете; давайте, и ще ви се даде... защото, с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери. (Лук. 6:36-38). Този цитат ни показва абсолютното първенство

на необходимостта „да бъдем открити за нашите братя и сестри”, като една от най-важните заповеди, залегнали в основата на всяка морална норма, и най-ясният знак, чрез който може да бъде различено духовното израстване, постижимо в отговор на напълно свободния Божи дар. Затова и „служението на милосърдието е задължителен елемент от мисията на Църквата и е неделим от нейната същност израз”¹⁴⁴. Понеже по самата си природа Църквата е мисионерска, това неизбежно поражда действено милосърдие към ближния, състрадание, което разбира, подкрепя и поощрява.

Царството и неговото предизвикателство

180. Свещеното Писание показва, че Евангелието не говори само за нашата лична връзка с Бог. Нашият изпълнен с обич отговор на Бог не може да бъде разбиран като акумулация на лични жестове в подкрепа на нуждаещите се хора, един вид „милосърдие *a la carte*”, нито като поредица от действия, насочени единствено към облекчаване на нашата съвест. Евангелието говори за Царството Божие (срв. Лук. 4:43), за Бог, Който ни обича и управлява нашия свят. Доколкото Той управлява вътре в нас, животът на обществото трябва да бъде среда на универсалното братство, справедливостта, мира и достойнството. Следователно както християнската проповед, така и животът на християните имат за своя цел да въздействат върху обществото. Ние търсим Царството

¹⁴⁴ Бенедикт XVI, *Motu Proprio Intima Ecclesiae Natura* (11 ноември 2012): AAS 104 (2012), 996.

Божие: „първом търсете царството на Бога и Неговата правда, и всичко това ще ви се придаде” (Мат. 6:33). Мисията на Исус е да донесе Царството на Своя отец, Той нарежда на учениците да носят богатата вест, че се „приблужи царството небесно” (Мат. 10:7).

181. Царството, което вече съществува и расте в нас, ни кара да бъдем ангажирани на всяко равнище от нашето същество и ни напомня за принципа за истинското развитие, въведен от Павел VI: нашият живот трябва да бъде насочен към „всички хора и към целия човек”¹⁴⁵. Знаем, че евангелизацията не ще бъде пълноценна, ако изпуска от внимание непрестанния взаимен обмен между Евангелието и отделния човек, както на лично, така и на социално равнище¹⁴⁶. Този принцип е универсален и вътрешно присъщ на Евангелието, защото Отец иска всеки мъж и всяка жена да бъдат спасени, а Неговият спасителен план се състои „в нареждане изпълнението на времената, за да съедини всичко небесно и земно под един глава - Христа.” (Еф. 1:10). Нашата задача е: „идете по цял свят и проповядвайте Евангелието на всички твари” (Марк. 16:15), защото „тварите с нетърпение очакват прославянето на синовете Божии” (Рим. 8:19). Тук под „твари” се разбира всеки аспект от живота на човека, следователно и „мисията за възвестяването на богатата вест за Исус е универсална.

¹⁴⁵ Енциклика *Populorum Progressio* (16 март 1967), 14: AAS 59 (1967), 264.

¹⁴⁶ Павел VI, Апостолическо напътствие *Evangelii Nuntiandi* (8 декември 1975), 29: AAS 68 (1976), 25.

Заповедта за милосърдие прониква във всички измерения на битието, във всички хора и народи. Нищо човешко не може да му бъде чуждо¹⁴⁷. Истинската християнска надежда, която търси есхатологичното царство, винаги твори историята.

Църковното учение по социалния въпрос

182. Църковното учение по отношение на тези взаимно свързани въпроси е субект на постоянно развитие, то е отворено за дискусия, но това не означава да избягваме да бъдем конкретни – без задължително да се впускаме в детайли - освен ако не искаме великите социални принципи да останат просто обобщения, които не предизвикват никого. Необходимо е да бъдат изведени практични последици, за да може това учение „да има по-голямо въздействие върху сложните проблеми на настоящето“¹⁴⁸. Църковните пастири, взимайки под внимание напредъка на различните науки, имат право да изложат своето мнение по всичко, което има отношение към живота на хората, защото задачата за евангелизация включва в себе си и изискването за цялостно поощряване и израстване на всяко човешко същество. Вече е невъзможно да се твърди, че религията трябва да бъде ограничена до частната сфера и че тя съществува само за да подготви душите за отвъдното. Знаем, че Бог иска децата Му да бъдат щастливи и на този свят,

¹⁴⁷ Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007, 380.

¹⁴⁸ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 9.

макар и те да са призвани към пълнотата във вечността, защото Той ни дава всичко „в изобилие за наслада” (1 Тим. 6:17), за радост на всички. Това означава, че обръщането в християнството изисква вникване особено в тези области и аспекти от живота, които „имат отношение към социалния ред и търсенето на общото благо”¹⁴⁹.

183. Затова и никой не може да иска религията да бъде затворена във вътрешния личен храм, без тя да има никакво влияние върху обществения и национален живот, без да проявява загриженост за състоянието на гражданските институции, без да има правото да излага своето мнение по събитията, които са важни за обществото. Кой би си позволил да заключи в един храм и да заглуши посланието на свети Франциск от Асизи или на блажената Тереза от Калкута? Самите те не биха го приели. Автентичната вяра, която никога не е удобна и индивидуална, винаги съдържа в себе си дълбокия стремеж за преобразяването на света и за предаването на ценности, за да оставим нещо добро на земята след нас в повече, отколкото сме го заварили. Ние обичаме тази прекрасна планета, върху която Бог ни е поставил, както и човешкото семейство, което обитава тази планета, с всички негови трагедии и битки, надежди и стремежи, сили и слабости. Земята е нашият общ дом и всички ние сме братя и сестри. Ако действително „най-важната отговорност на политиката е справедливата подредба на обществото и държавата”, Църк-

¹⁴⁹ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Ecclesia in America* (22 януари 1999), 27: AAS 91 (1999), 762.

вата „не може и не бива да остава встрани от борбата за справедливост“¹⁵⁰. Всички християни, включително техните пастири, са призвани да покажат своята загриженост за изграждането на един по-добър свят. Това е много важно, защото социалното учение на Църквата е преди всичко позитивно – то дава предложения, работи за промяна и в този смисъл постоянно сочи към надеждата, родена от изпълненото с любов сърце на Исус Христос. Същевременно тя обединява „своята собствена посветеност на социалната сфера с постиженията в социалната област на другите църкви и църковни общности, както на доктринално, така и на практическо равнище“¹⁵¹.

184. Тук не е нито времето, нито мястото да се впускам в задълбочено изследване на множеството важни социални въпроси, които въздействат върху днешния свят, на някои от които вече отделих място във втора глава. Това Напътствие не е социален документ, а за размисъла върху всички тези разнообразни въпроси ние разполагаме с *Компедиума за социалната доктрина на Църквата*, чието четене и осмисляне най-искрено препоръчвам. Още повече че нито папата, нито Църквата притежават монопол върху интерпретацията на социалните реалности или върху предложенията за разрешаването на съвременните проблеми. Тук ще повтора важното наблюдение на папа Павел VI: „Пред лицето на толко-

¹⁵⁰ Бенедикт XVI, Енциклика *Deus Caritas Est* (25 декември 2005), 28: AAS 98 (2006), 239-240.

¹⁵¹ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 12.

ва разнообразни ситуации за нас е много трудно да изведем единно послание и да предложим решение с универсално приложение. Това нито е нашата амбиция, нито е наша мисия. Задача на християнските общности е да направят обективен анализ на ситуацията, който да бъде подходящ за тяхната собствена страна”¹⁵².

185. В следващите страници ще се концентрирам върху два големи въпроса, които намирам за фундаментални в този исторически период. Ще се спра на тях по-подробно, защото смятам, че те ще определят бъдещето на човечеството. Първият от тези въпроси е включването на бедните в обществото, а вторият – мирът и социалният диалог.

II. ВКЛЮЧВАНЕТО НА БЕДНИТЕ В ОБЩЕСТВОТО

186. Вярата ни в Христос, Който осиромаша заради нас и Който винаги е бил близък до бедните и отритнатите, лежи в основата на нашата загриженост за пълноценното развитие на най-пренебрегваните членове на обществото.

В единство с Христос, ние чуваме молбите

187. Всеки християнин и всяка общност са призвани да бъдат инструмент на Бог за освобождаването и насърчаването на бедните, по начин, позволяващ им да станат пълноценна част от обществото. Това

¹⁵² Апостолическо послание *Octogesima Adveniens* (14 май 1971), 4: AAS 63 (1971), 403.

изисква от нас трезвост и внимание към проблемите на бедните и готовност да им се притечем помощ. Бърз поглед към Свещеното Писание е достатъчен, за да разберем колко силно нашият щедър Отец иска от нас да се вслушаме във виковете на бедните: „видях страданието на Моя народ в Египет и чух вика му от разпоредниците му; Аз зная неволите му и отивам да го избавя от ръцете на египтяни и да го изведа от тая земя ... И тъй, върви...” (Изх. 3:7,8, 19). Виждаме колко загрижен е Той за тях: когато „синовете Израилеви викнаха към Господа, и Господ им издигна за спасител” (Съд. 3:15). Ако ние, които сме Божии, не чуваме бедните, ако ушите ни не са отворени за техните молби, ние се противим на волята на Отца и на неговия план; защото сиромашът „ще викне против тебе пред Господа, и ще падне върху ти (голям) грях” (Вторзак. 15:9). Липсата на солидарност с техните проблеми има пряко отражение върху нашата връзка с Бог: „защото, кога той в тъга на душата си те проклена, Оня, Който го е сътворил, ще чуе молбата му” (Сир. 4:6). Старият въпрос винаги се връща: „Който има световните блага, пък като види брата си в немотия, затвори от него сърцето си, - как пребъдва в такъв Божията любов?” (1 Иоан. 3:17). Нека си припомним също така прямотата, с която апостол Яков говори за виковете на подтисканите. „Ето, заплатата, що сте задържали от работниците, които пожънаха нивите ви, вика, и виковете на жетварите стигнаха до ушите на Господа Саваота” (5:4).

188. Църквата съзнава, че необходимостта от внимание към тези молби се ражда от освободителното

действие на благодатта във всеки един от нас, и по тази причина това не е мисия, ограничена за малцина. „Църквата, водена от благовеситето на милосърдието и от любов към човечеството, чува виковете за справедливост и иска да им отговори с цялото си могъщество.”¹⁵³ В този контекст може да разберем заповедта на Исус към Неговите ученици „дайте им вие да ядат ” (Марк. 6:37) – това означава полагане на усилия за премахването на структурните причини за бедността и за насърчаване на пълноценното развитие на бедните, както и извършването на всекидневните малки актове на солидарност, за да бъдат посрещнати реалните им нужди. Думата „солидарност” е малко изхабена и понякога е разбираана неправилно, но нейният смисъл надхвърля еднократните и спорадични актове на щедрост. Тя предполага изграждането на начин на мислене, концентриран върху общността, с приоритет към живота на всички, пред придобиването на блага от малцина.

189. Солидарността е спонтанна реакция на тези, които смятат, че социалната функция на собствеността и универсалното (всеобщо) предназначение на богатата са реалности, които са по-важни от частната собственост. Частната собственост върху богатата се оправдава с необходимостта от тяхната защита и умножаване, за да могат те по-добре да служат на всеобщото благо; докато солидарността трябва да бъде разглеждана като стремеж да бъде възстановено на бедните това, което им принадлежи. Когато тези

¹⁵³ Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 1: AAS 76 (1984), 903.

убеждения и действия на солидарност бъдат приложени на практика, те откриват пътя и дават възможност и за други структурни преобразования. Промяна на структурите, която не е съпроводена от появата на нови убеждения и отношения, със сигурност рано или късно ще доведе до увреждането, подгискането или неефективното действие на тези структури.

190. Понякога трябва да бъде чут викът на цели народи, на най-бедните народи на земята, защото „мирът се основа не само на уважение към човешките права, но и към правата на народите”¹⁵⁴. За съжаление, дори правата на човека могат да бъдат използвани за оправдание на прекомерната защита на индивидуалните права или на правата на богатите народи. С нужното уважение към автономията и културата на всяка нация ние никога не трябва да забравяме, че планетата принадлежи на цялото човечество и фактът, че някои хора са родени на по-слабо развити места или в такива с по-малко ресурси, не може да бъде оправдание за това те да живеят с по-малко достойнство. Трябва отново да бъде повторено, че „по-богатите трябва да се откажат от някои техни права, за да поставят своите блага по-щедро в служба на другите”¹⁵⁵. За да говорим убедително за нашите собствени права, трябва да разширим гледната си точка и да се вслушаме в просябите на други народи и региони, а не само в тези на собствената ни стра-

¹⁵⁴ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 157.

¹⁵⁵ Павел VI, Апостолическо послание *Octogesima Adveniens* (14 май 1971), 23: AAS 63 (1971), 418.

на. Трябва да израснем в солидарността, за да „дадем възможност на всички народи да се превърнат в творци на собствената си съдба“¹⁵⁶, защото „всяка личност е призвана към пълноценна реализация“¹⁵⁷.

191. По всички места и при всички обстоятелства християните, подкрепяни от техните пастири, са призвани да чуят вика на бедните. По красноречив начин това беше изказано от епископите на Бразилия: „Искаме всеки ден да бъдем погълнати от радостите и надеждите, трудностите и проблемите на бразилския народ, особено на хората, които живеят в покрайнините или в провинцията – които са обезземлени, бездомни, които изпитват недостиг на храна и здравеопазване, което накърнява техните права. Ние сме скандализирани от гледката на тяхната бедност, от техните викове и страдания, защото знаем, че храната е достатъчна за всеки, а гладът е резултат от лошо разпределение на богатата и доходите. Проблемът се задълбочава от всеобщата практика на прахосничество“¹⁵⁸.

192. Ние обаче искаме повече дори и от това; мечтите ни отиват по-далеч. Говорим не само за осигуряването на прехрана или на „достойна издръжка“ за всички хора, но и за „всеобщо благосъстояние и

¹⁵⁶ Павел VI, Енциклика *Populorum Progressio* (26 март 1967), 65: AAS 59 (1967), 289.

¹⁵⁷ Пак там, 15: AAS 59 (1967), 265

¹⁵⁸ Епископска конференция на Бразилия, *Exigências evangélicas e éticas de superação da miséria e da fome* (април 2002), Introduction, 2.

просперитет на цялата земя”¹⁵⁹. А това включва също така образование, достъп до здравеопазване, както и преди всичко – заетост, защото чрез свободната, творческа и отдадената на взаимната подкрепа работа човешките същества изразяват пълноценно и достойно своя живот. Справедливото заплащане им осигурява адекватен достъп до всички други блага, създадени за общо благо.

Да бъдем верни на Евангелието, ако не искаме да тичаме напразно

193. Длъжни сме да се вслушваме във виковете на бедните и да се вълнуваме от страданията на другите. Нека се вслушаме в това, което учи Божието слово за милостта, и да позволим това слово да прозвучи и в живота на Църквата. Евангелието ни казва: „Блажени милостивите, защото те ще бъдат помилувани” (Мат. 5:7). Апостол Яков ни учи, че милостта ни към другите ще ни оправдае в деня на Божия съд: „Говорете и постъпвайте като човеци, които ще бъдете съдени по закона на свободата. Защото съдът ще бъде безмилостен за оногова, който не е показал милост: милостта бива похвалявана на съда” (Иак. 2:12,13). Тук Яков е верен на най-прекрасните традиции в юдейската духовност, която отдава особена ценност на милосърдието: „изкупи греховете си с правда, и беззаконията си с милосърдие към бедните; ето какво може се продължи твоят мир” (Дан. 4:24). Литературата на старозаветните книги на премъдрост-

¹⁵⁹ Йоан XXIII, Енциклика *Mater et Magistra* (15 май 1961), 3: AAS 53 (1961), 402.

та вижда в даването на милостиня упражняване на милосърдието към тези в нужда: „милостинята избавя от смърт и може да очисти от всеки грях” (Тов. 12:9). Същата идея е изразено още по-ярко в Книга Премъдрост на Иисуса, Сина Сирахов: „Вода угася огнен пламък, и милостиня грехове очисти” (3:30). Същият синтез се появява и в Новия завет: „А най-вече имайте усърдна любов един към други, защото „любовта покрива много грехове” (1 Пет. 4:18). Тази истина оказва голямо влияние върху Отците на Църквата и спомага за развитието на пророческа съпротива срещу хедонистичната езическа култура. Да си припомним само един пример: „Както ако избухне пожар, ще се впуснем да търсим вода, за да го потушим... по същия начин, ако искрата на греха се запали от нашата слама и заради това сме смутени, трябва да се възрадваме от всяка възможност да сторим милосърдно дело, защото то се превръща в дарен ни извор позволяващ потушаването на пожара”¹⁶⁰.

194. Това послание е толкова ясно и директно, толкова просто и красноречиво, че никоя интерпретация няма право да го релативизира. Църковното осмисляне на тези текстове не трябва да затъмнява или отслабва тяхната сила, а да призовава тези указания да бъдат приети със смелост и ревност. Нужно ли е да усложняваме нещо толкова просто? Концептуалните средства съществуват, за да подпомогнат контакта с действителността, които искат да обяснят, а не за да ни отдалечат от нея. Това е особено валид-

¹⁶⁰ Св. Августин, *De Catechizandis Rudibus*, I, XIX, 22: PL 40, 327.

но за тези библейски напътствия, които ни зоват за братска любов, скромно и щедро служение, справедливост и милосърдие към бедните. Чрез словото и действията си Исус ни учи да гледаме на другите по този начин. Тогава защо да замъгляваме нещо толкова ясно? Трябва да сме загрижени не само да не изпаднем в доктринална грешка, но и да не се отклоним от този светъл път на живота и мъдростта. Защото „защитниците на „правоверието“ понякога са обвинявани в пасивност, снизходителност или дори в съучастничество по отношение на ситуации на непоносима несправедливост, както и към политическите режими, които ги поддържат”¹⁶¹.

195. Когато свети Павел отива при апостолите в Йерусалим, за да разбере „да не би да тичам, или да съм тичал напразно” (Гал 2:2), ключа-критерий за автентичност (на мисията), който получава от тях е „да помни сиромасите” (Гал. 2:10). Този важен критерий, според който Павловите общности не трябва да се поддават на центрирания върху себе си стил на живот на езичниците, е актуален и днес, когато сила набира ново езичество, което също е силно индивидуалистично. Може не винаги да сме способни да размишляваме правилно върху красотата на Евангелието, но има един признак, който никога не трябва да отсъства: грижата за най-малките, за отхвърлените от обществото.

196. Понякога сърцето и разумът ни се вкоравяват,

¹⁶¹ Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 18: AAS 76 (1984), 907-908.

тогава паметта ни е слаба, съзнанието ни е разсеяно, отклонено от безкрайните възможности за консумация, които ни предлага съвременното общество. Това води до отчуждаване на всяко равнище, тъй като „обществото се отчуждава, когато неговите форми на социална организация, на производство и консумация, затрудняват осъществяването на това себедаряване и формирането на солидарност между хората”¹⁶².

Привилегировано място за бедните сред Божия народ

197. В сърцето на Бог за бедните е отредено преференциално място, още повече, че Той самият „осиромаша заради вас” (2 Кор. 8:9). Цялата история на изкуплението е белязано от присъствието на бедните. Спасението започва от това „да”, изказано от бедна девойка от един малък град в покрайнините на една велика империя. Спасителят е роден в ясли, сред животните, като дете на бедно семейство; той е донесен в Храма с приношение от две гургулици, жертва, предлагана от тези, които не могат да си позволят агне (срв. Лук. 2:24; Лев. 5:7); израства в дома на обикновени занаятчии и си изкарва хляба като работи със собствените си ръце. Когато започва да проповядва Царството, Той е последван от тълпи от бедняци, които доказват думите Му: „Дух Господен е върху Мене; затова Ме помаза да благовестя на бедните” (Лук. 4:18). Той уверява тези, които са пре-

¹⁶² Йоан Павел II, Енциклика *Centesimus Annus* (1 май 1991), 41: AAS 83 (1991), 844-845.

кършени от бедността и мъката, че в сърцето на Бог за тях е отредено специално място: „блажени вие, бедни духом, защото ваше е царството Божие” (Лук. 6:20); Той самият става един от тях: „гладен бях, и Ми дадохте да ям” и ги учи, че милостта към всички е ключът за Царството (срв. Мат. 25:35 и сл.).

198. За Църквата въпросът за бедните е преди всичко богословска категория, а не културен, социологически, политически или философски въпрос. Бог отдава на бедните „Своята първа благодат”¹⁶³. Това предимство, отдавано от Бог, оказва последици върху живота на всички християни, защото сме призвани да имаме „същите мисли, каквито е имал Исус Христос” (Фил. 2:5). Вдъхновена от това, Църквата се посвещава на грижата за бедните, разбираана като „специална форма на първенство в упражняването на християнското милосърдие, за което свидетелства цялата традиция на Църквата”¹⁶⁴. Тази грижа – както учи Бенедикт XVI – „е вътрешно свързана с нашата християнската вяра в Бог, Който заради нас осиромаша, за да се обогатим чрез Неговата бедност”¹⁶⁵. Затова и аз искам Църква, която е бедна и която е за бедните. Бедните могат да ни научат на много неща. Те могат да споделят с нас не само своето *sensus fidei*, но и своите трудности, с които познават страда-

¹⁶³ Йоан Павел II, Проповед по време на месата за евангелизация на народите в Санто Доминго (11 октомври 1984), 5: AAS 77 (1985), 358.

¹⁶⁴ Йоан Павел II, Енциклика *Sollicitudo Rei Socialis* (30 декември 1987), 42: AAS 80 (1988), 572.

¹⁶⁵ Обръщение пред встъпителната сесия на Петата Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион (13 май 2007), 3: AAS 99 (2007), 450.

щия Христос. Трябва да се оставим да бъдем евангелизирани от тях. Новата евангелизация е призив за приемането на спасителната сила, която действа в техния живот, и да ги поставим в центъра на поклонническото пътуване на Църквата. Призвани сме да открием Христос в тях, да предоставим гласа си в защита на тяхната кауза, но също и да бъдем техни приятели, да се вслушваме в тях, да говорим с тях и да получим тайнствената мъдрост, която Бог иска да сподели с нас чрез тях.

199. Нашата посветеност не се ограничава до дейности или програми за насърчаване и подкрепа; Светият Дух изисква от нас не някакъв безразборен активизъм, а преди всичко „доброжелателността, с която желаем добро другиму, все едно на самите нас”¹⁶⁶. Това изпълнено с обич внимание е началото на истинската загриженост за неговата личност, което ме вдъхновява да работя ефективно за неговото добро. Това означава да оценяваме добрината на бедните, техния опит от живота, тяхната култура, начина им на живеене на вярата. Истинската любов винаги е съзерцателна и ни кара да служим на другите не от необходимост или суета, а заради неговата или нейната красота отвъд външния им вид: „Това, което у даден човек е мило другиму, поражда обичта на последния: докато божията обич е причина за онова в човека, което го прави мил Богу”¹⁶⁷. Бедният човек, когато е обичан, „е счетен за голяма стойност”¹⁶⁸

¹⁶⁶ Св. Тома от Аквино, *S. Th.*, II-II, q. 27, a. 2.

¹⁶⁷ Пак там, I-II, q. 110, a. 1.

¹⁶⁸ Пак там, I-II, q. 26, a. 3.

и това позволява изборът на грижата за бедните да се отличава от всяка идеология, от всеки опит те да бъдат употребени за нечия лична или политическа полза. Само въз основа на тази истинска и искрена близост, можем да подпомогнем същински бедните в пътя им към освобождението. Само това ще даде възможност „бедните да се чувстват у дома във всяка християнска общност. Нима това няма да бъде най-великият и най-действен подход за благовестието на Царството?“¹⁶⁹. Без отдаване на предимство на бедните, „възвестяването на Евангелието, което само по себе си е най-важната форма на милосърдие, ще се изложи на опасността да бъде разбрано погрешно или да потъне сред океана от думи, който всеки ден ни залива в съвременното общество на масова комуникация“¹⁷⁰.

200. Тъй като това напътствие е насочено към членовете на Католическата църква, бих искал да кажа, с голямо съжаление, че най-тежката дискриминация, от която страдат бедните, е липсата на духовна грижа. Голямото мнозинство от бедните е открито за вярата, те се нуждаят от Бог и ние не трябва да пропуснем да им предложим Неговата близост, Неговия благослов, Неговото слово, тайнствата, както и път към израстване и съзряване във вярата. Подходът, който отдава предимство на бедните, трябва да се преобрази преди всичко в приоритетна религиозна грижа.

¹⁶⁹ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Novo Millennio Ineunte* (6 януари 2001), 50: AAS 93 (2001), 303.

¹⁷⁰ Пак там.

201. Никой не трябва да казва, че не може да бъде близо до бедните, защото животът му изисква по-голямо внимание в други области. Това извинение често може да бъде чуто в академичните, бизнес или професионалните, а дори и в църковните среди. Макар да е напълно вярно, че същинското призвание и мисия на миряните е да се борят за преобразяването в духа на Евангелието на земните реалности и на цялата човешка дейност¹⁷¹, и никой от нас не трябва да си мисли, че е изключен от грижата за бедните и от проблема за социалната справедливост: „Духовното обръщане, силата на любовта към Бог и ближния, борбата за справедливост и мир, Евангелското послание на бедните и бедността, са изисквания, насочени към всички“¹⁷². Страхувам се, че и тези думи могат да станат обект на коментари или дискусии, които няма да донесат никакъв реален и практически резултат. Като казвам това, се доверявам на откритостта и готовността на всички християни и ви призовавам като общност да потърсите творчески начини за претворяването на този обновен призив в реалността.

Икономика и разпределение на приходите

202. Необходимостта от разрешаване на структурните причини за бедността не търпи отлагане не само заради прагматични съображения като тези за добрия ред в обществото, а защото обществото се

¹⁷¹ Сrv. Параграф 45.

¹⁷² Конгрегация за доктрината на вярата, Инструкция *Libertatis Nuntius* (6 август 1984), XI, 18: AAS 76 (1984), 908.

нуждае да бъде излекувано от болестта, която го отслабва и изтощава и която може само да го доведе до нова криза. Проектите за социално обгрижване, които посрещат някои спешни проблеми, трябва да бъдат разглеждани само като временни отговори. Колкото по-дълго проблемът на бедните не намира радикално решение, чрез отхвърлянето на абсолютната автономия на пазарите и финансовите спекулации, и чрез борбата със структурните причини на неравенството¹⁷³, проблемите в света няма да намерят своето решение. Неравенството е коренът на социалните беди.

203. Достойнството на всяко човешко същество и търсенето на общото благо са проблеми, които трябва да залегнат в основата на всяка икономическа политика. Понякога обаче те изглеждат само като добавка, внесена, за да запълни политическия дискурс, лишен от перспективи и от план за същинско и пълноценно развитие. Колко много са думите, приемани с досада от тази система! Досадно е да бъдат поставяни въпросите за етиката, да се позоваваме на глобалната солидарност, да се говори за разпределение на богатата, за защита на правото на труд и на достойнството на слабите, да се правят намеци за Бог, Който изисква посвещение на справедливостта. В други времена тези въпроси са били експлоатирани от риторика, която ги е изхабила. Често срещаното безразличие към тези въпроси изпразва живота ни

¹⁷³ Това включва и усилия за „премахването на структурните причини за глобалната икономическа дисхармония“: Бенедикт XVI, *Обръщение към дипломатическия корпус* (8 януари 2007): AAS 99 (2007), 73.

от съдържание, а думите ни от смисъл. Бизнесът е призвание и то благородно призвание, ако не се забравя, че тези, които се занимават с него, трябва да си поставят въпроса за по-големия смисъл на живота; тогава те ще могат да служат истински на общото благо, като се стремят да увеличат благата на този свят и да ги направят по-достъпни за всички.

204. Повече не можем да се доверяваме на непредвидимите сили и на невидимата ръка на пазара. Ръстът на справедливостта изисква нещо повече от икономически ръст, макар да предполага и такъв растеж: той изисква решения, програми, механизми и процеси, създадени специално за по-правилното разпределение на доходите, създаване на източници на заетост и насърчаване (промотиране) интегрирането на бедните, което да превъзмогне чистотото им „службено“ обгрижване (асистенциализъм). Далеч съм от това да предлагам безотговорен популизъм, но икономиката повече не може да прибегва към лекарства, които са нови отрови, като рецептите за увеличаване на рентабилността, намалявайки нуждата от работната сила, което води до нови изключени от трудовия пазар.

205. Моля се на Бог да ни даде повече политици, които са способни на искрен и действен диалог, насочен към лечение на най-дълбоките корени, а не само на външните признаци на злините в нашия свят! Политиката, макар и често отричана, си остава възвишено призвание и една от най-висшите форми на мило-

сърдие, доколкото се стреми към общото благо.¹⁷⁴ Трябва да сме убедени, че благотворителността „не е принцип само в отношенията на микроравнище (с приятелите, с членовете на семейството или в малки групи), а също така и в отношенията на макроравнище (социални, икономически и политически връзки)“¹⁷⁵. Моля се на Господ да ни дари с повече политици, истински загрижени за положението на обществото, народа и за живота на бедните! От жизнено важно значение е правителствените ръководители и финансовите лидери да обърнат своя поглед и да разширят своя хоризонт, като работят за това всички граждани да имат достойна работа, образование и здравеопазване. Защо не се обърнем към Господа и не Го помолим да вдъхнови техните планове? Твърдо съм убеден, че отвореността към трансцедентното може да донесе нов начин на мислене в политиката и икономиката, който ще помогне да бъде разрушена стената, която разделя икономиката от общото благо.

206. Икономиката, както показва и самата дума, трябва да бъде изкуство за доброто управление на нашия общ дом, а това е целият свят. Всяко значимо икономическо решение, взето в една част от света, дава своето отражение във всички други места; затова и никое правителство не може да действа, без да взима под внимание споделената отговорност.

¹⁷⁴ Сrv. Социална комисия на френските епископи, *Réhabiliter la politique* (17 февруари 1999); сrv. Пий XI, Послание от 18 декември 1927.

¹⁷⁵ Бенедикт XVI, Енциклика *Caritas in Veritate* (29 юни 2009), 2: AAS 101 (2009), 642.

Всъщност става все по-трудно големите глобални проблеми да бъдат решавани с местни средства, защото те товарят местните политици с трудности, които те не могат да решат. Ако наистина искаме да постигнем здравословна световна икономика, на този етап от историята се нуждаем от по-ефективен начин за взаимодействие, който да отдава необходимото внимание на суверенитета на всяка нация, но и да съдейства за икономическото благосъстояние на всички страни, а не само на малцина.

207. Всяка християнска общност, която си мисли, че може удобно да продължи да следва собствения си път, без да проявява творческа загриженост и да действа ефективно за насърчаване на достойния живот на бедните, се излага на опасността от саморазрушение, колкото и тя да се стреми да говори на социални теми или да критикува правителствата. Това ще я изведе до светската духовност, прикрита зад религиозни практики, непродуктивни срещи и празни приказки.

208. Ако някой се чувства засегнат от моите думи, ще отговоря, че ги изказвам с най-добри чувства и воден от най-добри намерения, без да защитавам никакъв личен интерес или политическа идеология. Това не са думи на противник или на опонент. Заинтересуван съм само от това да помогна на тези, които са изложени на опасността да попаднат в капана на индивидуализма, безразличното и на обсебения от себе си начин на мислене, да се освободят от тези вериги и да развият начин на живот и мислене, които са по-

хуманни, благородни и плодотворни, и които ще допринесат за тяхното достойно присъствие на земята.

Загриженост за уязвимите

209. Исус, евангелизатор *par excellence* и въплътено Евангелие, се идентифицира особено силно с най-малките братя (срв. Мат. 25:40). Това ни напомня, че като християни сме призвани да полагаме специални грижи за уязвимите на земята. Но днешният модел, концентриран върху успеха и личния интерес, не изглежда склонен да влага усилия в подкрепа на бедните, слабите и по-малко способните, за да им даде перспектива в живота.

210. От съществена важност е да се доближим до новите форми на бедност и уязвимост, в които трябва да разпознаем страдащия Христос дори ако това не ни носи бързи и преки ползи. Говоря за бездомните, пристрастените, бегълците, коренното население и възрастните, които са все по-изолирани и изоставени, и много други. За мен от особена важност е съдбата на мигрантите, защото съм пастир на Църква без граници, Църква, която е майка на всички. Затова и призовавам всички страни към щедра отвореност и вместо да се опасяват от загубата на собствената си идентичност, да демонстрират своите способности за изграждане на нови форми на културен синтез. Колко красиви са тези градове, които преодоляват парализиращото недоверие, които успяват да интегрират различните и които превръщат тази интеграция в нов фактор за развитие! Колко привлекателни са тези гра-

дове, които дори и в своята архитектура са изпълнени с пространства, създаващи взаимоотношения, които свързват и подпомагат признаването на другите!

211. Винаги съм се натъжавал от съдбата на хората, жертви на различни видове трафик. Иска ми се всички ние да чуем Божия призив: „Где е брат ти” (Бит. 4:9) Виждаш ли твоя брат и сестра сред хората в робство? Виждаш ли твоите братя и сестри сред тези, които ти убиваш всеки ден в тайни складове, оплетени в мрежите на проституция, сред децата, насилвани да просят или експлоатирани в незаконна работа? Нека не отвърщаме поглед от тях. Този въпрос е по-сложен, отколкото си мислим. Този въпрос се отнася за всеки! Тази позорна престъпна мрежа днес е добре развита в нашите градове, а ръцете на мнозина са оцапани с кръв, заради тяхното мълчаливо и удобно съучастничество.

212. Двойно по-ощетени са тези жени, които страдат, защото са отхвърлени и са обект на малтретиране и насилие, защото тяхната възможност да защитят правата си, е още по-малка. Но дори и в това си състояние, виждаме сред тях впечатляващи примери за всекидневен героизъм в защита и грижа за техните уязвени семейства.

213. Измежду слабите Църквата гледа с искрена загриженост и на децата, чието раждане е предстоящо, най-беззащитните и невинните от всички нас. Днес се полагат усилия те да бъдат лишени от човешко достойнство с цел да се прави с тях каквото се иска,

отнемайки им живота и приемайки закони, недопус-
кащи това да бъде забранено. За да бъдат омаловаже-
ни усилията на Църквата в защита на техните права,
често се правят опити нейната позиция по тези въп-
роси да бъде представена като идеологическа, на-
задничава и консервативна. Въпреки че защитата на
зараждащия се живот е тясно свързан със защитата
на всяко едно човешко право. Тази защита се осно-
вава на убеждението, че човешкото същество винаги
е свещено и ненакърнимо, във всяка ситуация и на
всеки етап от неговото развитие. Човешкото същест-
во е цел само по себе си и никога средство за разре-
шаването на други проблеми. Ако това убеждение
отпадне, няма да остане и солидната и трайна основа
за защита на човешките права, които ще станат су-
бект на мимолетните ползи на властниците. Разумът
сам може да оцени ненакърнимата ценност на всеки
отделен човешки живот, но ако се обърнем към този
въпрос от гледна точка на вярата, ще разберем, „че
всяко нарушение на личното достойнство на човека
крещи за Божие отмъщение и представлява обида
срещу Твореца на човека”¹⁷⁶.

214. Точно защото това е свързано с вътрешната
последователност на нашето послание за ценност-
та на човешката личност, от Църквата не може да се
очаква да промени своите позиции по този въпрос.
Този въпрос не може да бъде обект на реформи или
„модернизация”. Искам да съм напълно честен в това
отношение. Няма нищо „прогресивно” в това да се

¹⁷⁶ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие
Christifideles Laici (30 декември 1988), 37: AAS 81 (1989), 461.

опитваме да разрешаваме проблеми чрез премахването на човешкия живот. Същевременно е вярно, че полагаме недостатъчно усилия, за да подкрепим жените, поставени в такива тежки ситуации, в които абортът изглежда най-лесният отговор на тяхното дълбоко страдание особено когато животът, който се развива, е резултат от насилие или в среда на крайна бедност. Кой може да остане безчувствен пред такава болезнена ситуация?

215. Съществуват и други слаби и беззащитни творения, изложени на милостта на икономическия интерес и на безмилостната експлоатация. Говоря за творението като цяло. Ние, човешките същества, сме не само ползватели, но и пазители на другите творения. Чрез нашите тела Бог ни е сътворил да бъдем толкова тясно свързани със света около нас, че усещаме опустошаването на земята почти физически, а изчезването на определени видове като същинско обезобразяване. Нека да не тежи на плещите ни отговорността за разрухата и смъртта, които ще окажат въздействие не само на нашия, но и на живота на бъдещите поколения.¹⁷⁷ Тук ще присъединя своя глас към пророческите думи, изказани преди няколко години от епископите на Филипините: „Различните насекоми, които обитават горите, изпълняват различни функции... Птиците летят във въздуха, а техните пера и викове прибавят цвят към зеленината на горите... Бог е дарил тази земя на нас, неговите най-висши творения, но не до степен да имаме правото да я разрушим и да

¹⁷⁷ Срв. Параграф 56.

я превърнем в пустош... Погледнете реките с цвят на шоколад, които минават през вашата местност след нощния дъжд и не забравяйте, че те носят към морето кръвта на земята... Как е възможно да вирее риба в отпадъчни канали като река Пасиг и други реки, които замърсихме? Кой превърна морето от страна на чудеса в подводни гробница, лишена от живот и цвят?»¹⁷⁸.

216. Малки, но силни в любовта си към Бог, подобно на свети Францск от Асизи, всички християни сме призвани да се грижим и да пазим този крехък свят, който обитаваме.

III. ОБЩОТО БЛАГО И МИРА В ОБЩЕСТВОТО

217. Дълго говорихме за радостта и любовта, но словото Божие казва също така, че плодът на любовта е мирът (срв. Гал. 5:22).

218. Социалният мир не може да бъде разбран като пацифизъм или просто като отсъствие на насилие, постигнато чрез доминирането на една част от обществото над друга. По същия начин мирът не може да бъде използван като претекст за оправдаване на съществуването на социални организации, чиято цел е да заглушат и укротят бедните, така че да могат по-богатите да продължат да водят стария си начин на живот, докато другите преживяват както могат.

¹⁷⁸ Конференция на католическите епископи на Филипините, Пастирско послание *Какво се случва с нашата прекрасна земя?* (29 януари 1988).

Исканията за разпределянето на приходите за социалното включване на бедните и за човешки права не могат да бъдат прикрити зад търсенето на привиден консенсус или пожертвани в името на мимолетния мир на едно задоволено малцинство. Достойнството на човешката личност и добрият ред е нещо по-важно от спокойствието на тези, които не желаят да се откажат от своите привилегии. А когато тези ценности са изложени на опасност, трябва да бъде издигнат пророчески глас в тяхна защита.

219. Мирът също така не е „просто липса на война, която се основава на несигурен баланс на силите. Мирът се постига чрез усилия, полагани ден след ден за установяването на такъв ред във вселената, какъвто е пожелан от Бог, чиято цел е по-голямата справедливост сред хората”¹⁷⁹. Накрая мирът, който не е резултат от пълноценно развитие на всички, ще бъде без бъдеще, защото винаги ще предизвиква нови конфликти и различни форми на насилие.

220. Хората от всяка нация изпълват със съдържание социалното измерение на своя живот като действия на посветени и отговорни граждани, а не като тълпа, водена от разнородни интереси. Нека не забравяме, че „отговорното гражданство е добродетел, а участието в политическия живот е морално задължение”¹⁸⁰. Но превръщането в народ изисква нещо повече.

¹⁷⁹ Павел VI, Енциклика *Populorum Progressio* (26 март 1967), 76: AAS 59 (1967), 294-295.

¹⁸⁰ Конференция на католическите епископи от САЩ, Пастирско писмо *Формиране на водено от вярата гражданско съзнание* (ноември 2007), 13.

Това е постоянен процес, в който участие взима всяко следващо поколение: това е бавно и ревностно усилие, което желае интеграцията и израстването на една мирна и многолика култура на срещата.

221. Напредъкът в създаването на народ, който живее в мир, справедливост и братство, зависи от четири принципа, които имат отношение към постоянните двупосочни напрежения, характерни за всяка една обществена реалност. Те се основават на стожерите на социалната доктрина на Църквата, която служи като „централна и фундаментална ос за тълкуването и преценката на социалните явления“¹⁸¹. В светлината на тази доктрина бих искал да представя тези четири конкретни принципа, които могат да подпомогнат развитието на обществения живот и изграждането на народи, в които различията са хармонизирани от споделеното търсене. Правя това, воден от убеждението, че тяхното приложение може да изведе по пътя на мира всяка нация и целия свят.

Времето е по-велико от пространството

222. Между целостта и ограничението съществува постоянно напрежение. Целостта извиква желание за пълна собственост, докато ограничението е стена, застанала пред нас. Общо казано, „времето“ е свързано с целостта като изражение на хоризонта, който постоянно се открива пред нас, докато всеки отделен миг е свързан с ограниченията, като изражение на

¹⁸¹ Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 161.

затвореността. Хората живеят в равновесие между всеки отделен миг и по-големият, по-широк хоризонт на утопичното бъдеще, което е крайната причина, която ни привлича към себе си. Тук виждаме първия принцип за прогреса в изграждането на народа: времето е по-велико от пространството.

223. Този принцип ни позволява да работим бавно, но сигурно, без да сме обсебени от необходимостта за бързи резултати. Той ни помага търпеливо да понасяме трудните и противоречиви ситуации или неизбежните промени в нашите планове. Той ни приканва да приемем напрежението между целостта и ограничението и да отдадем приоритет на времето. Една от грешките, които понякога наблюдаваме в социално политическите процеси, е, че се отдава приоритет на пространството и властта, вместо на времето и процеса. Отдаването на приоритет на пространството означава трескаво да се опитваме да държим всичко от гледна точка на настоящето, да притежаваме всички пространства на властта и самоутвърждаването; да изследваме процесите и де се опитваме да задържим тяхното развитие. Отдаването на предимство на времето означава да се интересуваме от началото на процеса, а не от притежанието на пространствата. Времето управлява пространствата, то ги осветява и ги свързва във все по-широка верига, без те да могат да бъдат върнати обратно. Следователно това, от което се нуждаем, е да отдадем приоритет на действията, които генерират нови процеси в обществото и които ангажират други хора и групи, които могат да ги развият до степен, в която

те ще принесат плод чрез значими исторически събития. Без да бъдем трескави, но с ясни и с твърди убеждения.

224. Понякога се чудя дали въобще в днешния свят има хора, които имат истински интерес към процеса за изграждане на народа, а не само такива, които са обсебени от целта да постигат бързи резултати, чрез поставянето на лесни и краткосрочни политически цели, които обаче не насърчават постигането на пълноценността сред хората. Вероятно историята ще съди последните с критерия, въведен от Романо Гуардини: „Единствената мярка, по която може да бъде оценена една епоха, е до каква степен тя насърчава развитието и постигането на пълноценно и изпълнено със смисъл човешко съществуване, в съгласие със специфичния характер и възможностите на тази епоха”¹⁸².

225. Този критерий трябва да бъде приложен и по отношение на евангелизацията, която призовава да не губим от поглед по-голямата картина, да бъдем отворени към важните процеси и да се интересуваме от дългосрочната перспектива. Сам Господ в земния си живот често казва на учениците си, че съществуват неща, които те все още не могат да разберат и че те трябва да очакват Духа на истината (срв. Йоан. 16:12,13). Притчата за житото и плевелите (срв. Мат. 13:24-30) е видима илюстрация на един важен аспект от евангелизацията – врагът може да нападне царството и да му навреди, но накрая доброто семе

¹⁸² *Das Ende der Neuzeit*, Würzburg, 1965, 30-31.

ще надделее.

Единството надделява над конфликта

226. Конфликтът не може да бъде пренебрегнат или скрит. Той трябва да бъде посрещнат. Но ако останем ограничени само в конфликта, губим перспективата, хоризонтът се слива и реалността се изгубва от погледа. Потопени в конфликта, губим усещане за единство с реалността.

227. Когато възникне конфликт, някои хора предпочитат просто да продължат по пътя си сякаш нищо не се е случило, измиват ръцете си и продължават напътък. Други дотолкова се потопяват в него, че стават негови затворници; губят хоризонта, проектират върху институциите собственото си объркване и недоволство, и така превръщат единството в непостижима задача. Има обаче и трети път, и той е най-добрият начин за разрешаване на конфликта. Това е готовността да се възправиш срещу конфликта, да го разрешиш и да го превърнеш в брънка от веригата на един нов процес. „Блажени миротворците” (Мат. 5:9).

228. Това дава възможност за изграждане на общност сред различията, но това може да бъде постигнато само от онези велики личности, които са способни да погледнат отвъд повърхността на конфликта и да забележат дълбокото достойнство на другите. Това изисква възприемането на принципа, който е задължителен за изграждането на приятелство в обществото – а именно че единството е по-велико от кон-

фликта. Тогава солидарността, в нейния най-дълбок и най-предизвикателен смисъл, се превръща в средство за творене на историята в житейски контекст, в който конфликтите, напреженията и противопоставянията могат да постигнат разнолико и придаващо живот единство. Това не означава постигането на някакъв синкретизъм или поглъщане на единия от другия, това означава решението да бъде постигнато на по-високо равнище, което позволява съхраняването на ценния потенциал на противоположните полярности.

229. Този принцип, който се основава на Евангелието, ни напомня, че Христос е единил всичко в Себе си: земята и небето, Бог и човека, времето и вечността, плътта и духа, личността и обществото. Знакът за това единство и помирение на всичко в Него е мирът. Христос е „нашият мир” (Еф. 2:14). Евангелското послание винаги започва с поздрав за мир, мирът по всяко време увенчава и укрепва връзките между учениците. Мирът е възможен, защото Господ е преодолял този свят и постоянните конфликти, защото „чрез Него примири със Себе Си всичко, било земно, било небесно, като го умиротвори чрез Него, с кръвта на кръста Му” (Кол. 1:20). Но когато се вгледаме по-внимателно в библейските текстове, откриваме, че средоточието на това помирение на различията се намира в самите нас, в нашия собствен живот, който винаги е изложен на опасността от раздробяване и разруха.¹⁸³ Ако сърцата се разпаднат на

¹⁸³ Срв. I. Quiles, S.J., *Filosofía de la educación personalista*, Buenos Aires, 1981, 46-53.

хиляди парчета, установяването на същински мир в обществото ще се превърне в много трудна задача.

230. Посланието за мир не е апел за постигането на договорно споразумение (примирие), а по-скоро за приемане на убеждението, че единството е творение на Духа, Който единствен може да хармонизира всяко различие. Той преодолява всеки конфликт, чрез сътворяването на нов и перспективен синтез. Разнообразието е нещо прекрасно, когато то е способно да приеме помирението и да даде живот на културния завет, резултат от „помирението различие”. Както казват епископите на Конго: „Нашето етническо разнообразие е нашето богатство... Само в единството, чрез обръщането на сърцата и постигането на мир, ще успеем да подпомогнем всеобщото развитие на нашата страна”¹⁸⁴.

Реалностите са по-велика от идеите

231. Напрежение съществува и между идеите и реалността. Реалността просто съществува, докато идеите се изработват. Двете трябва да са в постоянен диалог, ако не искаме идеите да се отдалечат от реалностите. Опасно е да се затворим само в сферата на думите, образите и риториката. Така се извежда третият принцип: реалността е по-велика от идеите. Това призовава за отказ от различните средства за конструиране на реалност: ангелски чистите форми, диктатурата на релативизма, празната риторика

¹⁸⁴ Постоянен съвет на епископската конференция на Конго, *Message sur la situation sécuritaire dans le pays* (5 декември 2012), 11.

– тези цели са по-скоро идеални, отколкото реални, както и различните видове аисторичен фундаментализъм, лишените от доброта етични системи или лишените от мъдрост интелектуални дискурси.

232. Идеите са концептуалните конструкции, които служат за комуникацията, разбирането и практиката. Лишените от връзка с реалността идеи водят до появата на неефективни форми, като идеализма и номинализма, които в най-добрия случай спомагат за класифицирането и дефинирането, но които не зоват към действие. Към действие ни зоват реалностите, осветени от разума. Формалният номинализъм трябва да отстъпи пред хармоничния обективизъм. В противен случай истината ще бъде обект на манипулации, а козметиката ще измести реалната грижа за тялото.¹⁸⁵ Има политици, както и религиозни лидери, които се чудят защо хората не ги разбират и не ги следват, след като предложенията им са толкова ясни и логични. Причината вероятно се състои в това, че те остават затворени в сферата на чистите идеи, в резултат на което политиката или вярата остават ограничени до риториката. А други са изоставили простотата и се изразяват чрез рационалност, която е чужда на повечето хора.

233. Реалностите са по-велики от идеите. Този принцип има отношение към възплъщението на словото и към неговото приложение на практика: „По това познавайте Божия Дух (и лъжливия дух); всякой дух,

¹⁸⁵ Срв. Платон, *Горгий*, 465.

който изповядва, че в плът е дошъл Иисус Христос, е от Бога” (1 Иоан. 4:2). Принципът на реалността, на словото, приело плът, което постоянно се стреми да се въплъти отново, е същностен за благовестието. Той ни помага да разберем, че историята на Църквата е история на спасението, че ние трябва да имаме съзнание за тези светци, които са допринесли за вписването на Евангелието в културата и живота на своите народи и така са принесли богатата реколта в двехилядгодишната традиция на Църквата, без да са имали претенциите, че са носили нова система за мислене, отделена от това съкровище, сякаш са искали да измислят Евангелието отново. Този принцип също така ни кара да направим словото действено, да вършим дела на справедливост и благотворителност, които да направят това слово плодно. Ако не правим словото действено, ако не го превръщаме в реалност, означава да градим върху пясък, да останем в сферата на чистите идеи, и в крайна сметка да се окажем затворени в безжизнения и безплоден гностицизъм, обсебен от себе си.

Цялото е по-велико от частта

234. Вътрешно напрежение съществува и между глобалното и локалното. Необходимо е да не губим от поглед глобалното, за да избегнем ограниченията и баналността. Но не трябва да губим от поглед и локалното, което ни държи здраво стъпили на земята. Двете заедно ни предпазват от изпадането в една от двете крайности. В първия случай има опасност хората да се окажат обзети от абстрактното, от гло-

бализираната вселена, и така да започнат да следват другите, да се възхищават на блясъка на другите светове, които да аплодират и на които да завиждат. Другата крайност е те да се превърнат в музей за местен фолклор, в частичен свят, орисан да върши все едно и също, неспособен на обновление и възхищение пред красотата, сътворена от Бог отвъд техните граници.

235. Цялото е по-велико от частта, но то също така е по-велико и от простия сбор на отделните части. Затова и не трябва да бъдем обсебени от тесногрудите и специфични въпроси. Важно е постоянно да разширяваме своя хоризонт и да не губим от поглед по-голямото добро, което ще бъде от полза за всички. Но трябва да правим това без да бягаме, без да се лишаваме от корените си. Трябва да посадим собствените си корени колкото се може по-дълбоко в плодоносната почва на историята на нашето родно място, което е дар Божии. Възможно е да работим в малък мащаб, в собствения си квартал, без да губим от поглед по-голямата перспектива. Както и хората, които с цялото си сърце се вписват в живота на общността не трябва да губят своята индивидуалност или да прикриват своята идентичност; по-скоро те трябва да видят в това възможност за лично израстване. Нито глобалната перспектива трябва да бъде задушавана, нито конкретното да става безплодно.

236. Моделът ни в този случай не е цялост, която да е по-велика от нейните части, в която всяка точка е равноотдалечена от центъра, без разлика между

тях. По-скоро като наш модел може да бъде посочен един многостенник, в който има място за всички части, всяка от които запазва своята изключителност. Пастирската и политическата активност се опитват да обединят в този многостенник най-доброто от тях. В него има място за бедните и за тяхната култура, техните търсения и потенциал. Дори хора, които са приемани за съмнителни заради техните грешки, имат какво да предложат, което не трябва да бъде пренебрегвано. Това е смешение на хора, които в рамките на вселенския ред запазват своята индивидуалност, това е сборът от личности в обществото, които преследват общо благо, в което има място за всеки.

237. За християните този принцип извежда и към тоталността или пълнотата на Евангелието, което Църквата ни предава на нас и което ни изпраща да възвестим. Неговата пълнота и богатство се отразява в дейността на учени и работници, на предприемачи и артисти, с една дума на всички. Геният на всеки народ приема по свой собствен начин пълнотата на Евангелието и го възплъщава и изразява в молитвата, братството, справедливостта, борбата и празненството. Благата вест е радостта на Отца, който не иска нито един от Неговите младенци (малките от Евангелието – б.р.) да бъде загубен, както и радостта на Добрия пастир, който открива загубената овца и я връща в стадото. Евангелието е квасът, който кара тестото да втаса, града, навръх планината, който осветява всички народи. Евангелието съдържа в себе си вътрешен принцип на тоталността: то винаги ще

продължи да бъде благата вест, докато не бъде възвестено на всички хора, докато не излекува и не подкрепи всеки аспект на човечеството, докато не заведе всички мъже и жени на трапезата на Божието царство. Цялото е по-велико от частта.

IV. СОЦИАЛНИЯТ ДИАЛОГ КАТО ПРИНОС ЗА МИРА

238. Евангелизацията означава и път към диалога. Днес пред Църквата има три области на диалог, в които тя трябва да присъства, за да насърчи пълноценното човешко реализиране и да постигне общото благо: диалогът с държавите, диалогът с обществото – включително диалогът с културите и науките, както и диалогът с другите вяроващи, които не са част от Католическата църква. Във всеки един от случаите „Църквата говори, тръгвайки от светлината, която ѝ дарява вярата”¹⁸⁶, като принася своя двехилядигодишен опит и като пази своето разбиране за живота и страданията на хората. Тази светлина надхвърля човешкия разум, така че е възможно тя да придобие смисъл и да обогати тези, които не са вяроващи, както и да насърчи вяроващите да разширят своите перспективи.

239. Църквата „благовести мира” (Еф. 6:15), тя иска да си сътрудничи с всички национални и международни власти за опазването на това огромно универсално благо. Като проповядва Исус Христос, Който

¹⁸⁶ Бенедикт XVI, Обръщение към Римската курия (21 декември 2012): AAS 105 (2013), 51.

е нашият мир (срв. Еф. 2:14), новата евангелизацията призовава всеки кръстен човек да бъде миротворец и да свидетелства за този живот в помирение¹⁸⁷. В една култура, която отдава предимство на диалога като форма на срещата, е време да изработим средства за постигането на консенсус и съгласие с цел изграждането на справедливо, отговорно и солидарно общество. Основен автор, историческият субект на този процес, е народът като цяло и неговата култура, а не определена класа, малцинство, група или елит. Нямаме нужда от планове, изработени от малцина и за малцина, нито от едно просветителско и изявено малцинство, което си присвоява правото да говори от името на всички. Това има отношение към съгласието да живеем заедно, към постигането на един обществен и културен договор.

240. Държавата е отговорна за растежа и насърчаването на общественото благо.¹⁸⁸ Вярна на принципите на субсидиарността и солидарността, посветена на политическия диалог и на изграждането на консенсус, тя има фундаментална роля за пълноценното развитие на всички, която не може да бъде прехвърлена на друг. Днес тази роля изисква дълбоко социално смирение.

241. В своя диалог с държавата и обществото Църквата няма готови решения за всеки отделен случай. Заедно с различните обществени актьори, тя под-

¹⁸⁷ Срв. *Параграф 14*.

¹⁸⁸ Срв. Катехизис на Католическата църква, 1910; Папски съвет за справедливост и мир, *Компедиум на социалната доктрина на Църквата*, 168.

крепя тези програми, които по най-добрия начин отговорят на достойнството на отделната личност и на общото благо. Тя върши това като утвърждава фундаменталните ценности и убеждения за човешкия живот, които след това могат да намерят израз в политическа дейност.

Диалог между вяра, разум и наука

242. Диалогът между науката и вярата също е част от делото на евангелизацията в служба на мира¹⁸⁹. Докато позитивизмът и сциентизмът отричат „валидността на всички познавателни форми, различни от присъщите на позитивните науки“¹⁹⁰, Църквата предлага различен път, който изисква синтез между метода на емпиричните науки и други области на познанието като философията, богословието, както и самата вяра – тя ни въздига до тайната, която се намира отвъд природата и човешкия разум. Вярата не се страхува от разума; тъкмо обратното, тя търси и се доверява на разума, защото „светлината и на двете, сиреч на разума и на вярата, изхожда от Бога, затова те не могат да влязат в противоречие помежду си“¹⁹¹. Евангелизацията внимателно следи научния напредък и се стреми да го освети със светлината на вярата и на естествения (морален – б.р.) закон, за да може той да се отнася с уважение към централно място и висшата ценност на човешката лич-

¹⁸⁹ Срв. Параграф 54.

¹⁹⁰ Йоан Павел II, Енциклика *Fides et Ratio* (14 септември 1998), 88: AAS 91 (1999), 74. С. 1998, превод: Георги Каприев.

¹⁹¹ Св. Тома от Аквино, *Сума против езичниците*, кн. I, 7; срв. Йоан Павел II, Енциклика *Fides et Ratio* (14 септември 1998), 43: AAS 91 (1999), 39.

ност на всеки етап от живота. Този диалог може да обогати цялото общество, защото той открива нови хоризонти за мисленето и разширява пространствата пред разума. Това е и път към хармонията и мира.

243. Църквата не желае да възпира удивителния напредък на науката. Тъкмо обратното, тя се радва и дори е щастлива да признае огромния потенциал, с който Бог е надарил човешкия разум. Винаги когато науките, посветени с академична страст на своя конкретен обект на изследване, стигнат до заключение, което разумът не може да отрече, вярата не противоречи. Вярващите също така не могат да претендират, че научното мнение дори когато изглежда убедително, но не е напълно доказано, може да има същата тежест като догмата на вярата. Има учени, които понякога прекрачват границите на своята научна компетентност с определени свои изказвания или твърдения. Проблемът тук обаче не се състои в разума, а в прокарването на определена идеология, която препречва пътя на същинския, искрен и продуктивен диалог.

Икуменически диалог

244. Икуменизмът е отговор на молитвата на Господ Исус „да бъдат всички едно” (Иоан. 17:21). Християнското послание ще бъде много по-достоверно, ако християните успеят да преодолеят своите разделения и ако Църквата осъществи „пълнотата на присъщата ѝ католичност в онези нейни чедра, които са единени с нея чрез Кръщението, но са отделени от пълното

общение с нея”¹⁹². Никога не трябва да забравяме, че ние сме поклонници, които пътуват заедно. Това означава да имаме искрено доверие в нашите спътници, да загърбим подозрението и недоверието към тях и да обърнем поглед към това, което търсим: Божият лик, който излъчва покой. Доверието в другите е изкуство, изкуство е и мирът. Исус ни казва: „Блажени са миротворците” (Мат. 5:9). Като се нагърбваме с тази задача, също и сред самите нас, така ние изпълняваме древното пророчество: „и ще прековат мечовете си на орала, и копията си - на сърпове” (Ис. 2:4).

245. От тази гледна точка икуменизъмът може да бъде разгледан като принос към единството на човешкото семейство. Присъствието на Синода (на епископите на Католическата църква – б.р.) на Константинополския патриарх, Негово Светейшество Вартоломей I и на Кентърбърийския архиепископ, Негово Блаженство Роуън Уилямс, беше истински Божи дари и ценно християнско свидетелство.¹⁹³

246. Като имаме предвид сериозността на съществуващото разделение сред християните, особено в Азия и Африка, необходимостта от търсене на пътища към единството стават все по-належаща. Мисионерите по тези континенти често говорят за критиката, подигравките и насмешките, които предизвиква скандалното състояние на разделение сред християните. Ако се съсредоточим на първо място

¹⁹² Втори Ватикански вселенски събор, Декрет за икуменизма *Unitatis Redintegratio*, 4.

¹⁹³ Срв. *Параграф* 52.

върху убежденията, които ни обединяват, и обръщаме внимание на принципа за йерархията на истините, бихме могли по-решително да вървим към общи форми на благовестие, служение и засвидетелстване. Огромният брой хора, които не са приели Евангелието на Исус Христос, не може да ни оставя безразлични. Стремещът към единство, което да улесни тяхното приемане на Христа, трябва да престане да бъде въпрос на чиста дипломация или на наложено по други причини съгласие, а неотменим път на евангелизацията. Знаците за разделение сред християните в страни, раздирани от насилие, добавят още причини за конфликти сред тези, които трябва да бъдат квасът на мира. Колко много са важните неща, които ни обединяват! Ако се доверим истински на щедрото и свободно действие на Светия Дух, ще научим толкова много един от друг! Това не означава просто да бъдем по-добре информирани за другите, за да ги опознаем по-добре, а да приемем това, което е било посято у тях от Духа като дар и за нас. Ще дам само един пример - в диалога с нашите православни братя и сестри, ние, католиците имаме възможност да научим повече за смисъла на епископската колегиалност и да се поучим от техния опит със съборността. Чрез взаимнообмена на Негови дарове Духът може да ни води все по-навътре в истината и добротата.

Отношения с юдаизма

247. Имаме едно много специално отношение към юдейския народ, защото техният Завет с Бог никога не е бил отменен, „Защото Божиите дарове и приз-

ванието са неотменни” (Рим. 11:29). Църквата, която заедно с юдеите споделя голяма част от Свещените Писания, гледа на народа на Завета и на тяхната вяра като на един от свещените корени на своята собствена християнска идентичност (срв. Рим. 11:16-18). Като християни ние не може да приемем юдаизма за чужда религия, нито да причисляваме юдеите сред тези, които са призвани да отхвърлят идолите, за да се обърнат към истинския Бог (срв. 1 Сол. 1:9). Заедно с тях ние вярваме в един Бог, който твори в историята, заедно с тях ние приемаме общото откровено слово.

248. Диалогът и близостта с децата на Израил са част от живота на учениците на Исус. Близостта, която ни свързва, ни кара горчиво и искрено да съжаляваме за ужасните преследвания, на които са били и са подложени, особено за тези, в които участие са имали и имат християните.

249. Бог продължава да действа сред народа на Стария завет и да им носи съкровища на мъдростта, които се изливат от срещата им с Неговото слово. Затова Църквата също се обогатява, когато приема ценностите на юдаизма. Вярно е, че определени убеждения на християните са неприемливи за юдаизма, както и че Църквата не може да спре да възвестява Исус като Господ и Месия, но наред с това ни свързва едно богато взаимодопълване, което ни позволява заедно да четем текстовете на еврейската Библия и да си помагаме един на друг в изучаване (в дълбочина) богатството на Божието слово. Споделяме и множество етически убеждения, както и обща тревога за спра-

ведливостта и напредъка на народите.

Междурелигиозен диалог

250. Диалогът с последователите на не-християнските религии трябва да бъде характеризирани с отношение на откритост в истината и любовта, независимо от съществуващите препятствия и трудности, породени особено от различните форми на фундаментализъм, съществуващи и от двете страни. Междурелигиозният диалог е необходимо условие за мира в света, затова той е задължение на християните, както и на другите религиозни общности. Този диалог представлява на първо място разговор за живота на човека или още по-просто, както е изказано от епископите на Индия, той включва желанието „да бъдем отворени към тях, споделяйки техните радости и мъки“¹⁹⁴. По този начин се научаваме да приемаме другите и техните различни начини на живот, мислене и говорене. След това можем да се сближим като поемем отговорността да служим на справедливостта и мира, което трябва да бъде основният принцип на всеки диалог с участието на християните. Диалогът, посветен на търсенето на социален мир и справедливост, е сам по себе си отвъд всякакъв чисто прагматичен аспект едно морално задължение, което води до възникването на нови социални условия. Усилията, положени за разрешаването на конкретни въпроси, могат да поставят началото на процес, в който чрез

¹⁹⁴ Конференция на индийските епископи, Заключителна декларация на XXX асамблея: *Ролята на Църквата за по-добра Индия* (8 март 2013), 8.9.

взаимното си изслушване двете страни могат да бъдат пречистени и обогатени. Следователно тези усилия също могат да изразяват любов към истината.

251. Този приятелски и искрен диалог винаги трябва да отдава внимание на същностната връзка между диалога и възвестяването, която помага на Църквата да поддържа и активизира своята връзка с нехристияните.¹⁹⁵ Един примирителен синкретизъм би бил в крайна сметка израз на тоталитаризъм от страна на тези, които претендират да са помирители, пренебрегвайки по-висши ценности, на които те не са господари. Истинската откритост означава да останеш верен на собствените си дълбоки убеждения, уверен и радостен от собствената си идентичност, като същевременно продължаваш да бъдеш „открит към разбирането на тези, които стоят от другата страна“, воден от съзнанието, „че диалогът обогатява и двете страни“¹⁹⁶. Безполезна е тази дипломатична отвореност, която казва „да“ на всичко, само и само за да избегне проблемите, тъй като това се превръща в начин на заблуждаване на другия и на отричане от доброто, което той е получил като дар за споделяне. Евангелизацията и междурелигиозният диалог не само не се противопоставят, а взаимно се подкрепят и подхранват.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Срв. *Параграф 53*.

¹⁹⁶ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Missio* (7 декември 1990), 56: AAS 83 (1991), 304.

¹⁹⁷ Срв. Бенедикт XVI, Обръщение към римската курия (21 декември 2012): AAS 105 (2006), 51; Втори Ватикански вселенски събор, Декрет за мисионерската дейност на Църквата *Ad Gentes*, 9; *Катехизис на Католическата църква*, 856.

252. Връзките ни с последователите на исляма започнаха да имат все по-голямо значение, защото днес те са широко представени в редица традиционно християнски държави, където се радват на свобода на богослужението и имат възможност да бъдат пълноценна част от обществото. Не трябва никога да забравяме, че те, „изповядвайки вярата на Авраама, обожават заедно с нас един-единствен, милостив Бог, Съдник на хората в последния ден”¹⁹⁸. Свещените писания на исляма пазят в себе си някои важни християнски учения; те почитат Исус и Мария, възхитително е и как мюсюлманите, млади и стари, мъже и жени, всеки ден отделят от времето си за молитва и за участие с вяроност в религиозните им обреди. Много от тях споделят убеждението, че техният живот в неговата цялост е от Бог и е за Бог. Те също признават необходимостта да бъде отговорено на Божия призив с морална ангажираност и проява на милост към тези, които имат най-голяма нужда.

253. От съществена важност, за да бъде поддържан диалогът с Исляма, е всички участници в него да имат подходяща образованост не само за да могат те с твърдост и радост да пазят собствената си идентичност, а и за да могат да отдадат дължимото на ценностите на другите, да оценят проблемите, които се съдържат в техните искания и да могат да хвърлят светлина на споделените убеждения. Ние, християните, трябва да обгърнем с уважение имигрантите-мюсюлмани в нашите страни, по същия начин, по

¹⁹⁸ Втори Ватикански вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 16.

който се надяваме и се молим и ние да бъдем приети и уважавани в страните с ислямски традиции. Моля и смирено призовавам тези страни да дадат на християните свободата да изповядват и практикуват своята вяра в светлината на свободата, на която се радва Ислямът в западните страни! С лице към трагичните епизоди на агресивен фундаментализъм, които ни притесняват, нашето уважение към верните последователи на Исляма трябва да ни накара да избягваме изпълнените с омраза обобщения, защото истинският Ислям и достоверното четене на Корана се противопоставят на всяка форма на насилие.

254. Също и нехристияните, по свободната инициатива на Бог, когато са верни на своята съвест, могат да бъдат „оправдани от Божията благодат“¹⁹⁹ и така да бъдат „присъединени към пасхалната тайна на Исус Христос“²⁰⁰. Но вследствие на тайнствените измерения на Неговата осветителна благодат, дейността на Бог в тях намира израз в знаци, ритуали и изрази на свещеност, които от своя страна увличат други към общностно пътуването към Бог²⁰¹. Макар лишени от смисъла и действеността на тайнствата, учредени от Христос, те могат да бъдат канали, предназначени от Светия Дух, чрез които нехристияните да бъдат освободени от атеистичния имаментизъм или от чисто индивидуалните религиозни изживявания. Светият Дух е и който поражда различни форми на

¹⁹⁹ Международна богословска комисия, *Християнството и световните религии* (1996), 72: *Enchiridion Vaticanum* 15, No. 1061.

²⁰⁰ Пак там.

²⁰¹ Срв. пак там, 81-87: *Enchiridion Vaticanum* 15, Nos. 1070-1076.

практична мъдрост, която помага на хората да понасят страданията и да живеят в по-голям мир и хармония. Също и християните можем да се облагодетелстваме от тези съкровища, натрупани през вековете, които могат да ни помогнат по-добре да изживяваме собствените си убеждения.

Социалният диалог в контекста на религиозната свобода

255. Синодалните отци говориха и за необходимостта от зачитане на религиозната свобода, разбрана като основно човешко право²⁰². Това включва „свободата на избор на религия, която човек приема за истинска, и свободата за публична изява на вярата“²⁰³. Здравословният плурализъм, който същински уважава и цени различията, се противопоставя на ограничаването на религиите до частната сфера и на опитите те да бъдат сведени до личната съвест или да затворените стени на църквите, синагогите или джамиите. По същество това би било нова форма на дискриминация и авторитаризъм. Уважението, което дължим на агностичното или невярващо малцинство, не трябва да бъде използвано като оправдание за своеволното налагане на мълчание на вярващото мнозинство или за пренебрегването на богатството на религиозните традиции. В дългосрочен план това ще подхрани омразата, а не толерантността и мира.

²⁰² Срв. Параграф 16.

²⁰³ Бенедикт XVI, Постсинадално Апостолическо напътствие *Ecclesia in Medio Oriente* (14 септември 2012), 26: AAS 104 (2012), 762.

256. Когато се обсъжда ефектът от религията в публичния живот, трябва да бъдат разграничавани различните форми за нейното практикуване. Интелектуалци и сериозни журналисти често се впускат в груби и повърхностни обобщения, когато говорят за недостатъците на религията, но често пропускат да разберат, че не всички вярващи, а и не всички религиозни водачи, са едно и също. Някои политици се възползват от това объркване, за да оправдаят своите актове на дискриминация. Друг път обект на презрение стават творбите, написани с дълбоки религиозни убеждения, като се пренебрегва фактът, че религиозната класика е доказала своята полза във всяка епоха, притежавайки мотивираща сила за открояването на нови хоризонти, за насърчаване на мисълта, за отварянето на разума и сърцето. Това пренебрежително отношение е резултат от късогледството на един конкретен рационализъм. Има ли смисъл някои творби да бъдат заклеймени само защото са възникнали в контекста на религиозната вяра? Тези творби отразяват принципи, които са дълбоко хуманистични и дори и да са натоварени с религиозен символизъм и учение, те запазват своята ценност и за разума.

257. Като вярващи ние се чувстваме близки и до тези, които не се смятат за част от някоя религиозна традиция, но които искрено търсят истината, добротата и красотата, която за нас вярваме, че намира своя най-висш израз и източник в Бог. Откриваме в тях важни съюзници в отстояването на ценността на човешкото достойнство, в изграждането на мирно

съществуване между народите и в защитата на творението. Такива места за среща с тях са така наречените нови „Ареопази“ като „Двора на езичниците“, където „вярващите и не-вярващите имат възможност да водят диалог по фундаменталните въпроси на етиката, изкуството и науката, и върху търсенето на трансцендентното”²⁰⁴. Това също е път към мира в нашия размирен свят.

258. В началото представих определени социални въпроси, които са от голямо значение за бъдещето на човечеството, а след това се опитах да открия още веднъж неизменното социално измерение на евангелското послание и да насърча всички християни да свидетелстват за него в своите думи, взаимоотношения и дела.

²⁰⁴ Срв. *Параграф 55*.

ЕВАНГЕЛИЗАТОРИ, ИЗПЪЛНЕНИ С ДУХА

259. Евангелизатори, изпълнени с Духа, означава вестители, които се отварят без страх за действието на Светия Дух. На Петдесетница Духът кара апостолите да излязат от самите себе си и ги преобразява във вестители на великите Божии дела, способни да говорят на всеки човек на собствения му език. Светият Дух им дарява силата да възвестят новостта на Евангелието със смелост (*parhesia*) по всяко време и на всяко място дори когато срещат съпротива. Нека и днес призовем Светия Дух, като се уповаваме на молитвата, защото без молитва дейността ни може да се окаже безплодна, а посланието ни – безсилно. Исус иска евангелизаторите да възвестяват благата вест не само с думи, но преди всичко с живота си, преобразен от Божието присъствие.

260. В тази последна глава няма да се опитвам да синтезирам цялата християнска духовност, нито да изследвам големи теми като молитвата, Евхаристията или литургичното служение на вярата. На всички тези въпроси вече има посветени ценни текстове от Учението на Църквата, както и творби от уважавани и известни автори. Не бих искал да изменям или подобрявам тези съкровища. Искам само да изложа някои мисли за духа на новата евангелизация.

261. Когато кажем, че нещо е „одухотворено”,

обикновено имаме предвид наличието на вътрешен импулс, който окуражава, мотивира, подхранва и придава смисъл на нашата дейност като личност или общност. Изпълненото с Духа благовестие не е същото като група от задачи, които вършим по задължение, макар и да не са в нашия кръг от интереси и лични наклонности. Колко ми се иска да намеря верните думи, с които да опиша ентузиазма от един нов сезон на евангелизацията, изпълнен с ревност, радост, щедрост, смелост, безкрайна любов и привлекателност! Но съзнавам, че никакви поощрителни думи няма да бъдат достатъчни, ако в сърцата ни не гори огънят на Светия Дух. Благовестието, изпълнено с Духа, е тази евангелизация, която е водена от Светия Дух, Който е душата на Църквата, призвана да разпространява Благата вест. Затова преди да изложа някои духовни мотивации и предложения, бих искал още веднъж да призова Светия Дух. Моля Го да дойде и да обнови Църквата, да я преобрази и да я накара смело да излезе, за да благовести на всички народи.

I. ПРИЧИНИ ЗА ОБНОВЯВАНЕТО НА МИСИОНЕРСКИЯ ИМПУЛС

262. Вестителите на Благата вест, изпълнени с Духа, са евангелизатори, които се молят и работят. Мистичните концепции, лишени от солиден социален и мисионерски подход, не принасят полза за евангелизацията, както и дисертациите или пастирските практики, които са лишени от

духовността, способна да преобразява сърцата. Това се едностранчиви и частични предложения, които достигат само до малки групи и които се оказват неспособни да излязат извън техните затворени граници, защото в техния център не стои Евангелието. Необходима е способност за култивиране на вътрешно пространство, което придава християнски смисъл на посвещението и дейността.²⁰⁵ Без продължителни моменти на обожаване на Светото причастие, на молитвена среща със словото, на искрен разговор с Господа, работата ни лесно може да се окаже безсмислена, ревността ни да изтлее, а ние да изгубим енергията си в резултат на изтощението и трудностите. Църквата изпитва належаща необходимост от дълбокото дихание на молитвата и за моя голяма радост в различните църковни институции има все повече групи, посветени на молитвата и молитвено застъпничество, на молитвено четене на Божието слово и на постоянното обожаване на Евхаристията. И все пак „не трябва да се поддаваме на изкушението да предлагаме частна и индивидуалистичната духовност, която не се съгласува с изискванията на милосърдието, както и с произтичащото от Въплъщението.“²⁰⁶ Винаги съществува опасността някои моменти от молитвата да се превърнат в извинение животът да не бъде посветен на мисията; а „приватизацията“ (затварянето в частното, личното – б.р.) на

²⁰⁵ Срв. *Параграф* 36.

²⁰⁶ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Novo Millennio Ineunte* (6 януари 2001), 52: AAS 93 (2001), 304.

стила на живот може да накара християните да потърсят убежище в някоя псевдо духовност.

263. Ще бъде от полза да не забравяме ранните християни и многобройните наши братя и сестри от историята, които са били изпълнени с радост, неукротима смелост и ревност във възвестяването на Евангелието. Някои хора днес се утешават с мисълта, че нещата не са толкова прости, колкото са били в миналото, но ние знаем, че Римската империя не е била благосклонна към Евангелското послание, към търсенето на справедливост и към опазването на човешкото достойнство. Всеки период от човешката история е белязан от наличието на човешки слабости, на егоизъм и самодоволство и впоследствие на изкушеност, която застрашава всички. Тези неща винаги са съществували под едно или друго прикритие, те са резултат от нашите човешки ограничения, а не от конкретната ситуация. Затова и не бива да твърдим, че днес ситуацията е по-тежка, тя е просто различна. Нека се поучим от светците, които са живели преди нас, които са преодолели трудностите на тяхната епоха. Затова и предлагам да се спрем и преоткрием някои от причините, които ще ни помогнат да им подражаваме днес.²⁰⁷

Лична среща със спасителната любов на Исус

²⁰⁷ Срв. V. M. Fernández, „Espiritualidad para la esperanza activa. Discurso en la apertura del I Congreso Nacional de Doctrina Social de la Iglesia (Rosario 2011)”, in *UCActualidad*, 142 (2011), 16.

264. Основният мотив за нашето благовестене е любовта на Исус, която сме приели и личната убеденост (опит), че сме от Него спасени, което ни кара все повече да Го обичаме. Но каква любов е тази, ако не ни накара да говорим за любимия, да го представим, да го запознаем с другите? Ако нямаме силното желание да споделим тази любов, тогава трябва още веднъж да се спрем в молитва и да Го помолим да се върне, за да докосне сърцата ни. Трябва да измолваме Неговата благодат всеки ден, да се молим Той да отвори студените ни сърца и да разтърси нашето хладно и повърхностно съществуване. Застанали пред Него с открито сърце, допускайки Неговия взор, да преоткрием този поглед на любовта, който Натанаил вижда в деня, когато Исус отива при него и му казва: „когато ти беше под смоковницата, видях те.” (Иоан. 1:48). Колко приятно е да стоим пред Разпятието или коленичили пред Светото причастие, просто да сме там! Колко е приятно, когато Той още веднъж докосне нашия живот и подбуди да споделяме и разгласяваме новия Му живот! Всъщност се случва така, че това, „кое-то сме видели и чули, ви възвестяваме” (1 Иоан. 1:3). Най-добрият стимул за споделяне на Евангелието извира от съзерцаването му с любов, от внимателното виране в неговите страници и от тяхното четене. Ако подходим по този начин, ще успеем да възстановим духа на съзерцанието, който ще ни помогне отново да разберем, че сме били дарени със съкровище, което ни прави похуманни и ни помага да водим нов живот. Няма

нищо по-ценно, което да можем да предадем на другите.

265. Целият живот на Исус, отношението Му към бедните, Неговите действия и последователност, Неговите прости всекидневни жестове на милосърдие и пълното Му себеотдаване накрая, всичко това е скъпоценно и трябва да ни говори в личния живот. Винаги, когато преоткриваме това, се убеждаваме, че точно от това се нуждаят другите, дори и да не могат да го припознаят. „За Тогова прочее. Когато вие, без да знаете, почитате, за Него аз ви проповядвам” (Деян. 17:23). Понякога прехосваме ентузиазма си за мисия, забравяйки, че Евангелието отговоря на най-дълбоките ни нужди, защото ние сме сътворени за това, което ни предлага Евангелието: близостта с Исус и любовта на нашите братя и сестри. Ако успеем да изразим пълноценно красотата на същинското съдържание на Евангелието, това послание без съмнение ще докосне най-съкровениите желания на човешките сърца: „Мисионерът е убеден, че благодарение на делото на Духа, съществуват хора и народи, които живеят в очакване, дори несъзнателно, да опознаят истината за Бога, за човека, за това как да бъдем освободени от греха и смъртта. Ентузиазмът на мисионера да възвестява Христос произлиза от убеждението, че така той отговоря на това очакване”²⁰⁸. Ентузиазмът за евангелизацията се основава на

²⁰⁸ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Missio* (7 декември 1990), 45: AAS 83 (1991), 292.

това убеждение. Ние притежаваме съкровището на живота и любовта, което не може да бъде лъжливо, ние носим послание, което не може да подведе или разочарова. То прониква до дълбините на нашите сърца, като ни подкрепя и облагородява. Това е истина, която никога не остарява, защото тя достига толкова надълбоко, колкото нищо друго не може да проникне. Безкрайната ни тъга може да бъде излекувана само от една безкрайна любов.

266. Но това наше убеждение трябва да бъде подхранвано от обновения ни личен опит от Неговото приятелство и от Неговото послание. Невъзможно е да опазим ревността на благовестиято, без от личен опит да сме убедени, че не е едно и също да си познал Исус и да не си Го познал, не е едно и също да ходиш с Него и да вървиш напосоки, не е едно и също да чуваш Неговото слово и да не го чуваш, не е едно и също да Го съзерцаваш, да Го обожаваш, да намираш покой в Него, или това да не можеш да направиш всичко това. Не е едно и също да се опитваш да градиш света с Евангелието и да се опитваш да правиш това, като се уповаваш само на собствените си сили. Знаем добре, че животът с Исус е по-богат и с Него е по-лесно да намериш смисъла във всичко. Това е причината да разгласяме Благата вест. Истинският мисионер, който никога не престава да бъде ученик, знае, че Исус върви заедно с него, говори заедно с него, диша и работи с него. Той знае, че Исус живее с него, докато той върши

делото на мисията. Ако не чувстваме Неговото присъствие по време на нашето мисионерско дело, ентузиазмът ни много скоро ще се изпари, ще изгубим увереността си за смисъла на това, което вършим, ще бъдем лишени от ревност и страст. Човек, който не е убеден, въодушевен, сигурен и изпълнен с любов, няма да може да убеди никого.

267. Единени с Исус, ние търсим това, което търси Той и обичаме това, което обича Той. Стремим се към славата на Отца; живеем и работим, „за да бъде хвалена славата на Неговата благодат” (Еф. 1:6). Ако искаме да се посветим пълноценно и постоянно, трябва да загърбим всяка друга мотивация. Това е нашата най-дълбока и крайна мотивация, крайната причина и смисъл за това, което вършим: славата на Отца, към която се стреми Исус във всеки миг от Неговия живот. Като Син Той се радва вечно да бъде „в недрата на Отца” (Иоан. 1:18). Ние сме мисионери, защото Исус ни е казал, че „с това ще се прослави Моят Отец, ако вие принасяте много плод” (Иоан. 15:8). Независимо от личните ни предпочитания и интереси, от познанията и мотивацията ни, ние носим Благата вест за славата на Отца, Който ни обича.

Духовната наслада да бъдем народ

268. Божието слово също така ни призовава да осъзнаем, че сме народ: „Вие които някога бяхте не народ, а сега сте народ Божий” (1 Пет. 2:10). За да

бъдем евангелизатори на душата, трябва да развием в себе си духовен вкус към това да бъдем близо до живота на народа, да осъзнаем, че само по себе си това е извор на голяма радост. Мисията е едновременно страст за Исус и страст за неговия народ. Застанали пред разпнатия Исус, ние усещаме дълбочината на Неговата любов, която ни въодушевява и подкрепя, и същевременно, освен ако не сме слепи, започваме да разбираме, че погледът на Исус, изгарящ от любов, става все по-широк и обгръща целия Негов народ. Осъзнаваме още веднъж, че Той иска чрез нас да се доближи до Своя обичан народ. Той ни избира всред народа си и ни изпраща към народа Си, лишени от чувството за тази принадлежност, ние се лишаваме от най-дълбоката ни идентичност.

269. Самият Исус е пример за този начин на евангелизация, който ни извежда до самото сърце на Неговия народ. Колко прекрасно е за нас да съзерцаваме близостта, която Той оказва на всеки! Когато Той говори на някого, Той ги гледа в очите с дълбока любов и загриженост: „Исус, като го погледна, възлюби го.” (Марк. 10:21). Виждаме, колко открит е Той, когато среща слепеца (срв. Марк. 10:46-52), когато яде и пие с митарци и грешници (срв. Марк. 2:16), без да се притеснява, че може да бъде помислен за многоядец и винопиец (срв. Мат. 11:19). Чувстваме Неговата близост, когато позволява на една грешница да умие нозете Му (срв. Лук. 7:36-50) и като приема Никодим нощем (срв. Иоан. 3:1-15). Жертвата на Исус на Кръста не е нищо друго освен кулмина-

цията на начина, по който Той изживява целия си живот. Вдъхновени от Неговия пример, ние също искаме да навлезем в тъканта на обществото, да споделим тъгата на всички, да се вслушаме в техните тревоги, да им оказваме материална и духовна подкрепа, да се радваме с радостните и плачем с плачещите, рамо до рамо с другите ние се посвещаваме на изграждането на един нов свят. Правим това обаче не по задължение, още по-малко като тегоба, а в резултат на личното си решение, което носи радост и смисъл за нашия живот.

270. Понякога се изкушаваме да бъдем християни, които стоят далеч от раните на Господ. Но Исус иска да се докоснем до тайната на хората, до страдащата плът на другите. Той иска от нас да престанем да гледаме на света, скрити в нашите лични или обществени убежища, които ни предпазват от водовъртежа на човешкото страдание, и да навлезем в реалния живот на другите хора, за да опознаем силата на нежността. Когато правим това, животът ни става прекрасно сложен и ние интензивно изживяваме смисъла на това да бъдем народ, да бъдем част от народа.

271. Вярно е, че в нашето отношение към света ни е казано да не крием причините за нашата надежда, но да не вършим това като враг, който критикува и заклеймява. Казано е съвсем ясно: „бъдете всякога готови с кротост и боязън да отговаряте всекиму” (1 Пет. 3:15) и „ако е възможно

но, доколкото зависи от вас, бъдете в мир с всички човеци” (Рим 12:18). Казано ни е също така да надвиваме „злото с добро” (Рим 12:21) неуморно да „правим добро на всички” (Гал. 6:10) без претенции да изглеждаме по-добри от другите, но „от смиреномъдрие смятайте един другото за по-горен от себе си” (Фил. 2:3). Апостолите на Господа се радват, че са „обични на целия народ” (Деян. 2:47, 4:21, 33, 5:13). Очевидно Исус не иска от нас да се държим като големци, които гледат на другите отвисоко, Той иска от нас да бъдем мъже и жени от народа. Това не е просто идея на папата или една от множеството пастирски възможности; тези насоки се съдържат в Божието слово и те са толкова ясни, директни и убедителни, че нямат нужда от интерпретация, която може само да отслаби тяхната интерпелираща сила. Нека живеем тези заповеди *sine glossa*, без коментар. Ако направим така, ще опознаем мисионерската радост от споделянето на живота с верния Божи народ, като се опитваме да запалим огън в сърцето на света.

272. Обичта към другите е духовна сила, която ни въвлеча в единение с Бог, всъщност този, който „мрази брата, той се намира в тъмнината” (1 Иоан. 2:11), „пребъдва в смърт” (1 Иоан. 3:14) и „не е познал Бога” (1 Иоан. 4:8). Бенедикт XVI споделя, че „затварянето на очите за ближния ни прави слепи за Бог”²⁰⁹, както и че любовта е

²⁰⁹ Бенедикт XVI, Енциклика *Deus Caritas Est* (25 декември 2005), 16: AAS 98 (2006), 230.

единствената светлина, която „винаги осветлява един свят в тъмнина и ни дава кураж да живеем и действваме”²¹⁰. Когато живеем мистиката на близостта с другите и търсим тяхното благоденствие, сърцата ни се разтварят широко за най-великите и най-красиви Божи дарове. Винаги, когато посрещнем друг човек с любов, научаваме нещо ново за Бог. Винаги, когато очите ни са широко отворени, за да опознаят другите, ние израстваме в светлината на вярата и познанието на Бог. Следователно, ако искаме да напреднем в духовния живот, трябва постоянно да бъдем мисионери. Евангелизаторската дейност обогатява разума и сърцето; тя разкрива нови духовни хоризонти, прави ни по-податливи на действието на Светия Дух и ни извежда извън нашите ограничени духовни рамки. Посветеният мисионер познава радостта на това да бъде извор, който се излива върху другите и ги обновява. Само човек, който познава щастието от търсенето на чуждото добро, на чуждото щастие, може да бъде мисионер. Тази откритост на сърцето е източник на радост, тъй като „по-блажено е да се дава, нежели да се взима” (Деян. 20:35). Не ще живеем по-добре, когато бягаме, крием се, отказваме да споделяме, когато престанем да даваме и се затваряме в собственото си удобство. Такъв живот не е нищо по-различно от самоубийство.

273. Моята мисия да бъда в сърцето на народа,

²¹⁰ Пак там, 39: AAS 98 (2006), 250.

не е само част от моя живот или външен белег, от който мога да се откажа; това не е „екстра” или някакво допълнение към живота. Това е нещо, което не мога да изкореня от себе си без да се саморазруша. Аз съм мисията на тази земя; това е причината да съм на този свят. Трябва да мислим себе си като дамгосани, дори предопределени към изпълнението на мисията, с която носим светлината, благослова, оживлението, градежа, лечението и освобождението. И тогава започваме да виждаме сестри с душа, учители с душа, политици с душа, хора, решили дълбоко в себе си да бъдат с другите и за другите. Но ако отделим нашия дълг (отговорност) от нашия личен живот, всичко става сиво, а ние се впускаме постепенно в търсенето на признание или в защита на собствените права и нужди. Преставаме да бъдем народ.

274. Ако трябва да споделяме живота си с другите и щедро да даваме от себе си, трябва също така да разберем, че всяка личност заслужава нашата отдаденост. Не заради техния външен вид, способности, език, начин на мислене или заради удовлетворението от това, което бихме могли да получим, а защото те са Божие творение, Негово дело. Бог е създал този човек по Своя образ и той или тя отразяват в себе си нещо от Божията слава. Всеки човек е обект на безкрайната Божия милост и Той самият присъства в техния живот. Исус е отдал Своята кръв на Кръста заради този човек. Независимо как изглежда, всяка личност

е свещена и заслужава нашата любов. И следователно, ако аз мога да помогна поне на един човек да живее по-добър живот, това може да оправдае дара на моя собствен живот. Прекрасно е да бъдем верния Божи народ. Постигаме удовлетворение, когато разрушим стените и сърцата ни се изпълнят с лица и имена!

Тайнственото дело на Възкръсналия Христос и Неговия Дух

275. Във втора глава представихме размислите си върху това, че липсата на дълбока духовност води до песимизъм, фатализъм и недоверие. Има хора, които не искат да се посветят на мисията, защото смятат, че нищо не може да се промени и че това усилие е безсмислено. Те си казват: „Защо трябва да се откажа от удобство и удоволствията, след като не мога да постигна никакви значителни резултати?“. Такова отношение наистина прави невъзможно да бъдеш мисионер. То е просто извинение да си останем затворени в удобството, леността, мрачната неудовлетвореност и празния егоизъм. Това отношение е самоунищожително, защото „човек не може да живее без надежда: тогава животът става безсмислен и непоносим“²¹¹. Ако мислим, че нашата вяра не променя нищо, нека си припомним, че Исус Христос триумфира над греха

²¹¹ Втора Специална сесия за Европа на Синода на епископите, Заключително послание, 1: *L'Osservatore Romano*, Седмично англоезично издание, 27 октомври 1999, 5.

и смъртта и е изпълнен със сила. Исус Христос живее наистина. Да го кажем по друг начин, „ако пък Христос не е възкръснал, то празна е нашата проповед“ (1 Кор. 15:14). Евангелието ни казва, че когато първите ученици отиват да проповядват, „Господ им помагаше и подкрепяваше словото с личби“ (Марк. 16:20). Същото се случва и днес. Призвани сме да открием това и да го изпитаме. Извор на нашата надежда е Христос, възкръснал и прославен, и Той няма да ни откаже подкрепата, от която се нуждаем, за да извършим мисията, която Той ни е поверил.

276. Възкресението на Христос не е събитие от миналото; то съдържа жизнена сила, която пронизва нашия свят. Знаците на възкресението се явяват там, където всичко изглежда мъртво. Тази сила е непреодолима. Често изглежда, че Бог не съществува: около нас виждаме само несправедливост, зло, безразличие и жестокост. Също така обаче е вярно, че сред тъмнината винаги изниква нов живот, който рано или късно принася плод. Животът си пробива път върху изтощената земя упорито и непобедимо. Колкото и да изглежда непрогледен мракът, доброто винаги си пробива път и рано или късно дава плод. Красотата се ражда всеки ден в нашия свят, преобразена сред бурите на историята. Истинските стойности се стремят винаги към проявление в нови форми, а човешкостта многократно се е възраждала от ситуации, които са изглеждали безнадеждни. Това е силата на Възкресението и всички носители на

Благата вест са инструменти на тази сила.

277. Непрестанно на повърхността се явяват нови и нови трудности, изпитани провали, човешка слабост, от които боли много. От опит всички знаем, че понякога изпълнението на задачата не ни носи търсеното удовлетворение, резултатите са малки, а промените са бавни, тогава се изкушаваме да се отдадем на умората. Но да сведем ръце от умора, не е същото като да ги сведем завинаги, надмогнати от хроничното недоволство и от равнодушие, което пресушава душата. Случва се понякога сърцата ни да се изморят от битката и накрая да се замислим за себе си, да се отдадем на кариеризма, на жаждата за признание, аплодисменти, награди и статут. В тези случаи не свеждаме ръцете си, тогава те изпускат това, което търсим, защото възкресението вече го няма. Тогава Евангелието – най-прекрасното послание, което може да ни предложи този свят, се оказва скрито под купчина от извинения.

278. Вярата означава и доверие в Бог, доверие, че Той ни обича истински, че е жив и способен тайнствено да се намесва, че Той не ни изоставя и че чрез Своята сила и безкрайни творчески способности може да открие доброто сред злото. Това означава да вярваме, че Той съпровожда победно в историята тези, които „са с Него, (които) са звани, избрани и верни” (Откр. 17:14). Нека повярваме на Евангелието, когато то ни казва, че

Царството Божие вече е тук и расте, тук и там по различни начини: като синаповото зърно, което израства като дърво (срв. Мат. 13:31,32), като кваса, който прави брашното да втаса (срв. Мат. 13:33) и като доброто семе, което израства сред плевелите (срв. Мат. 13:24-30) и винаги може да ни изненада приятно. Царството е тук, то се завръща, бори се да разцъфти ден след ден. Христовото възкресение навсякъде покарва кълнове на този нов свят и дори да бъдат прекършени, те израстват отново, защото възкресението вече е тайнствено вплетено в тъканта на нашата история, защото Исус не е възкръснал напразно. Нека никога не стоим встрани от този поход на живата надежда!

279. Но тъй като не винаги виждаме семената да израстват, ние се нуждаем от вътрешна сигурност, от упование, че Бог действа във всяка ситуация, дори и сред видимите отстъпления: „това съкровище ние носим в глинени съдове” (2 Кор. 4:7). Тази сигурност често е наричана „чувство за тайна”. То включва увереността, че който повери себе си на Бог, ще даде много плод (срв. Иоан. 15:5). Тази плодотворност често е невидима, изменчива и неоценима. Знаем, че животът ни ще бъде плодоносен, без да твърдим, че знаем къде, кога или как. Трябва да сме уверени, че никое от нашите дела от любов няма да бъде напразно, както и жестовете ни на грижа за другите. Нито един акт на любов няма да бъде изгубен пред Бог, никое щедро усилие не е без-

смислено, никога търпението до болка няма да бъде напразно. Всичко това присъства в нашия свят като жизнена сила. Понякога ни се струва, че работата ни е безплодна, но мисията не е бизнес, нито фирмен проект, нито хуманитарна организация. Това не е представление, на което да броим зрителите, дошли заради нашата реклама; то е нещо много по-дълбоко, което не подлежи на измерване. Възможно е Бог да се възползва от нашата жертва, за да даде Своето благословение в друга част на света, която никога няма да посетим. Светият Дух действа както иска, където иска и когато иска; а ние отдаваме себе си, без да очакваме да видим зрелищни резултати. Знаем само, че това посвещение е необходимо. Нека се научим да откриваме покоя в нежната десница на Отца сред нашето творческо и доброволно посвещение. Нека продължаваме да вървим напред, нека Му дадем всичко и да Му позволим да направи така, че усилията ни да принесат плод както Му се иска.

280. Опазването на нашата мисионерска ревност жива изисква твърдо упование в Светия Дух, защото Той е този, Който „ни подкрепя в нашите немощи” (Рим. 8:26). Но тази увереност трябва да бъде подхранвана и затова ние постоянно призоваваме Светия Дух. Той може да излекува всичко, което кара нашето мисионерското начинание да линее. Вярно е, че тази вяра в невидимото може да ни накара да изгубим ориентация: то е като да се спуснем в дълбокото, без да знаем

какво ще намерим. Самият аз често съм се чувствал по този начин. Но няма по-голяма свобода от тази да се осланяш на Светия Дух и да се откажеш от стремежа да планираш и контролираш всичко до последния детайл, като вместо това се оставиш да бъдеш просвещаван, воден и насочван от Този, Който ни води, където иска. Светият Дух знае най-добре какво е необходимо във всеки момент и на всяко място. В това се състои смисълът да бъдеш тайнствено плодотворен!

Мисионерската сила на ходатайствената молитва

281. Има една молитва, която ни кара да се нагърбим със задачата за евангелизацията и да потърсим доброто на другите: това е ходатайствената молитва. Нека спрем за малко при свети Павел и да видим каква е била неговата молитва. Тя е била в полза на мнозина: „винаги във всяка моя молитва се моля с радост за всинца ви..., защото ви имам на сърце” (Фил. 1:4, 7). Виждаме, че молитвата на застъпничество за другите не ни отклонява от истинското съзерцание, защото в автентичното съзерцание винаги има място и за другите.

282. Това отношение намира израз в благодарствената молитва към Бог за другите. „Преди всичко благодаря на моя Бог чрез Исуса Христа за всички вас” (Рим. 1:8). Тази благодарност е постоянна: „Благодаря на моя Бог винаги за вас

заради даруваната вам в Христа Иисуса Божия благодат” (1 Кор. 1:4); „Благодаря на моя Бог, колчем си спомня за вас” (Фил. 1:3). Далеч от подозренията, негативизма и отчаянието, това е духовен взор, роден от дълбоката вяра в това, което Бог твори в живота на другите. Същевременно това е благодарност, която се излива от сърце, загрижено за другите. Когато евангелизаторите са подкрепени от молитвата, техните сърца са отворени, те са свободни от егоизма и са изпълнени с желание да творят добро и да споделят живота си с другите.

283. Великите мъже и жени са били и велики застъпници пред Бог в полза на другите. Застъпничеството е като „квас” в сърцето на Троицата. Това е начин за навлизане в сърцето на Отца и за откриването на нови измерения, които хвърлят светлина и променят конкретни ситуации. Можем да кажем, че Божието сърце е докоснато от нашето застъпничество (ходатайство, поръчителство), макар всъщност Той винаги да е там преди нас. Нашето ходатайство успява да направи така, че Неговата сила, Неговата любов и Неговата вяроност се изявяват все по-ярко сред народа.

II. МАРИЯ, МАЙКАТА НА ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА

284. Наред със Светия Дух сред народа винаги присъства и Мария. Тя се присъединява към учениците в молитвата призоваваща слизането на

Светия Дух (Деян. 1:14) и това прави възможно мисионерския кипеж, случил се на Петдесетница. Тя е майката на Църквата, която благовести, и без нея ние никога няма истински да разберем духа на новата евангелизация.

Дарът на Исус за Неговия народ

285. На кръста, когато Исус изстрада със собствената си плът драматичната среща на греха на света и Божията милост, той усеща в нозете си утешителното присъствие на Неговата майка и Неговия приятел (ап. Йоан - б.р.). В този критичен момент, миг преди да изпълни задачата, която Му е била поверена от Неговия Отец, Исус казва на Мария: „жено, ето син ти!“. А после се обръща към своя обичан ученик: „ето майка ти!“ (Иоан. 19:26,27). Тези думи на умиращия Исус не са израз само на тревога и загриженост за Неговата майка, по-скоро те са формула на откровението, която показва тайнството на спасителната мисия. Исус оставя Своята майка да бъде наша майка. Едва след като прави това, Исус разбира, че „всичко вече е свършено“ (Иоан. 19:28). В основата на кръста, във върховния миг на новото творение Христос ни поверява на Мария. Той ни отдава на нея, защото не иска да пътуваме без майка и в този майчински образ нашият народ разчита всички тайни на Евангелието. Господ не иска да остави Църквата без тази икона на майчинството. Мария, която с вяра Го е принесла на света, съпровожда и „останалите от

семето ѝ, които пазят Божиите заповеди и имат свидетелството на Исуса Христа” (Откр. 12:17). Интимната връзка между Мария, Църквата и всеки вярващ, основаваща се на факта, че всеки по различен начин ражда Христа, по прекрасен начин е изразена от блажения Исак от Стела: „В боговдъхновените Писания, това, което се разбира обикновено за Църквата като дева и майка, в частност се разбира за Дева Мария... В известен смисъл всеки християнин е Божията невеста, майката на Христос, негова сестра и дъщеря, едновременно девствена и плодносна... Христос живее девет месеца в храма на утробата на Мария. Той обитава до края на вековете и храма на вратата на Църквата. Той ще обитава вечно в познанието и любовта на всяка душа, изпълнена с вяра”²¹².

286. Мария успява да превърне една ясла в дом на Исус, в който одеянията са били бедни, но любовта (умилението) изобилна. Тя служи на Отца, Комуто пее хваления. Тя е приятел, който винаги е загрижен виното да не оскъдне в живота ни. Тя е жена, чието сърце е било пронизано от меч и която разбира цялата ни болка. Като майка на всички, тя е знак на надежда за всички народи, които живеят в родилните мъки на несправедливостта. Тя е мисионер, който се доближава до нас и ни съпровожда през целия ни живот, като открива сърцата ни за вратата чрез своята май-

²¹² Isaac of Stella, *Sermo* 51: PL 194, 1863, 1865.

чинска любов. Като истинска майка, тя е винаги на наша страна, тя споделя нашите битки и ни заобикаля с Божията любов. Чрез множеството нейни титли, свързани с посветените на нея светилища, Мария е свързана с историята на всеки народ, приел Евангелието, тя е част от тяхната историческа идентичност. Много родители искат децата им да бъдат кръстени в светилище на Мария, в знак на тяхното упование в нейното майчинство, което принася нови чеда на Бог. Там, в тези светилища, можем да видим как Мария събира своите деца около себе си, които, преодолявайки трудности, идват като поклонници, за да я видят и за да се оставят тя да ги види. Тук те черпят сили от Бог, за да свидетелстват и да понесат тегобите в своя живот. Мария им предлага майчинска утеха и любов и както се обръща към Хуан Диего (индианец, на когото Девата чудодейно се явява в Гуаделупе, Мексико – б.р.), тя им нашепва: „Нека в сърцето ти да няма тревога. ...Нали съм тук, твоята Майка?“²¹³.

Звезда на новата евангелизация

287. Молим нашата майка от живото Евангелие да помогне тази нова фаза на евангелизацията да бъде приета от цялата църковна общност. Мария е жена на вярата, която живее и върви във вярата²¹⁴, а „нейното изключително поклонничество във вярата е

²¹³ *Nican Moronua*, 118-119.

²¹⁴ Срв. Втори Ватикански Вселенски събор, Догматична конституция за Църквата *Lumen Gentium*, 52-69.

вечен крайъгълен камък за Църквата”²¹⁵. Мария се оставя да бъде водена от Светия Дух по пътя на вярата към служението и плодотворността. Днес гледаме към нея и се молим да ни помогне във възвестяването до всички на посланието за спасение, и за това новите ученици Христови да станат дейни евангелизатори.²¹⁶ По този път на евангелизаторско поклонничество (пилигримство) няма да липсват фази на сухота, на криене и дори отруденост като тази, която и Мария е изпитвала по време на детството Христово в Назарет. „Това е началото на Евангелието, тоест на добрата (на старобълг. ез: благата – б.р.), на радостната вест. Не е трудно да забележим още в това начало една особена тежест на сърцето, един вид „нощ на вярата”, ако се възползвам от фразата на свети Йоан Кръстни, един вид „було”, през което човек трябва да се доближи до Невидимия и да живее в близост с тайната. По същия начин Мария в продължение на дълги години живее в близост до тайната на своя Син, напредвайки в своя път на вярата”²¹⁷.

288. В делото на Църквата по евангелизацията съществува „стил на Мария”. Винаги, когато обърнем поглед към Мария, започваме отново да вярваме в революционната природа на любовта и нежността. В нея виждаме, че смирението и умилението не са чувства, изразявани от слабите, а от силните, които не искат да се отнасят към другите лошо, за да възве-

²¹⁵ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Mater* (25 март 1987), 6: AAS 79 (1987), 366-367.

²¹⁶ Срв. *Параграф* 58.

²¹⁷ Йоан Павел II, Енциклика *Redemptoris Mater* (25 март 1987), 17: AAS 79 (1987), 381.

личат себе си. Съзерцавайки Мария, ние осъзнаваме, че тя, която иска от Бог да „свали силни от престоли и въздигне смирени” и „богати отпрати без нищо” (Лук. 1:52,53), е и тази, която внася домашен уют в нашето търсене на справедливостта. Тя е и тази, която внимателно „спазваше всички тия думи, като ги слагаше в сърцето си” (Лук. 2:19). Мария е способна да разпознае следите на Божия Дух в дела големи и малки. Тя постоянно съзерцава тайната на Бог в нашия свят, в човешката история и във всекидневния ни живот. Тя е жена на делото и молитвата в Назарет, тя е нашата Дева на спешността, която „отиде набързо” (Лук. 1:39) от своя роден град, за да бъде в служение на другите. Тази динамика на справедливост и нежност, на съзерцание и грижа за другите е това, което кара църковната общност да вижда в Мария пример за евангелизация. Ние искаме с майчинската си молитва да помогне за това Църквата да стане дом на много хора и майка на всички народи и да открие пътя към раждането на един нов свят. Възкръсналият Христос ни казва, със сила, която ни изпълва с увереност и нерушима надежда: „Ето, всичко ново творя” (Откр. 21:5). Заедно с Мария ние уверено напредваме към изпълнението на този обет и отправяме към нея своята молитва:

Мария, Дева и Майко,
Ти, която беше осенена от Светия Дух
и приветства словото на живота
в недрата на твоята смирена вяра:
както ти напълно се отдаде на Вечния,
помогни ни и ние да отвърнем с „да“
на все така силния призив
да вестим благата вест за Исус.

Изпълнена с Христовото присъствие
ти донесе радост на Йоан Кръстител,
който проигра в утробата на майка му.
Преливаща от радост,
ти възпяваш великите дела на Бог.
Застанала в основата на кръста,
с непоклатима вяра
прие радостната утеха от възкресението,
и се присъедини към учениците в очакване на Духа,
от който се роди Църквата на благовестието.

Придобий и за нас нов плам, роден от възкресението,
за да можем да възвестим на всички Евангелието на
живота,
което побеждава смъртта.
Дай ни смелост да открием нови пътища,
за да може дарът на неувяхващата красота
до достигне до всеки.

Дева на вслушването и съзерцанието,
Майка на любовта, Невеста на вечното сватбено
тържество,
моли се за Църквата, чиято пречиста икона си ти,

*за да може тя никога да не се затваря в себе си
и да не губи устрема си към идващото Царство Божие.*

*Звезда на новата евангелизация,
помогни ни да носим светлото свидетелство на
общението,
служението, пламенната и щедра вяра,
справедливост и любов за бедните,
за да може радостта от Евангелието
да стигне до края на земята,
и никоя покрайнина да не остане без неговата свет-
лина.*

*Майка на живото Евангелие,
Извор на щастие за Божиите младенци,
Моли се за нас.
Амин. Алилуия!*

Дадено в Рим, в базиликата на Свети Петър, на 24 ноември, празника на Нашия Господ Исус Христос, Цар, и в края на Годината на вярата, в лето 2013-о, първата година от моя понтификат.

Franciscus

СЪДЪРЖАНИЕ

	<i>Радостта от евангелието [1-18]</i>	3
I.	Винаги обновена радост; радост, която е споделена [2-8] . . .	3
II.	Възхитителната и утешителна радост от евангелизацията [9-13]	9
	<i>Вечната новост [11-13]</i>	10
III.	Новата евангелизация за предаване на вярата [14-18]	13
	<i>Обхват и граници на Наявствието [16-18]</i>	16

ГЛАВА ПЪРВА

МИСИОНЕРСКОТО ПРЕОБРАЗЯВАНЕ НА ЦЪРКВАТА [19]

I.	Църква, която се отправя [20-24]	18
	<i>Да направим първата стъпка, като участваме и подкрепяме, принасяме плод и се радваме [24]</i>	20
II.	Пастирска дейност и обръщане [25-33]	22
	<i>Църковното обновление не може да бъде отлагано [27-33]</i>	24
III.	От сърцето на Евангелието [34-39]	29
IV.	Мисия, възпалена в човешките граници [40-45]	33
V.	Майка с открито сърце [46-49]	39

ГЛАВА ВТОРА

СРЕД КРИЗАТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО НА ОБЩНОСТТА [50-51]

I.	Някои предизвикателства на днешния свят [52-75]	42
	<i>Не на икономиката на изключването [53-54]</i>	44
	<i>Не на новата идеология на парите [55-56]</i>	46
	<i>Не на финансовата система, която управлява, а не служи [57-58]</i>	47
	<i>Не на неравенството, което поражда насилие [59-60]</i>	48
	<i>Някои културни предизвикателства [61-67]</i>	50

	<i>Предизвикателства пред вкореняването на вярата [68-70]</i> . . .	56
	<i>Предизвикателствата за градските култури [71-75]</i>	58
II.	Изкушенията пред пастирските работници [76-109]	62
	<i>Да на предизвикателството за мисионерска духовност [78-80]</i>	63
	<i>Не на егоизма и духовната леност [81-83]</i>	65
	<i>Не на безплодния песимизъм [84-86]</i>	67
	<i>Да на новите отношения, установени от Христос [87-92]</i> . . .	70
	<i>Не на светската духовност [93-97]</i>	74
	<i>Не на войните между нас [98-101]</i>	78
	<i>Други църковни предизвикателства [102-109]</i>	80

ГЛАВА ТРЕТА

ВЪЗВЕСТИЯВАНЕТО НА ЕВАНГЕЛИЕТО [110]

I.	Евангелието се възвестява от целия Божи народ [111-134] . 87	
	<i>Народ за всички [112-114]</i>	88
	<i>Народ с много лица [115-118]</i>	90
	<i>Всички ние сме мисионерски ученици [119-121]</i>	94
	<i>Евангелизаторската сила на народната набожност [122-126]</i>	96
	<i>От човек на човек [127-129]</i>	100
	<i>Харизмите в служба на общението, което благовести [130-131]</i>	102
	<i>Култура, мисъл и образование [132-134]</i>	104
II.	Проповедта [135-144]	105
	<i>Литургичният контекст [137-138]</i>	106
	<i>Разговор с една майка [139-141]</i>	109
	<i>Думи, които възпламеняват сърцата [142-144]</i>	110
III.	Подготовка за проповедта [145-159]	112
	<i>Почит към истината [146-148]</i>	112
	<i>Персонализиране на словото [149-151]</i>	115

	<i>Духовно четене [152-153]</i>	118
	<i>С отворено към хората ухо [154-155]</i>	120
	<i>Омилетически източници [156-159]</i>	122
IV.	Евангелизация и по-дълбоко разбиране на керигмата [160-175]	124
	<i>Катехизис, основан на керигмата и мистагогията [163-168]</i>	126
	<i>Лична подкрепа в процеса на израстване [169-173]</i>	131
	<i>Концентрирани върху Божието слово [174-175]</i>	134

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА СОЦИАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ НА ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА [176]

I.	Общностно и социално въздействие на керигмата [177-185]	136
	<i>Изповедта на вярата и посвещението на обществото [178-179]</i>	136
	<i>Царството и неговото предизвикателство [180-181]</i>	130
	<i>Църковното учение по социалния въпрос [182-185]</i>	141
II.	Включването на бедните в обществото [186-216]	144
	<i>В единство с Христос, ние чуваме молбите [187-192]</i>	143
	<i>Да бъдем верни на Евангелието, ако не искаме да тичаме напразно [193-196]</i>	149
	<i>Привилегировано място за бедните сред Божия народ [197-201]</i>	152
	<i>Икономика и разпределение на приходите [202-208]</i>	156
	<i>Загриженост за уязвимите [209-216]</i>	161
III.	Общото благо и мира в обществото [217-237]	165
	<i>Времето е по-велико от пространството [222-225]</i>	168
	<i>Единството надделява над конфликта [226-230]</i>	170
	<i>Реалностите са по-велика от идеите [231-233]</i>	172
	<i>Цялото е по-велико от частта [234-237]</i>	174

IV. Социалният диалог като принос за мира [238-258]	177
<i>Диалог между вяра, разум и наука [242-243]</i>	179
<i>Икуменически диалог [244-246]</i>	180
<i>Отношения с юдаизма [247-249]</i>	182
<i>Междурелигиозен диалог [250-254]</i>	184
<i>Социалният диалог в контекста на религиозната свобода [255-258]</i>	188

ГЛАВА ПЕТА

ЕВАНГЕЛИЗАТОРИ, ИЗПЪЛНЕНИ С ДУХА [259-261]

I. Причини за обновяването на мисионерския импулс [262-283]	192
<i>Лична среща със спасителната любов на Исус [264-267]</i>	195
<i>Духовната наслада да бъдем народ [268-274]</i>	198
<i>Тайнственото дело на Възкръсналия Христос и Неговия Дух [275-280]</i>	204
<i>Мисионерската сила на ходатайствената молитва [281-283]</i>	209
II. Мария, майката на евангелизацията [284-288]	210
<i>Дарът на Исус за Неговия народ [285-286]</i>	211
<i>Звезда на новата евангелизация [287-288]</i>	213